

ระหว่างเดินทาง

เดินทางด้วยเท้ามาเรื่อย ๆ เมื่อผ่านบ้านคนไทยได้รับความช่วยเหลือจากคนไทยมีน้ำใจช่วยเรื่องอาหารการกินเสมอ ๆ ไม่มีใครเก็บไข่ได้ป่วย มีเงินติดตัวมาเล็กน้อย (เรียกกันว่า เงิน อังกฤษ) แต่ใช้ไม่ได้ในเมืองไทย เพราะคนไทยให้อาหารโดยไม่ต้องการสิ่งแลกเปลี่ยน

การตั้งบ้านเรือน

เลือกที่สำหรับปลูกเรือนตามความพอใจจะมีบ้านอยู่ห่าง ๆ กัน ไม่ได้อยู่รวมกันแบบหมู่บ้านเลือกที่สำหรับทำนาได้ตามความต้องการและผลิตผลที่ได้ก็สามารถเก็บไว้กินได้หลายปี

ความเป็นอยู่

เมื่ออายุได้ 20 ปีขึ้นไปก็จะมีการเก็บภาษีจากผู้อพยพทุกคนไม่ว่า หญิงหรือชายถ้าอายุครบ 20 ปี จะถูกเก็บเงินเป็นรายคนโดย เก็บเงิน 5 แลบ (4 บาท) ต่อปี ถ้ารัฐบาลพบว่าไม่ได้ต่อภาษีก็จะเก็บมากขึ้นเป็น 8 แลบ ปีต่อไปก็เก็บ 5 แลบ ผู้พิจารณาเก็บภาษิตั้งอยู่ที่เชียงใหม่ หน่วยงานรองลงมาตั้งที่เวียงหาว เมื่อจ่ายภาษีแล้วจะได้รับใบสืเหลือทองคำ ๆ กับภาษีนา สามารถเดินทางไปทั่วเมืองไทย

ต่อมาในสมัยสงครามโลกรัฐบาลได้ประกาศว่าคนอังกฤษ (ผู้อพยพ) ถ้าต้องการเป็นคนไทยให้ตัดผมหญิงไว้ผมสั้นจะได้บัตรประชาชนเป็นคนไทย พ่อเฒ่าก็ต้องตัด ถ้าไม่ตัดจะต้องกลับเมืองพม่า

วัดเมืองหนอง

เมื่อพ่อเฒ่ามาถึง มีบ้านแล้วหลายหลัง มีวัดอยู่ก่อนแล้วมรณภาพ (หล่อน) อายุประมาณ 70 กว่า พระส่วยหลูที่มาแทน อายุ 60 กว่าตอนแรกก่อนมาอยู่จองวัดเวียง

แม่เฒ่าแป กอนใต้ อายุ 80 ปี

แม่เฒ่ามาอยู่ก่อนพ่อเฒ่าปานเพราะเกิดที่เมืองหนอง พ่อ แม่ ก็เกิดเมืองไทยแต่เกิดที่บ้าน ห้วยบอน พ่อชื่อ ลำยี่ แม่ชื่อนางอู (อู) ย้ายจากฝางมาหาพี่หาน้องที่เมืองหนอง เมื่อแม่เฒ่ายัง เล็กมีบ้าน 10-20 หลังคา มีวัดอยู่แล้วจึงเป็นคามีพระอยู่ 1 รูป พ่อเฒ่าไม่ได้บวช แต่มีรอยสักทั้ง ตัวเพราะเป็นเช็กกัน ไม่ใช่บวชเรียน ขาสองขอน 5 แถบ(4 บาท) สักครึ่งหนึ่งๆ เว้น 7-8 วัน ลาย สักไม่ใช่เพื่อคงกระพัน แต่นิยมกันว่างาม และเพื่อให้ยูติมีสุข เมื่อไปฟันไม้ ก็เว้นไม้เว้นมีด (ไม่ ได้รับอันตราย) คนจากเมืองพม่าจะมาถามรับจ้างสักใคร่อยากงามก็สัก ผู้หญิงก็สักได้ ใครอยาก สักก็ได้ไม่สักก็ได้แต่ผู้หญิงสักนิดหน่อย เช่นบริเวณหลัง แม่เฒ่าไม่ได้เรียนหนังสือ (เป็นบ่าเช็ก กัน) เลี้ยง น้อง ๆ เพราะเป็นลูกพี่ ลูกน้องกัน รู้จักพ่อเฒ่า ซอหนั้นคือ อายุน้อยกว่าแม่เฒ่า แม่เฒ่า อายุมากกว่าแม่เฒ่าเพราะตอนแม่เฒ่ายังเล็ก แม่เฒ่าเป็นสาวแล้ว ส่วนแม่เฒ่ามันเมื่อแม่เฒ่าเป็นสาว แม่ เฒ่ามันก็มีลูกโตแล้ว พ่อเฒ่าพรมก็รู้จักแก่มาแล้ว (100 ปียละกำ) แม่เฒ่าหลอยก็รู้จัก

แม่เฒ่าเอาถั่วนำไปขายคอยกลาง กาดบ้านเฮาถั่วมีน้อยๆ นิดๆ ก็ไปขาย ถ้าอยากไปแ่อว ไป ซื่อชาาก็ไปซื้อคอยกลาง กาดบ้านห้วยไม่มี กาดบ้านเราเป็นกาดปูจองหมาย ปูจองตก สองพี่น้องขาย ต่อ ปูน้อยคำ เข้ากาดเก็บตางตามถั่วหนักถั่วน้อย นกก่อนบาท น้อยก็ 25 ตาง 50 ตาง เคี้ยวนี้เข้าเป็นห้อง ไครห้องมัน สมัยเป็นตลาดแลกเปลี่ยนไม่มีซื้อเอาตามราคาค่าสิน

เมื่อก่อนมีคนเมืองอยู่ แต่ไม่รู้จักกัน สมัยก่อน ทำนา ทำไร่ถั่ว ไร่ข้าวหวา หาบไปขายตลาด ไกล ๆ เวียงก็เอาไปขาย แต่ไปหลาย ๆ คน 4-5 คน ขายผักขายไม้ แบ่งถั่วเนาแคบ ไปขายหมดแล้วก็ กลับไม่นอนค้าง ขายเป็นร้อยเป็นสิบ เมื่อก่อนเป็นตางฮู 10 ตาง ชาวตาง ข้าวขายลิตรละ 50 ตาง คำไปขายเพราะไม่มีโรงสี

แม่เฒ่าแปเป็นภรรยาพ่อเฒ่าปาน

อายุ 80 ปี เดินไม่ได้

พ่อเผ่าจเรแสงเอื้อง แสงอู่ อายุ 76 ปี

ชีวิตในพม่า

พ่อเผ่าพูดถึงสาเหตุที่มาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทย เพราะในอดีตที่เมืองไทใหญ่นั้นถูกพม่ามารบกวณ ตั้งแต่สมัยเจ้าเมืองนาย (เป็นจังหวัด) เกิดการสู้รบกันเจ้าฟ้าเมืองนายหนีเข้ามาอยู่ที่เมืองเชียงตุง ที่เมืองเชียงตุงนั้นคนเมืองหนองก็มาด้วย บ้างกลุ่มก็อยู่ที่เชียงตุง บ้างกลุ่มหนีมาอยู่ที่บ้านแม่สาว คนส่วนใหญ่ที่มาอยู่แม่สาวนั้นมาจากเมืองหนอง คนที่มาอยู่ที่นี่ก็มีหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านน้ำอ้อย อำเภอขุนสิง จังหวัดเมืองหนอง น้ำดอด น้ำแวง เมืองสู้ เมืองสาง

พ่อเผ่าบอกว่าสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 การแบ่งเขตคกง ออกคกง แบ่งตามฝ่าย คือออกคกงก็ตั้งแต่เมืองกั้ง เมืองโด้น เมืองหางเป็นออกคกง คือ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อังกฤษแบ่งเขตให้เจ้าฟ้าปกครองเป็นจังหวัด คือมีการแบ่งเขตและก็มีการวัดแบ่งเขตแดน เช่นเขตเมืองนายถึงที่นั่นเขตเมืองเชียงตุงถึงที่นี่ มีการเอาหลักมาปักแบ่งเขต พ่อเผ่ามีปืปลิกที่พูดถึงเกี่ยวกับการแบ่งเขตแดนแต่พ่อเผ่าไม่ได้เอามามีอยู่ที่ลาเซียวที่บ้านพ่อเผ่าที่เมืองนอก

ตอนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พ่อเผ่ายังอยู่ที่เมืองลาเซียว ตอนนั้นเป็นพระ อายุประมาณ 12 ปี ตอนนั้นมืทหารญี่ปุ่นเข้ามาแล้ว ร่วมกับทหารไทยที่ว่ามืทหารไทยร่วมด้วยก็เพราะว่าทหารไทยบางคนไปรบแล้วไม่ได้กลับมาเพราะว่าไปมืลูกมีเมียอยู่ที่โน่นไม่กลับมาก็มี

สมัยสัญญาปางหลวง มีสัญญาไว้ร่วมกัน คือจะขอให้ประชาชนปไตย นางองซานก็เลยขึ้นมาร่วม แล้วร่วมกันขอก็เลยทำสัญญาร่วมกันว่าจะมีสัญญาร่วมกัน 10 ปี ถ้าถึง 10 ปีแล้วให้แยกปกครองเมืองใครเมืองมันพอมมาถึง 10 ปีก็ไม่ให้ 20 ปีก็ไม่ให้ จนได้ถึง 40 กว่าปี หลังจาก 10 ปีที่ทำสัญญากันไว้พม่าเริ่มเข้ามาบุ่งวุ่นวายคือพม่าเป็นฝ่ายธรรมมะคือเป็นโจรนั่นเองมาแย่งชิงเอาเปรียบต่างๆนา พ่อเผ่าบอกว่าไม่ว่าสมัยไหนนิสัยพม่าไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลขจนถึงปัจจุบันนี้ยังมีหนังสือพิมพ์ใดพูดถึงว่าบางหมู่บ้านในพม่า ทหารพม่ายังมาชิงวัวควายของชาวบ้านกิน โดยไม่ได้รับ

อนุญาตอยากกินอะไรของใครก็เอากิน เป็นพืชผักผลไม้ในสวนในไร่ก็เอากินถ้าไม่ให้ก็จะฆ่าตาย ถ้าจะทำถนน ไม่ว่าจะผ่านไปในที่ใครก็ต้องให้ถ้าไม่ให้ก็จะถูกฆ่าเช่นกัน บางทีถ้าพม่าเอารัฐมา ถ้าว่าอยากได้ที่ดินของใครไม่ว่าจะเป็นที่ไหนต้องให้ไมอย่างนั้นจะถูกพม่าฆ่า ว่าเป็นไทใหญ่ เหมือนกันเขตของว่ามีอยู่ 9 จังหวัดเขตวากับเขตไทใหญ่อยู่ติดกันเมื่อก่อนก็ไปมาหาสู่กันเป็นบ้านพี่เมืองน้อง แต่พม่าเข้ามาปกครองพม่าก็เข้าไปยุแหย่ว่าให้มาฆ่าไทใหญ่คือพม่าบอกว่าจะให้ที่อยู่ อาหาร เสื้อผ้าถ้าว่ายังไทใหญ่ได้ ว่าเป็นคนปากคนคอยไม่รู้เรื่องอะไรพอรู้ว่าพม่าจะให้ที่อยู่ ให้อาหาร ให้เสื้อผ้าก็ชื่นชมยินดีที่จะฆ่าไทใหญ่ตั้งแต่นั้นมาไทใหญ่กับวาก็เป็นศัตรูกัน

พ่อเผ่าบอกว่า ถ้าพม่าไม่มารบกวนและมาขู่ข่มขู่ข่มขู่อยู่ที่เมืองลาเซียวก็มีความสุขดี ที่โน่นปลูกอะไรก็ขึ้น ถังาม น้ำท่าดี ปลูกผลไม้ก็ได้ผลดี ที่ดินก็มีเป็นของตัวเอง ถ้าไม่มีพม่าไม่มีการสู้รบกันอยู่ทางโน้นก็มีความสุขดี ถ้าอยากมาเที่ยวที่เมืองไทยก็มาได้ การเดินทางไปมาเมืองไทยกับพม่า ต้องผ่านด่านพม่าหลายที่ ถ้าออกจากท่าจีเหล็กไป ผ่านจะมีที่เมืองซาก เชียงตุง ห่งคำ เมืองเชียง เวลาที่เราผ่านด่าน พม่าที่เผ่าด่านอยากได้อะไรที่เราซื้อไปก็จะยึดไว้ บางที่ยึดไว้หมดทุกอย่าง บางทีก็ให้เอากลับไปบ้างแต่ก็เป็นสิ่งของที่พม่าไม่อยากจะผ่านแต่ละด่านต้องมีการยึดทุกด่าน กว่า จะผ่านด่านก็ไม่มีอะไรติดตัวกลับบ้านซักอย่าง จะหลบด่านไปทางอื่นก็ไม่ได้ ต้องผ่านด่านอย่างเดียวเพราะว่าไม่รู้จะหลีกเลี่ยงไปทางไหนเป็นป่าเป็นเขาทั้งนั้น คือเป็นเส้นทางเดียวที่จะไปได้ ตอนแรกที่มาเมืองไทยก็กลัวเหมือนกันไม่รู้ว่าจะมาทำมาหากินอะไร ไม่รู้ว่าจะมาอยู่ที่ไหน แต่ตอนนี้ไม่กลัวแล้ว มาอยู่เมืองไทยสบายใจไม่ต้องหวาดระแวงไม่ต้องกลัวว่าพม่าจะมาขู่ข่มขู่ การทำมาหากิน ถ้าขั้นที่เมืองไทยไม่มีวันอดตาย

ประสบการณ์การอพยพและการเดินทาง

สมัยที่พ่อเผ่าเดินทางมานั้นประมาณ 20 ปีแล้ว เดินทางมาทางลานเซียว จังหวัดแสหนวี ผ่านสี่ป้อ จังหวัดเมืองกั๋ง จังหวัดลายคำ ผ่านเขตจังหวัดเมืองหนอง ผ่านเข้ามาเมืองนาย เข้ามาทางเชียงตุง แล้วก็มาอยู่ที่แม่สาว ตอนที่พ่อเผ่ามานั้นขี่รถมา ขึ้นต่อมาเมืองกั๋ง เมืองปางหลวง ลายคำทางเส้นนี้เกือบจะเป็นทางร้าง เพราะว่าเส้นทางนี้มีโจรมากก็เลยเดินทางมาทางมณฑลเต มาตองก็ แล้วมาที่เชียงตุงค่ารถประมาณ 200-400 บาทเงินพม่า แต่เดี๋ยวนี้นี้นประมาณ 2,000-3,000 บาทเงินพม่าแล้ว ตอนที่พ่อเผ่าเดินทางมานั้นก็ไม่มีปัญหาอะไร ถ้าพบพม่าก็ไม่ว่าอะไรเพราะว่ารู้จักกัน พ่อเผ่าก็นมาเป็นฝ่ายธรรมะมาขายบิณฑบาตที่เชียงตุง ถ้าเรามาจากทางโน้นมาขายถึงที่ท่าจีเหล็ก ตอนที่กลับไปนั้นก็ซื้อข้าวและของอื่นๆ เวลาที่เดินทางกลับถ้าก็เจอพม่าเอาไปบ้าง หรือไม่ก็เจอโจรปล้นเอาไปหมด บางครั้งโจรปล้นจนหมดตัวไม่เหลือเงินสักบาท โจรที่มาปล้นนั้นเป็นพม่าก็มีเป็นคนไตก็มี

เคยคิดจะมาอยู่ที่เมืองไทยแต่ตอนนั้นไม่ค่อยกล้า แต่ก็ไม่รู้ที่จะหนีไปไหนจึงเดินทางมายังท่าจีเหล็ก ตอนนั้นที่พ่อเฒ่ามาอยู่ที่ท่าจีเหล็กพ่อเฒ่ามาค้าขาย ปืปลิก ยาสมุนไพร ไพร่โต มาเปิดร้านอยู่ที่เชียงตุง ปืปลิกที่พ่อเฒ่าเอามาขายก็เป็นปืปลิกที่พ่อเฒ่าทำเองกับที่คนอื่นทำบ้าง ก็เหมือนกับร้านหนังสือบ้านเรานี้แหละ ตอนนั้นพ่อเฒ่าไม่ได้เรียนหนังสือ ที่จะได้เรียนก็ต้องเป็นลูกเจ้า ลูกขุน ที่พ่อเฒ่ารู้หนังสือก็เพราะว่าพ่อเฒ่าอยู่กับพระที่วัด

การเข้ามาเมืองไทย

คิดจะมาอยู่ที่เมืองไทยแต่ก็ไม่รู้ที่จะหนีไปไหนจึงเดินทางมายังท่าจีเหล็ก แล้วไปอยู่เมืองพานไม่รู้ว่าจะทำมาหากินอะไรก็เลยกลับไปกลับมา ที่วันหนึ่งก็มีโจรมาปล้นในบ้านมดมีมดเท้าเอาไปในป่า แต่ไม่ยอมฆ่าก็เลยปล่อยไว้ในป่า แล้วพ่อกับมาพบเข้าก็เลยช่วยปล่อย หมูโจรที่มาปล้นขู่ว่าถ้ากลับไปบ้านก็จะตามไปฆ่าอีก ไปอยู่ที่บ้านได้สักระยะหนึ่งเกิดความกลัวว่าโจรจะมาฆ่าก็เลยมาเชียงตุง มาแต่มีเหล็กไว้ที่เชียงตุง มาอยู่ที่เชียงตุง 3 ปี ตอนนั้นลูกหลานก็ถูกพ่อกับนั้นเอาไปเป็นลูกหาบ หาบลูกปิ่น ก็เลยตัดสินใจมาที่เมืองไทย มาด้วยกัน 2-3 คนมาที่เชียงราย แล้วมีคนบอกว่าการขุดแสลงที่เมืองเป่ จึงพากันไปขุดแสลงเดือนละ 700 บาทเงินไทย

การทำมาหากิน

ที่ไปขุดแสลงนั้นมีทั้งคนเมือง คนไต คนคี่มี คนที่ไม่คี่มี พอได้แสลงมาก็มีการยิงปืน ขุดประทัดกัน ลูกพ่อกับนั้นก็ถูกส่งไปเจียรไน แสลงที่กรุงเทพฯ ก็เลยมาคิดว่าบ้านก็ไม่มี อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง ครั้งหนึ่งได้มาเที่ยวงานครูหมอบที่บ้านใหม่หมอบจ๋ามเมื่อนั้นกำนันแสงยังมีชีวิตอยู่กำนันแสงบอกว่ามาอยู่ที่นี่ก็ได้ แล้วก็มาเจอ เจ้าสุเมทะ ของตกเป็นคนที่รู้จักกัน ก็บอกให้ไปอยู่ที่บ้านเวียงหวายเพราะที่บ้านเวียงหวายเขาปลูกหอม เจ้าสุเมทะบอกว่ามีเงินเข้าออกนับแสนไปรับจ้างปลูกหอมเขาสิ ก็เลยไปหาพ่อเมืองหย่นนะ พ่อเมืองหย่นนะก็บอกว่ามาอยู่ที่นี่ก็ได้ที่สวนเรามีบ้าน 1 หลังจะมาอยู่ก็ได้ ระหว่างนั้นพ่อกับนั้นก็เห็นบ้านหลังหนึ่งใกล้ๆกับวัดเวียงหวาย เห็นไม่มีคนอยู่ก็ไปถามคนแถวนั้น เขาบอกว่าถ้าอยากอยู่ก็ได้เจ้าของเขาอยู่ในเมืองก็ลองไปถามดู ก็เลยชวนลูกแก่ลุงที่เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านหัวฝายไปหาเจ้าของบ้าน เจ้าของบ้านให้อยู่ก็เลยไปขนข้าวของมาอยู่ขนกันมาอยู่ทั้งครอบครัว

มาอยู่เวียงหวายได้ 6 ปี ทำสวนหอมได้ 4 ปี แต่ไม่มีที่นอนเป็นของตัวเองก็เลยย้ายมาอยู่ที่บ้านแม่สาว มาอยู่ที่บ้านแม่สาวได้ 12 ปีแล้ว พ่อเฒ่ามีลูก 6 คน เสียชีวิตไปแล้ว 1 คน ตอนนั้นไม่ได้ทำงานอะไรเพราะว่าลูกไปทำงานที่กรุงเทพฯ ส่งเงินมาให้

ชีวิตในเมืองไทย

พ่อเล่าบอกว่ามาอยู่เมืองไทยสบายกว่าอยู่เมืองนอกไม่ต้องหนีใคร ไม่ต้องหวาดกลัวอะไร กินอิ่ม นอนหลับ แต่ที่พม่าคนไหนอยู่ได้ก็อยู่ แต่จะให้เหมือนเมืองไทยไม่เหมือน หมู่บ้านทางพม่า ถ้าหมู่บ้านไหนที่อยู่ในเมืองพม่าไม่ค่อยมาข่งวุ่นวาย แต่ถ้าเป็นหมู่บ้านตามแนวชายแดนไม่ได้ พม่าชอบมาปล้นมาเกณฑ์คนไปเป็นลูกหาบบ้างทหารบ้าง

พ่อเล่าบอกว่ามีหนังสือไทใหญ่ส่งมาจากเชียงใหม่ และในบางโรงเรียนจะมีการนำหนังสือไทใหญ่เข้ามาสอนในโรงเรียน พ่อเล่าตั้งใจที่มีการสอนภาษาไทใหญ่ในโรงเรียน พ่อเล่าอยากให้ทุกโรงเรียนที่มีคนไตได้เรียนภาษาไทใหญ่ พ่อเล่าไปประชุมที่เชียงใหม่มีการแบ่งงานกันทำเป็นฝ่ายๆ มีอยู่ 11 ฝ่าย แต่ละฝ่ายหัวหน้า 1 คน แต่ละฝ่ายมีหน้าที่คนละอย่าง มีฝ่ายการเงิน ฝ่ายครูสอน ฝ่ายโรงเรียน ฝ่ายทำป้ายลึง (ทำหนังสือ) และฝ่ายอื่นๆอีก มีคนมาร่วมประชุมประมาณ 60 คน มาจากแม่ฮ่องสอนบ้างเชียงรายบ้าง ทุกคนที่เข้าประชุมเป็นคนไตหมด

ตั้งแต่พ่อเล่ามาอยู่เคยกลับไปบ้าน 2 ครั้ง ครั้งแรกไปไม่ถึงไปถึงแค่ปางหลวงคือไปงานเผาศพพระที่เมืองหนองแล้วก็กลับมา พอไปครั้งที่ 2 ครั้งนี้กลับถึงบ้านจากที่มาอยู่ที่นี่แล้วกลับไปไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงยังเหมือนเดิม ถ้าจะให้มีความสุขเหมือนอยู่เมืองไทยไม่เหมือนคราบไตที่พม่ายังปกครองอยู่

แม่เฒ่ามน จักก่า

แม่เฒ่ามน บอกว่าตนอายุ 80 ปี มีลูก 4 คน ชาย 2 หญิง 2 เคยอยู่บ้านเมืองนาย เมื่ออายุได้ 17 ปีได้เดินทางมากับแม่ ชื่อนางโหนด(พ่อทิ้งไปตั้งแต่เล็ก) พี่ขวย (เขย) ชื่อสง่ากือ พี่นาง ชื่อนางหม่าเอ๋อ กับนางตอง แม่เฒ่ามนหูตึง ต้องอาศัยลูกเป็นผู้ตามให้ พูดช้า ๆ ดัง ๆ ลากเสียงยาว ๆ พูดภาษาไทยใหญ่เป็นส่วนมากเมื่อเทียบอายุของแม่เฒ่ามนตอนอายุ 17 ปีที่เดินทางมาพร้อมแม่เฒ่ามนขณะนั้น อายุ 1 ปี 5 เดือน

สาเหตุที่เดินทางมาเมืองไทย

พี่ยายชื่อจเรผ้าหลัง(ฟ้าดัง)เคยอยู่เมืองสุโขทัยได้เดินทางมาก่อนอยู่ที่เชียงใหม่ได้เขียนจดหมายบอกไป(แด่แม่เหล็ก) ว่าที่เมืองไทยหิวคึกกินหากง่ายจึงเดินทางมากับแม่ พี่นางและพี่ขวย ตอนอยู่ที่เมืองสองมีขุนหอคำ เมื่อต้องการข้าวของก็มาเก็บ คา, ไม้ เอาไปไว้ในเวียงไม่วุ่นคนจน คนเฒ่าชายข้าวมาหลัง 4 มู ก็เอาไปส่วนคนไทยถือเป็นอุบ (พวกเดียวกันไม่ทำอย่างนั้น)

การเดินทาง

เดินทางด้วยเท้าทางจ้อง สิบกูปของที่ใช้มีเพียงหมอนึ่งไหข้าว เปื่อะหลังมา (ข้าวหนึ่ง) ส่วนผ้าห่มค้วนอนใส่หาบมาไม่มีช้าง วัว ควาย (แต่ตามเส้นทางเดินมีคนเดินทางไปเชียงใหม่โดยใช้วัวต่าง) ข้าวสาร เอามัครอบเอา หุงกินบ้าง นึ่งกินบ้าง ถ้าหมดซื้อเอาแถวบ้านคนใช้เงินแลกเปลี่ยนเงินเบี้ยก่สาน ที่เขาซื้อขายกัน 7-8วันจะมีครั้งหนึ่งเดินทางได้ผากเดือนปาย 5 วัน จำได้ว่าลุงลากที่มาด้วยกันเอาแม่มนใส่หาบมาพร้อมกับผ้าห่มค้วนอนโดยเอาใส่คนละข้าง เส้นทางเดินเท่าที่จำได้คือข้ามน้ำป้างนอนหลายคืนถึงข้ามน้ำคง ผ่านคอยแม่มุก เมืองคั่น บ้านลาน(ตอนนั้นไม่มีคน) หัวฝายเวียงหาว ห้วยผึ้ง แม่เผอะ นอนมาตามได้ร่มไม้ ที่ปางเต้งคุมไม่กล้านอนกลัวโจรแต่บคอ มาตางดี ตางงาม แม่เผ่ามน แยกไปอยู่น้ำบ่อหิน ดินคอยสะเก็ดกับพี่ฮ้ายชื่อจเล อยู่ได้ไม่ถึงปี ประมาณ 8 เดือน ก็ขึ้นมาเมืองหนอง

เมื่อขึ้นมาจากเชียงใหม่มีคนอยู่เมืองหนองหลายหลังแล้ว วัดเมืองหนองมีแล้วเป็นจองไม้ของคา ศาลาไม้กา มีพระอยู่ที่วัดแก่แล้วมาจากเชียงคอง เมื่อหล่อน(ตาย) พระส่วยหลุ่มาอยู่แทน

ของดั้งเดิมแม่เผ่า

- ❖ กระบุงที่ใช้หาบของเมื่อตอนเดินทางเหลืออยู่ 1 ข้าง มุมล่างทั้ง 4 ด้านขาดแล้วใช้งานไม่ได้
- ❖ ดาซัง สองแขน ใช้ชั่งถั่วเน่าแคบ ครั้งละ 1 กิโลกรัม มีก้อนหินสองก้อนใส่ถุงเป็นน้ำหนัก 1 กิโลกรัมไว้ถ่วงด้านหนึ่ง ไม่ใช่ของที่นำมาด้วยแต่เป็นของที่คนในห้วยทำ

แม่ชื้อง เมืองนันท อายุ 99 ปี

แม่ชื้อง ปัจจุบันอายุ 99 ปี (พ.ศ.2545) แข็งแรง สายตาดี หูดี เล่าเรื่องในอดีตได้สนุกสนาน แม่ชื้องมีพ่อชื่อพ่อเผ่าหนั้นตะ เคยกินเมืองอยู่เมืองพม่า(คล้าย ๆ กับนายอำเภอบ้านเรา) พ่อเผ่าเป็นพี่ชายของปู่กำนันครอบครัวอพยพแรกที่ย้ายมาก่อตั้งเมืองหนอง

สาเหตุของการอพยพ

คนแต่ก่อนเดินทางไปมาหากันอยู่แล้วมีพี่ชายอยู่ที่เชียงใหม่อิงเดินทางมาหา

การเดินทาง

ตอนเดินทางมีกันประมาณ 4-5 หม้อข้าว ใช้เวลาครึ่งเดือนถึงเมืองหาง ผ่านบ้านแม่แกนข้ามน้ำแม่แกน ปางเต่งคุม บ้านใหม่หัวฝาย ห้วยบอนแล้วจึงถึงเมืองหนอง ใช้เวลาอีก 10 กว่าวัน ตัวแม่เผ่าขณะนั้นอายุได้ 8 ปี พี่ชายเป็นหนุ่มแล้วแม่กับพี่ชายหาบข้าวของของตัวแม่เผ่าไปด้วยต้องเดินทางด้วยเท้า แม่เผ่ารู้สึกลำบากมาก ร้องไห้บ่อย ๆ ตัวพี่ชายเอาข้าวสารใส่ได้มีครอบเอวมาคล้องหน้าเคบใส่พริกใส่เกลือไว้กินกับข้าวกลางทาง

การตั้งครอบครัวและการทำมาหากิน

แม่เผ่ามาถึงเมื่อเดือน 6 แต่อยู่ได้ 1 เดือน พี่ชายมาเอาไปอยู่ที่น้ำบ่อหิน(แม่กับพี่ชายไม่ได้ไป)ช่วยค้าขาย (ขายผ้า) เามาจากเจ๊ก (เชียงใหม่นั้นบ้านมุงคา มุงตองตั้งทั้งนั้น ถ้าบ้านไหนมุงสังกะสีเป็นบ้านเจ๊ก) เมื่อมาถึงเมืองหนองแล้วลงไปอยู่เชียงใหม่ สมัยก่อนคาดคันลำไยยังบำมีวัดมีวัดหนองคำ วัดทรายมูลกับวัดป่าเป้า วัดอื่น ๆ ยังบำมี อยู่จนอายุ 14-15 ปี จึงขึ้นมาเมืองหนองอีกครั้งตอนมาอยู่ใหม่ ๆ ลำบาก ทำนาไม่ค่อยได้ข้าวเพราะกระด่ายกิน หมูป่ากิน เพราะที่เป็นเถื่อนทั้งนั้น ที่เมืองหนองตอนนั้นมีบ้านคนเมืองอยู่ประมาณ 5 หลังคา มีป้อแก่เป้ง อยู่บริเวณใต้วัดเมืองหนอง เมื่อแม่ของแม่ชื้อมาอยู่ใหม่ ๆ ลำบาก เมื่อเมียพ่อแก่เป้งตายจึงเป็นเมียป้อแก่เป้งเพราะมีที่ มีนา มี วิว ควาย 2-3 ตัว ไม่ได้ร่ำรวยนักแต่พอพึ่งพิงไม่ให้ลำบากได้

การค้าขายไม่ค่อยมี ดางเข็ม ของไม่ค่อยมีขาย สัตว์เถื่อนเปือเลอะ เงิน 100 ก็ไม่เห็นเป็นบ้าซื้อบ้าขายกัน ชนต๋วง โชนต๋นกับผืนชาวบาทก็ไม่มีคนซื้อ ถั่ว 1 ถึงขายได้ดาง 70 ดาง (เปี้ยก)

ถั่วไม่มีคนซื้อ พี่สาวมะห่าเลยเอาใส่แพไปขายเจียงฮายปีบ 100 ก็ไม่ได้ได้ 80 ดวง ผัวนางหลอย
ส่วย(คนแรก) เอาสารถั่วไปขายเจียงฮายเหมือนกัน ไม่ได้ขายก็เลยไม่ยอมกลับมา

ถ้าจะเอาของไปขายต้องหาบของไปขายคอยกลาง คนคอยกลางเก็บเหมี้ยง เอาข้าวมูลหวาน
ถั่วเน่า ดอกพุทรี วันได้ ชาวตาง ชาวห้าตาง จ่อหน้า (ดีใจ) น้ำมันงาปีบ 30 บาทไม่มีตางซื้อกิน
ต่างมาจนหลังแอ่นก็ไม่ได้ขาย ต้องเอาฝากคนคอยกลางขายกำอืดกำหน้อย ผู้เฒ่าเอามาละ น้ำมัน
หมูเป็ยกหนึ่งได้หน้า

สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ลูกสาวแม่ชี ป้าคำแดงตอนนั้นอายุแปดปีฝ่ายที่ภาคน้อยคำได้ที่
1 ได้เกลือ 1 ถ้วย ของขาดแคลนเอาผ้าที่ทอเป็นไม้ มี 4 วา เรียกเป็นก้อน ก้อนไหน 10 ชิ้น
(เงินขาว รูป) ทอขึ้นเอาขึ้นไปขายคอย ปีนั้นหนาว คนเผ่าตายหนาว ผ้าสมัยนั้นไม่มีจักรต้องเย็บ
มือ แม่ชีทอผ้าขายตอนนั้นมีเงินซื้อที่นาได้ 1,400 บาท

ก่อนมีภาคน้อยคำเป็นภาคปูของหมาขามาจากแพร่ น่าน เพ็ญป่าไม่มีคน ขายถั่วเน่า 3 เป็ยก
ได้ตาง 2-3 ตางก็ดีละ

การสร้างวัดและป่าช้า

วัดสร้างก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 พระที่อยู่วัดครั้งแรกมาจากเชียงตุง มาพร้อมกับปู่
ยะ ป่าจิ้ง ลุงทอง อยู่กำโด้ง จอ่งส่างคาม เฮ็ดไม้เฮ็ดคาก จอ่งหลวง ปู่กำมั้นพ่อของนายส่วย
เป็นผู้นำสร้าง เมื่อหวนเจ้าคายนมีป่าช้าอยู่ที่สวนลุงผัด เรียกว่าซางแกง

คนแต่ก่อนเมื่อตายเอาไปฝัง แต่ก่อนใช้ไม้คานหามศพไป ลุยขำมน้ำเอาไปฝังเอาจอมแมง
(ปราสาทแบบไต)วางครอบหลุมศพไว้ เพิ่งเลิกฝังใช้วิธีเผาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2519 นี้เอง

การอพยพมาอยู่ร่วมกันของคนไตที่อยู่ใกล้เคียง

คนหมู่แรกที่มาเป็นคนเมืองหนอง ต่อมามีคนเชียงตุงมาอยู่แล้วจึงสร้างวัด คนเมืองหนอง
แต่ก่อนอยู่กันไม่มากนัก แต่คนไตเขตบ้านคอยแก้วก็อยู่กันมาก อยู่กันที่บ้านกอง พ่อกำมู พ่อ
กำด๊ะนี้มาจากบ้านกองกันทั้งนั้น คนเมืองหนองตอนนี้ ส่วนหนึ่งรุ่นพ่อแม่เขาเป็นคนบ้านกอง
ต่อมาเมืองหนองก็เจริญขึ้น ๆ เพราะคนบ้านกองก็มาอยู่รวมกันมากขึ้น และยังมีคนที่มาจากบ้าน
อื่นอีกเช่นมาจากห้วยบอนบ้าง อพยพจากพม่ามาอยู่สมทบบ้าง เช่นรุ่นพ่อเผ่าพรม นายโฮ่ง นาย
แหลง จเรซัด

แม่ชื้ออง ปัจจุบันอายุ 98 ปี แต่จำไม่ได้ว่าเกิดปีใด จำได้ว่าเกิดปี ระง้า (อำเภอเมือง)
เป็นกันไปทั่วทุกแห่งมี ลูก 6 คน ตายไป 3 เหลือ 3 คน บ้านเดิมคือบ้านเมืองหนองอยู่กับแม่
ชื้อนางปิ่น พ่อตาย มีพี่ชายชื่อต่างมะห่า

แม่ชื้อองเดินทางไป มาช่วงสงครามจะกลับมาบ้านเมืองหนอง แม่เล่าบอกว่าอยู่
วัดฝายหิน 2 พรรษา มีเด็กม.ช.มาชักถามแม่เล่าบอกว่าอยู่ ปัจจุบันอยู่สำนักวิปัสสนาถ้ำดับเตา อ.
ไชยปราการ จ.เชียงใหม่

แม่เฒ่าปิ่น แผลงคำอายุ 65 ปี

แม่เฒ่าปิ่น แผลงคำ อายุ 64 ปี ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 170 หมู่ 10 ต.แม่สาว อ.แม่สาย จ.เชียงราย เคยเข้าโรงเรียนที่บ้านดอนชัยแต่ไม่จบชั้นป.4 มีลูกทั้งหมด 5 คน เป็นชาย 1 คน เป็นหญิง 4 คน ปัจจุบันทำอาชีพเกษตรและทำตัวนำขายเสริมรายได้ในบางครั้งถ้ามีคนส่ง ส่วนลูกคนสุดท้องเป็นครูพี่เลี้ยงโรงเรียนแม่สาว

แม่เฒ่าเล่าถึงการทำมาหากินแต่ก่อนว่าคนเก่า ๆ ที่มาอยู่แต่ก่อนป่าเหือดละ มีแม่ฮุยใส พ่อถึงจันตะเป็นพ่อฮุยใส อายุ 80 ปีข ามีลูก พี่ฮ้ายแม่ฮุยใสอยู่บ้านสุดหัวขัว ชื่อลู่หลู่ เป็นหมอแหก

ชีวิตครอบครัว

แม่เฒ่าเคิมนามสกุลจันทรตาเมื่อยังเล็กมี 3 พี่น้อง มีแม่ใหม่ไม่มีที่นา แต่มีมองน้ำดำข้าวสารขายมูเซอ แต่ก่อนไม่มีโรงสีข้าว คนแต่ก่อนมาอยู่ใหม่ ๆ ทุกข์ยาก ชื่อข้าวมาต้องใส่ฟักคัมกิน แม่ของแม่เฒ่าตายเมื่อยังเล็ก ไม่มีเงิน มีแต่ที่นาไว้ทำนา มีลูกหลายคนได้เลี้ยงพี่เลี้ยงน้องจิมก็จิมก็ มาอยู่กับแม่น้า แม่น้าไม่มีที่นา มีแต่มองน้ำอยู่ด้วยกัน แม่เป็นลูกเก้า มี น้อง 2 คน แม่น้ามีลูกแหม 4 คน ที่ตายไปแล้ว 2 คน เป็น 10 คน แม่ทำตัวนำยังไม่พอใช้กินเพราะอยู่กันหลายคน

บ้านนี้แต่ก่อนไม่มีคนอยู่เป็นไม้เป็นดอก เคยมีคนมาสร้างบ้านอยู่ ไม่รู้จะทำมาหากินอะไรก็ย้ายไปก็มี บ้านที่สายบัวอยู่ก็เป็นไม้เป็นดอก(มีแต่ต้นไม้) มีต้นบ้ำขามหลวง

ที่ดินทำกิน

แม่ทำนาอยู่หลังวัดแม่สาว เดียวนี้ให้ยายจาย (นายยอดชาย)ทำนาแทน แต่ก่อนใช้ควายทำนาได้ข้าวมาก 300 เดียวนี้ไม่ถึง ปุ๋ยไม่มีใช้ ถึงเวลาเอาควายใส่ คำนาคียวนี้เป็นรถ ถ้ามั่นอุกนาก็ชวนกันหมายหญ้า พวกกันแล้วถาง เดียวนี้ไม่เอาหญ้าออก ใช้ขามาหญ้าแทน แต่ก่อน 8ไร่ได้ข้าว 300 ต่าง เดียวนี้ได้ 100 กว่าตาง กินบ้าง ขายบ้าง ขายข้าวเปลือกให้คนในหมู่บ้าน เพราะบางคนไม่มีนา คนไม่มีที่นาไปกินจ้างแปะข้าวสาร

พ่อแม่มีที่นาประมาณ 8 ไร่กว่าซึ่งจะอยู่ติดกับหมู่บ้านหมอกเปาที่เข้าไปข้างในอีกประมาณ 2 กิโลเมตร ที่นาที่มีนี้จะทำการปลูกข้าวใน 6 เดือนแรกหยุดทำนาเมื่อ พ.ศ. 2539 และได้ให้คนอื่นเช่าเอาค่าหัวแทนโดยจะได้ค่าหัวเป็นข้าว 60 ถึงต่อปี เหตุผลที่หยุดทำนาเพราะสามีได้ตายไปไม่มีคนช่วยทำนาและที่นาอยู่ไกลเมื่อมีลูกขึ้นมาก็ให้ลูกเช่าที่คนอื่นทำเพราะที่นาที่ให้ลูกเช่าทำนาอยู่ใกล้บ้านไม่ต้องลำบากเดินไกลจะเสียค่าหัวที่เช่าเขาเป็นข้าว 60 ถึง ต่อปีเหมือนกันซึ่งลูกๆก็ทำมาจนถึงปัจจุบันนี้ ข้าวที่นำมาทำเชื้อในการปลูกนั้นจะซื้อเขามาอีกทีหนึ่งและเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวก็จะมีภาระเอามือกันในการตีข้าว และช่วงที่รอให้ข้าวแก่เต็มที่นั้นก็จะมีจ้างดำข้าวไปด้วย ข้าวที่ได้ในแต่ละปีจะเก็บไว้ในหลองข้าวเพื่อจะเอาไว้กินในเวลาต่อไป

ครกตำข้าวพลังงาน และผลิตน้ำมันงา

มองน้ำแม่เผ่าเห็นมาแต่เล็ก ไปซื้อที่บ้านห้วยนา ไม่มีรถต้องใช้ช้างมาลากเสาคุมหลวงจิได้คาน พ่อขุนะเป็นเจ้าของมองน้ำอยู่ริมน้ำสาว มีของลุงน้อยคำอีกหลัง ของแม่มี 6 แก่น ตำข้าวได้วันละ 10 หาบ ใช้น้ำสาวปัด แม่เผ่าตั้งครกอีกงาขาว มีของพ่อป่าใสอีกหลังมีทั้งมองน้ำ และที่อัดงา ลุงยอดเงินตั้งครกก่อนอยู่เหนือขึ้นไปข้างบน ของพ่อเผ่าฝั่งมีที่หลัง พ่อของป่าแสงทอง (ลุงหว้าหลังด๊ะ)มีที่หลัง มี 4 ครก เขาไม่ไผ่มาก เขาอัดงา คนหนึ่งมี 3-4 มอง ครกขนาดใหญ่ครกที่ตำด้วยเท้าก็มีใช้ ถ้ามีข้าวไม่มาก มอกป๊อบ มอกหาก็ไปตำดิน แต่ตำดินเสียเวลา ก่อนมีมองน้ำแม่เผ่าก็ตำดิน อยู่ เอาจ้างปู้มีบ้านสันห้วยมาลากไม้ มีมันคนเดียว แกลบขายดวง 2 บาท เขาซื้อไปหื้อหมูเขา คนบ้านเรามาซื้อก็มี คนหนองเต็ง คนแม่หลวงก็มาซื้อ ที่อื่นทำไมเป็น ไม่มีแม่น้ำใหญ่ทำไมได้ น้ำเราใหญ่ที่สุด แต่ก่อนบ้านเราน้ำกว้าง เดียวนี้ทำไมได้ไม่มีน้ำ ขามแล้งก็แบ่งฝายเหมือนเขาเอาน้ำเข้ามา เมื่อยังเป็นสาว อยู่กับพ่อแม่จะรับจ้างตำข้าวซึ่งคนบ้านเดียวกันหรือคนบ้านหนองเต็งจะมาให้ตำ โดยจะจ้างหาบละ 1 บาท หาบหนึ่งจะมีน้ำหนักประมาณ 40-50 กิโลกรัม

เมื่อค้าเสร็จเขาจะมารับเอาไป บางทีเขาไม่มีเงินมารับก็จะนำข้าวที่ค้าได้นั้นขายให้กับมุเซอที่ลงมา จากคอยมาซื้อข้าวไปกินโดยจะขายในราคา ลิตรละ 2 บาทและเมื่อเจ้าของเขาเอาเงิน ให้แทนข้าวที่ได้ขายไป ตอนพี่นาง (ลูกสาวคนโตอายุ 44 ปี) เกิดไม่มีมือน้ำแล้ว แต่ยังมีที่อีตงา คนหัวฟาย เวียงหวายมาอีตงาที่นี่ คนแม่อาข คอยกลางก็ลงมา คนที่มิงาก็เอามาจ้าง ปีบเล็ก 40 บาท ได้น้ำมันงา เอาไปขาย สมัยก่อนไม่มีน้ำมันถั่วเหมือนเดี๋ยวนี้ น้ำมันหมูก็มี แต่คนไม่สู้กิน (ไม่ชอบกิน)

ครกตำข้าวและครกอีตงาพลังนำหยาไป

อยู่บ้านก็ได้ทำไร้งา แบ่งกันอยู่บ้านเพราะพี่น้องมาก ครกอีตงาเมื่อไม่มีงาก็เลิกไป พ่อไม่ค่อยมีมือน้ำแต่ไม่มีอีตงา ทำไม่ได้ เขาทำไม่เป็น เขาเป็นพี่ชาย(พี่เขย)แม่เฒ่า มีลูกผู้หญิงคนหนึ่งมีเมียสองคน แต่แยกกันอยู่ มือน้ำตำข้าวก็เลิกไปเมื่อมีโรงสีข้าว ไม่มีคนมาใช้ โรงสีข้าวเมื่อก่อนนี้อยู่ที่บ้านป่าเอี้ย แคว้นด้อย เป็นมาเช่าอยู่ มาจากทางใต้มาเช่าอยู่เอาโรงสีขึ้นมาด้วย ใช้ น้ำมัน มือน้ำจึงหยุดไปเพราะมีโรงสี โรงสีเข้ามาตั้งแต่แม่เฒ่าเป็นสาวแล้ว มือน้ำก็ยังมิคนมาใช้ อยู่ โรงสีงาเดิวนี้อยู่ที่เวียงหวายแต่ใช้ไฟฟ้า แม่เคยเห็น เขาไม่มีน้ำ น้ำมันไม่พอถ้าหว่านแล้ว น้ำน้อย บ้านเขาแต่ก่อนไม่มี แม่อาขไม่มี ไม่มีซักแห่ง ครกอีตงาที่เขาใช้ไฟฟ้าราคาแพง ปีบ 80 บาท เมื่อสมัย 10 ปีก่อน ของแม่เฒ่า มง 10 บาท เพราะไม่ใช้ไฟฟ้าราคาถูกกว่า เมื่อมีงาก็มีอีตงาแล้ว เมื่อไม่มีงาก็เริ่มหยาไป

วิถีทำกิน

เลี้ยงหมูด้วยประมาณ 2 – 3 ตัวเลี้ยงหมูค้ำหมูโก่งไว้ริมมือน้ำ ก็ให้กินผักกินไม้ตามบ้าน เช่น ใบบอน ตอนนั้นยังไม่มียาอาหารอะไรเลยพอเลี้ยงหมูได้ตัวใหญ่พอสมควรก็มีคนบ้านเดียวกันมาซื้อเพื่อนำไปฆ่าขาย โดยจะขายกิโลละ 15 บาท บางครั้งก็ซื้อเนื้อหมูกิน บางครั้งก็มีคนเอาเนื้อหมูมาแลกข้าว บ้างก็หาปลาปลาแลกข้าว คนหนองเต็งแม่เฒ่ารู้จักหมดเขาเอาปลาเอาปลาแลกข้าว ที่อื่นไม่มีแลก เพราะไม่มีที่ครกตำข้าวมือน้ำ กาดก็มีแต่แม่เฒ่าไม่ได้ไปนั่ง ถ้ามีคนมาอีตงาก็แบ่งน้ำมันให้ แบ่งข้าวให้ คนที่เอาข้าวมาค้าถ้าไม่มีเงินก็ปันลิตรเป็นแคง ข้าวที่ได้เอาไปขาย ค่อมุเซอ เขามาอยู่ใหม่ ไม่มีข้าวกิน มุเซอเก่าๆ ไม่อยู่แล้ว มีแต่พวกมาอยู่ใหม่ ค้าขายกับมุเซอด้วยการเอาของขึ้นไปแลกเช่น ขนม ปลาทุ แลกเอาพริกหนุ่ม พริกแห้งมาแล้วให้ลูก ๆ เอาไปขาย บางทีมุเซอาก็เอาผืนมาแลกกับไก่ ซึ่งเป็นขัน มู จ้อย แม่เฒ่าต้องการเพราะพ่อของแม่เฒ่าตอนนั้นคิดผืนด้วย บางครั้งก็มีคนมาขอซื้อ 2-3 บาท เมื่อค้ารวมห้ามจริงจังก็เลิก ประมาณพ.ศ.2507 คนสมัยก่อนยังมีการค้าขายผืนบางคนก็รับจ้างหาบผืนและสับผืนด้วย

หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะปลูกหอมสลับกับปลูกถั่วเหลือง ในการปลูกหอมนั้นจะปลูก ผักกาดแซมไปด้วยเพื่อให้ผลผลิตหลายอย่าง จะได้นำไปขายหลาย ๆ ชนิด หอมและผักกาดก็จะ นำมามัดแล้วหาบไปขายที่บ้านหนองเต็ง มัดเล็ก ๆ จะขายในราคา 20 สตางค์ แต่ถ้าเป็นมัดใหญ่ จะขายในราคา 50 สตางค์เดินทางประมาณ 40 นาที ไปถึงบ้านหนองเต็งก็จะหาบเร่ขายตามบ้าน บางวันก็หมดบางวันก็ไม่หมด ก็จะนำมาประกอบอาหารในคอนค้าแทนเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายไป วัน ๆ

ผักไม้ก็ปลูกไว้กิน ผักกาดเก็บเมื่อพันธุ์ไว้เอง ผักมีผักกาด ผักขี้นาค สมัยนั้นยังไม่มีผัก คะน้า อาหารการกินก็เก็บผักเก็บไม้กินไปเรื่อย ๆ ปลูกผักกินไป เมื่อยังรุ่นหนุ่มปลาเป็นๆ ก็กินอยู่ แต่มาเข้าสู่ตลาดการค้าแล้ว ไม้ก็มี เป็ดก็มี เลี้ยงเอาไว้ เวลาไม่มีอะไรบางที่พี่ชายก็เอามากิน เวลา มีแขกมีญาติมาซื้อกินผักกินไม้ไม่มีอะไรกิน ก็เอาสุบคาย เขาไม่มีอะไรกินก็ทำให้กิน อาหารการ กินมีอะไรก็เก็บกินไป พริกหนุ่มปลูกคนเดียวถั่วเน่าแม่ก็ปลูก เมื่อปลูกถั่วเน่า เอาไว้ทำถั่วเน่า แผ่น (ถั่วเน่าแค้น) ปลูกไผปลูกมัน มอกปลูกกิน เกี่ยวข้าวแล้วปลูกถั่ว ถั่วมีนาปลูกในแพะในป่า แบ่งให้พี่ให้น้อง บางคนก็ซื้อถั่วไปทำถั่วเน่าเอง บางคนก็เอาถั่วเน่าไปขาย แม่ไม่ได้ขาย ทำยังไม่พอ ใช้กินเพราะอยู่กันหลาย

แต่ก่อนเลี้ยงวัวเลี้ยงควายด้วยแต่ไม่ได้เลี้ยงไว้กิน จะขายต่อเพื่อให้อื่นนำไปเลี้ยงต่อ จนมันตายแล้ว ตัวไหนงามก็จะได้ราคาดี จะได้ในราคา 1,500 - 2,000 บาทแต่ตัวไหนที่ไม่สวย ก็จะได้ราคาต่ำหน่อยคือ ตัวละ 1,000 - 1,500 คน มีควายเอาให้เขาเลี้ยงเป็นลูกไปเหยีย เหลือตัว เดียวเอามาเลี้ยงคนเดียว เขาลักกันเพราะมันบ่มกิน

มีม้า 1 ตัว เมื่อถึงหน้าเกี่ยวเกี่ยวข้าวก็จะรับจ้างต่างข้าวโดยจะใช้ม้าต่างเกวียนไปขนข้าวที่ อยู่ในทุ่งนา มาไว้ที่บ้านของคนที่ยังเราขนข้าวโดยคนที่จ้างจะจ้างขนข้าวถั่วละ 50 บาท

เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ไว้ด้วยเพราะเมื่อถึงหน้าเกี่ยวเกี่ยวข้าวจะกลับบ้านมามัดค้ำก็จะฆ่าไก่กิน และได้ประหยัดค่าใช้จ่ายไปในตัวด้วยและมีการปลูกถั่วดินเล็กน้อยเพื่อนำมากินในครอบครัวไม่ได้ ปลูกไว้ขาย ส่วนมากที่ปลูกไว้จะทำกินในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่

เดี๋ยวนี้ลูกๆ ปลูกถั่วเหลืองแล้วนำมาทำเป็นถั่วเน่าแผ่นในการทำถั่วเน่าแผ่นนั้น 1 วันจะทำ ได้ 300 แผ่น จะมีคนมารับไปขายต่ออีกทีหนึ่งโดยเขาจะซื้อในราคา 100 แผ่น 20 บาท

การเดินทางเพื่อซื้อขาย

ซื้อเกลือไม่มีเพราะปลูกไม่ได้มีที่เวียง(อ.ฝาง) จะไปขอกินเกลือนี้มันยากไม่มีให้กิน ห่อ เล็กนิดเดียว ไปซื้อเกลือต้องเอามาใส่ โถ ใส ไม่มีส้อม ไม่ได้ขี่ม้า ถ้าขี่ก็ไม่ได้ต่างของ เกลือแต่ ก่อนมันแพง ห่อ 10 ตอง เอาใบตองห่อมา ถ้าจะแกลงบางคนเขาซื้อปลาทุเค็มใส่แทนเกลือ เพราะ มันถูกกว่า ปลามันเน่าได้ มีหนอนก็เลยถูก เอาใส่แกลงแทนเกลือ แม่เฒ่าได้ไปกับพ่อ 2 ครั้ง ตอนยัง

เป็นเด็กเล็กๆ น้ำที่กาะ(กาวิละ)มันมาก ขามน้ำนักบ่ได้ไป หนทางยาก ต้องลุยน้ำ น้ำมาก ๆ ต้องนั่งเรือไปซื้อของ

น้ำมันจะจุดไฟก็ไม่มี ไม่จืดไฟจะใช้ก็ไม่มี เอาปูนเก่าใส่ซีเมนต์ไว้กลางเรือนใช้หมี่ปัดเหล็กใส่ ลำบากลำบาก หินเหล็กไปเอาที่ทำคอนใครจะไปทำคอนก็สั่งให้เอามาให้กัน ได้เหล็กมา ก็ซื้อมีเอมาตากแดดปัดใส่ผางประทีป ใช้นุ่น ให้ติดไฟง่าย แต่ก่อนตุ๊กขนาด กีบไฟจะปัดก็ไม่มี มีขายที่ในเวียงคนรวยๆ ก็ซื้อใช้ แม่เผ่านั้นนานๆ จะซื้อบ้าง มันเข็ม น้ำมันตำไฟนี้ขายเป็นปึก ไม่มีซื้อย้อยต้องไปซื้อเวียง กาคที่เวียงมีไม่มากเหมือนกาคก้อม บ้านมุงสังกะสีก็ยังไม่ มีมุงคางของเรือนเป็นฟากดำ ๆ บ้านสูงๆ ไม่มี ของที่ไปซื้อที่เจ๊กมี 2-3 ร้าน เขาไปเอาที่เชียงใหม่มารอ ยังไม่ถึงเชียงใหม่วะเวลากลางพรรษาไม่มีรถ เดินทางยากลำบากมาก

รูปถ่ายของพ่อของลุงส่วยคำที่ถ่ายไว้นี้ คนแต่ก่อนบ่ได้ถ่าย ผางยังไม่ มี เดินไปถ่าย เชียงใหม่ ใช้เวลา 3 เดือน

กาคแต่ก่อนไม่มี มีกาคก้อมน้อยหน้าบ้านพ่อหลวงแดง กาคลุงน้อยคำเขามาที่หลัง แม่ของแม่เผ่าเคยไปขายต้องบุหรี ถนนหมู่บ้านแต่ก่อนไม่มีเป็นแค่ทางเดินผ่านหน้าบ้านป่าแสงนาง (นางแสงนาง แสงศรี) เป็นทางเก่าทางเดิม

โรงเรียน

โรงเรียนแม่สาวมาที่หลังแม่ไม่ทันได้เข้าโรงเรียนแม่สาว ไปเข้าโรงเรียนแม่เหลง ไกล ไปเรียนไม่จบ ครูใหญ่ที่ตายไปนี่เอาไปเข้าโรงเรียน (ครูเพ็ญ จันทรเรืองศรี) ช่วงเข้าพรรษา ผนดกครูปอกไม่ต้องไปแล้ว มีพี่ชาย(จาย)คนหนึ่งไปเรียนด้วยกัน ตอนนั้นผ้าขาง (ผ้าพลาสติก) ยังไม่มีใช้ใบตองแป้งเสื่อ จ้องผ้าก็ไม่มี มีแต่จ้องกระดาษเป็นเอามาขาย แป้งเหมือนด้าย (แพงมาก) เกือกและนี่ก็ไม่มี แป้งเอาคนเดียว พ่ออุ๊ยเอาหนังกวายแป้ง ปู่เหลงแป้ง คัมเหีย ขูด ล้าง แม่ได้สบู่หนึ่ง ไร่เหี้ย (ทิ้งไว้) ไม่ได้ หมายันจึก ออกแต่บ่ดีถูกน้ำ มันป็น

หมู่บ้านใกล้เคียง

แต่ก่อนมีคนเมืองมาอยู่ 3-4 หลัง ทำคัม มี 2 หลัง อุ๊ยมอย พ่อเมียฮ้ายสิทธิ แม่ป้ามูล เมียอุ๊ยมอยแม่เผ่าก็รู้จัก คนเมืองเข้ามาซื้อน้ำมันงาก็มี ขวดขาวแบนๆ ขวดแบนน้ำยา ขวด 5

บาท คนหนองเต็ง คนแม่เหล็กก็มาซื้อแลกเปลี่ยนดวง 2 บาท เขาซื้อไปหื้อหมา เขาเอาเนื้อหมูมาแลกข้าว บ้างก็หาปูหาปลาแลกเปลี่ยน คนหนองเต็งแม่เพารู้จักหมดเขาเอาปูเอาปลาแลกเปลี่ยน

เงินตราที่ใช้แลกเปลี่ยนสินค้า

เมื่อก่อนเห็นเงินที่ใช้กันอยู่ 3 อย่าง ดวงบาง ๆ เป็นเงิน 10 ดวง 20 ดวง กอนนั้นเป็นดวงแดง ดวงแดง 5 ดวงได้เงินหมู 3 โขบกันตั้งเรือนบ่เลี้ยง แม่ได้ใช้ไม่นานนัก ดวงแดงมีรู ใช้ 2 ดวงก็ 2 ตัว กับไฟปัก (ไม้ขีดไฟ) ใช้ดวงแดง 10 ดวง ได้หนึ่งกลัก ทางท่าคอนมีหินขาวๆ ไปขอกัน เขาเอามาให้ ถ้าใครไปท่าคอนก็สั่งเอามาให้กันได้ เมื่อก่อนไม่มีถนนเป็นทางเดินเท้า นากลัว มีคน 2-3 คนยังไม่กล้าไปต้องไปกันมาก ๆ เอาหินมาปักใส่หมี่ เราจ้างเขาทำงานวันละ 15 ดวง ได้ดวง 15 ตัว ทำงานทั้งวัน ใช้ดวง 10 ตัวแลกกับไฟ ได้กลักหนึ่ง แพงมาก ดวงขาวแม่ได้ใช้ชื้อยูนาน เงินเป็นใบ (ธนบัตร) ไม่มี ดวงจีนก็มี มีตัว 5 ตัว 10 เมื่อเลิกใช้ดวงแดงก็มาใช้ดวงจีน ใช้กับดวงขาวได้ เงินจีนมาทางเวียง ดวงหนัก ใช้ไม่นานก็ยุบไป มาใช้เหรียญ 5 เหรียญ 10 ดวงเงินนี้เป็นเงินแต่ๆ ใช้แบ่งสายฮ้างขาก็ได้ เป็นที่มีดวงเอาใส่ปั๊บกี้มี

นายสมชาย สุริยา

เป็นหลานพ่อเผ่าสว่างมะห่า เล่าว่าพ่อเผ่าสว่างมะห่าเป็นพี่อ้ายแม่ชื้ออง อพยพจากบ้านเมืองหนองมาคอนรุ่นแรก ๆ แต่พ่อเผ่าเสียชีวิตแล้ว เคยได้ยินพ่อเผ่าเล่าว่าย้ายมาเมื่อปีฮาลงเมือง เดินทางมาด้วยเท้า เมื่อมาถึงเมืองหนองมีบ้านอยู่แล้ว 4-5 หลัง พ่อเผ่าเคยได้เป็นลูกหาบญี่ปุ่นไปตีเมืองพม่าเมื่อสมัยสงครามโลก เมื่อครั้งมาตั้งหมู่บ้านได้ทำนา เลี้ยงควาย

แม่เผ่าชื้อจ่านคำมาอยู่กับพ่อ – แม่ ที่คอยหลักลอน ชื้อบ้านกอง (แปลว่าเนินเขา) ตั้งอยู่ริมคอยเป็นเนินเขา มีน้ำสาวไหลผ่าน ต่อมาแต่งงานกับพ่อเผ่าสว่างมะห่าแล้วจึงย้ายมาอยู่ที่เมืองหนอง

นางนิตน้อย วรกุล อายุ 54 ปี

นางนิตน้อยเล่าว่าแม่ฮุยหลอยเป็นมารดานายสงส่วยคำซึ่งเป็นสามี แม่ฮุยหลอยเป็นลูกพ่อ ก้างมันกลุ่มเมืองหนองที่เดินทางมารุ่นแรกได้เดินทางด้วยเท้ามาจากบ้านเมืองหนองตั้งแต่ยังเล็กพื้น น่านมหลุดในระหว่างเดินทางข้าวของใช้หาบมา ของมีค่าที่ติดตัวมาคือ เงินแถบ

ของดั้งเดิมที่แม่เผ่าหลอยนำติดตัวมายังอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ได้แก่ กาน้ำชาดินเผา ที่จับ เป็นทองเหลือง, ครกกระเบื้องเคลือบ, หม้อนั่งทองแดง, กระบุงเครื่องจักสาน 4 ใบ, หินคง (ก้อนหินสี ดำเกลี้ยง ใช้ทดสอบเงิน ทอง)

นางนิตน้อย อายุ 54 ปี นายสงส่วยคำอายุ 61 ปีเกิดในเมืองไทย ได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านแม่สาว เดิมตั้งอยู่ใกล้วัดเมืองหนอง อาชีพขายขนมจีนนางนิตน้อยได้แนะนำให้ไปถามพ่อเผ่าพรม แม่เผ่ามน เพราะเป็นพ่อเผ่าแม่เผ่าอายุมากแล้วและเคยเดินทางมาด้วยตนเอง

พ่อหลวงอ่องคิด ปานอิง อายุ 54 ปี

พ่อหลวงอ่องคิดเล่าว่า บิดาเป็นคนของรัฐบาลอังกฤษได้รับคำสั่งจากรัฐบาลให้ชุดพลอยที่เมืองกูด จึงทำงานกับพ่อเลี้ยงชาวลำปางแล้วเอาส่งไปอังกฤษทางท่าเรือย่างกุ้ง ได้เงินแถบประมาณ 1 ลำเรือ เอาเงินไปขึ้นที่ธนาคารเมืองไทยและได้นำเงินทูลเกล้าถวายพระเจ้าอยู่หัวไทยรัชกาลที่ 5 พระองค์จึงพระราชทานที่ดิน เรียกว่า “6กิโลสี่แ่ง” ให้ที่แม่จัน จังหวัดเชียงรายพ่อเลี้ยงลำปางให้ช่างร้อยเชือกแต่งงานมีลูก 2 คน ค่อมารัฐบาลอังกฤษสั่งให้ไปชุดทองที่แม่คำอีก ไม่อยากทำจึงไปเชียงตุงได้ภรรยาที่นั่นแล้วย้ายมาตั้งหลักแหล่งที่แม่สาวเมืองหนอง (บิดาชื่อ ลุงต่างยา :นาง สิริมาต บุญมณี)

ผมเป็นลูกพ่อต่างหากกับแม่ดี แม่ดีเป็นคนเชียงคำเมืองพม่า มีลูก 7 คน เหลือ 3 คน อยู่เมืองไทยหมด พ่อแม่ทำยาและเป็นหมอเมืองรักษาคนป่วย ผมเกิดที่นี้ตอนนี้อายุ 53 เกิด 2492 อยู่หมู่ 1 แม่สาว

เงินแต่ก่อนคนเค้าเล่าว่าใช้เงินแถบของอังกฤษที่ทำในอินเดีย เงินที่ใช้ในเมืองไทยเป็นเงินไทยอยู่ชายแดนใช้ได้ทั้ง 2 อย่าง

ผมเป็นคนรุ่นหลังเรียนอยู่วัดเมืองหนอง มีครูแปง ครูสมศักดิ์ ครูพยอม ครูเสถียร ครูสมเพชร เรียนชั้น ป.1-4 หลักสูตรเปิดเสรีให้คนอ่านออกเขียนได้มีเรียนประวัติศาสตร์ว่าคนไทยใหญ่ ไทยน้อยหนีมาจากจีน คนสมัยนี้ไม่ได้เรียน

แต่ก่อนผมทำโรงสีเกลือเพราะตอนนั้นเกลือเปือยเยอะ ผมจะเลี้ยงหมูเลยทำโรงสีเกลือใช้เครื่องยนต์ (2518) ทำแล้วเป็นมาซื้อก็ขายควย แต่เกลือคมหัวไม่ทนก็เลยเลิกทำ ขนาดเอาเกลือไปทำก็ไม่ได้(แหลหวมด)

เมื่อหน้อยช่วยยาย พ่อ ทำยาขายเป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัว เมื่อเป็นบ่ามีแล้วเราก็ทำยาไว้ใช้ในครอบครัว คนแต่ก่อนใช้ยาโบราณ ลูกหลานใช้ต่อ ๆ มา พ่อแม่ทำยาขายอย่างเดียว ทุกหมู่บ้านมารักษาที่นี่แต่ก่อนไม่มีโรงพยาบาล ที่รักษาแบบโบราณที่อื่นก็มีเช่นที่ฝางมีลุงจอม จอจาย แต่ก่อนกับบ่าเคียวขายได้อย่างเดียวกันแต่โฆษณาบ่าได้ กฎหมายห้ามไว้ผมทำยาได้เมื่ออายุสิบปี 15-16 ปี ก่อนนี้อยู่วัดเรียนจบไปบวชเรียนธรรมในวัด ลิกออกมาขายยา ต้องทำยาด้วย ศึกษาไปด้วยใช้เวลาหลายปี หนังสือใดผมพยายามศึกษาคนเดียวมันมีในตำราเราต้องรู้ อยู่วัดเรียนหนังสือพม่าแต่ตัวหนังสือคล้ายกัน แต่เวลาอ่านตัวใดต้องพยายามอ่านเป็นภาษาไทย เหตุการณ์มันบังคับให้ต้องรู้ต้องทำถ้าไม่ทำก็ไม่ได้เพราะเป็นอาชีพของครอบครัว คนสนใจทำยาถ้ามีพรสวรรค์ก็เหมือนช่างขอ ถ้าไม่สนใจก็ไม่สำเร็จ งานแต่ละอย่างสลับซับซ้อน เยียะไรเยียะนา ถ้าบ่าหมักบ่าไคเยียะ ถ้าหมักบ่าได้เงินก็เยียะ อย่างผมบ่าหมักบ่าได้ เราต้องใช้ยาเป็นปัจจัยสำคัญ

หมอโบราณต้องรู้ 4 อย่าง

1. สมุฏฐานของโรค คือรู้ที่มาของโรค
2. รู้จักเชื้อโรค โรคนี้เรียกลมผัดเคื่อน อันนี้โรคกระเพาะ ต้องดูในตำรามันมีเป็นเล่ม
3. รู้จักยา โรคนี้ต้องใช้ยาอย่างนี้ๆ
4. รู้จักตรวจโรค ถ้ารู้ 4 อย่างก็จบหลักสูตร นี่คือนยาโบราณ

โรคเรื้อรังบางชนิดที่ต้องใช้ยาโบราณ ความดันสูง ความดันต่ำ บ่าโหก สาร นิ้ว ลมผัดเคื่อน ลื่นหัวใจร่ว กระเพาะเรื้อรัง ขบปวด การรักษาแล้วแต่โรคว่าเป็นมานานหรือเพิ่งเป็น โรคเกิดจากอะไร ถ้าเกิดจากธาตุลมรักษาหายสนิทใน 24 ชั่วโมง ธาตุไฟต้อง 6 วัน ถ้าไม่ถึง 6 วันก็ไม่หาย ธาตุน้ำใช้เวลา 12 วัน ถ้าไม่ถึง 12 วันใช้ยาอะไรก็ไม่หาย ใช้เลือดออก เป็นเลือดดำไม่เกิน 12 วันไปแล้วยาฝรั่งก็ฆ่ายาอะไรก็ฆ่าไม่หายโรคควนๆ ใช้ยาฝรั่ง ด้วยาเามาจากเมืองไทยก็มี ต่างประเทศก็มี หลายประเทศ การหาตัวยาพิศคงจักร หมายความว่าซึมซาบเร็วตั้งงจักร กินแล้วหาย ให้ฤทธิ์มันแรง ให้ได้มาตรฐานสากล เขาใช้กันทั่วโลก ถ้าใช้ตัวยาที่ไม่ใช้ทั่วโลกก็ไม่ทันกับตลาดที่เขาแข่งกัน เขาใช้กันมาหลายพันปี

ยาคนเอเชียจะมีรสเผ็ดร้อน อาหารยูณานามีเผ็ด เปรี๊ยะ เค็ม อาหารฝรั่งเป็นของกวางดั่ง มีหวาน มัน จืด โครงสร้างมนุษย์มันไม่เหมือนกัน การรักษาต้องดูตามตำรา ยาทั้ง 4 สมัยใหม่เรียกว่าอวิยะ

ธาตุดิน มี 20 อย่าง ผม ขน เถิบ เนื้อ หน้ง ดับ ม้าม ใต้ เนื้อกระดูก เส้น เอ็น หัวใจ มันสมอง อ่องออบ ปอด จี้เก่า จี้ใหม่ เล็บต้น เล็บมือ ยา(รักษา)ได้ 19 ยาไม่ได้ 1 อย่างที่ยาไม่ได้ต้องตายคือ หัวใจเฒ่า

ธาตุน้ำ มี 12 ชนิด น้ำมูก น้ำหู น้ำตา น้ำลาย น้ำเยี่ยว น้ำมันไขข้อ น้ำมันชั้น น้ำมันเหลว น้ำเหงื่อ น้ำเลือด น้ำยางเหลือง ยาได้ 11 ยาไม่ได้คือ น้ำลาย ถ้าน้ำลายแห้ง ตาย ไม่มียา

ธาตุลม มี 6 ชนิด มีลมนอกไส้ ลมในไส้ ลมหายใจเข้าออก ลมลูกตางบนลงตากลุ่ม ลมลูกตากลุ่มขึ้นตางบน ลมควบกาย ยาได้ 5 ยาไม่ได้ คือลมหายใจเข้าออก ถ้าไม่หายใจยาไม่ได้

ธาตุไฟ มี 4 ยาได้ 3 ธาตุไฟอุ่นร่างกายยาไม่ได้ ถ้าตัวเย็นไปหมดคล้ายที่ไหนก็เย็น นั่งคุยกันไม่นานก็ตาย

เลือดมีหลาย กรุ๊ปแบบฝรั่ง แต่ของโบราณเป็นรส แบบรศยามี 9 รส มีรสหวาน รสเปรี้ยว รสมัน รสฝาด รสเค็ม รสขม รสเบื่อเมา รสจืด รสเย็น

ถ้าธาตุดินพิการ ใช้รสฝาด หวาน มัน เค็ม ใช้ 4 อย่าง ตามอาการ เช่นผิวเสียใช้รสมัน น้ำมัน

ถ้าธาตุน้ำ เช่นเลือด ใช้รสสุขุม ไม่เผ็ด ไม่ร้อน เปรี้ยว เมาเบื่อ 3 รส รสเมาเบื่อใช้ฟอกเลือดในร่างกาย รสเปรี้ยวฟอกเลือด รสสุขุมร่างกายสมบูรณ์

ธาตุลมใช้รสร้อน รสเผ็ด

ธาตุไฟ ใช้รสเย็น รสจืด ธาตุไฟร้อนต้องใช้เย็นแก้ อย่างยานำรุงเลือดมีสูตรเดียว เอาเหล็กคั่วไฟ เอาน้ำมาบำรุงเลือด มันเย็น มีรสฝาด หลัจากอินเดียใช้ร้อน – เย็น ถ้าร้อนใช้ยาเย็น ถ้าเย็นใช้ยาร้อน ของจีนใช้สว่าง – มืด เปลี่ยนจากอินเดีย เพราะอินเดียเจริญด้านวิชาชั้นสูงกว่าทุกแห่งในโลก มหาวิทยาลัยดัดกลาให้ดูในธรรม

โรคทางใจ มนุษย์ไม่ได้เกิดมาจากที่เดียวกัน อยากรู้ว่ามนุษย์คนนี้มาจากไหนให้ดูเมื่อแม่มันมาน

ถ้ากินดินขาว ดินหอม ลูกพรหมมาเกิดเป็นลูก จิตใจเป็นพรหม เป็นอัจฉริยะ ไม่ต้องสอนก็รู้หมด

ถ้าอยากน้ำผึ้ง น้ำอ้อย ของหวาน พระยาอินทร์มาเกิด จิตใจเป็นพระยาอินทร์ ถ้าเป็นว่าติมันเอาตวย ถ้าเป็นว่าฮ้ายไม่เอา ขัดขวางไม่ให้ทำ

ถ้ามักพริกเผ็ด เกลือเค็ม มนุษย์มาเกิด จิตใจเป็นมนุษย์ ถ้าอยู่กับคนดีก็เป็นคนดี ถ้าอยู่กับคนฮ้ายก็เป็นคนฮ้าย

ถ้ามักหน่วยไม้ มักสุมเขียวหวาน มักหน่วยบะโอ บะนาว สัตว์เดรัจฉานมาเกิด จิตใจเป็นสัตว์ ถ้าอยู่กับคนบังคับได้ก็เป็นคนดี ถ้าคนบังคับไม่ได้ก็เป็นสัตว์ปล่อยไม่ได้

ถ้ามีจีน มักป่า หันไปเที่ยวอยู่ที่น้ำลายไหลไปอยากกินจีน อันนี้ถูกหมอนรกมาเกิด จิตใจ เป็นหมอนรก เรื่องดีบ่าอยู่ด้วย ชอบฮ้างลูกเดียว ถ้าเป็นหญิงเป็นกะหรี่ ถ้าเป็นป้อจายไปอยู่คอก บ่าอันก็ตาย ไม่สามารถทำให้เป็นคนดีได้

ต้องเริ่มตั้งแต่เกิด มนุษย์ถึงไม่เหมือนกัน ตั้งแต่จิตใจไม่เหมือนกัน ร่างกายก็ไม่เหมือนกัน

เรื่องหมอพื้นบ้าน เขาไม่ให้หมอเมืองเกิด เดี่ยวนี้ลองทำเองก็ถูกจับ ขนาดคนนั้น ทำยา เอดส์ก็ยังมีคนหาเรื่องเขา เขามีความสามารถ เขาช่วยเหลือคนไม่เอาเงินยังไปจับเขา ไม่มีความ บริสุทธิ์ ในความจริง กระทรวงสาธารณสุขมีคณะกรรมการ 18 คน เป็นฝ่ายโบราณ 3 หมอฝรั่ง 15 ยกมือเมื่อใดก็แพ้ทุกที หมอนั้นเอาเงินมาอัดเขา ยางจริง ๆ มี 3 สาขา ผดุงครรภ์ เกี่ยวกับเด็ก เกษตร การทำยา เวช ขาคอน รักษาคน แต่เขาแยกไปเป็น 15 สาขาให้ผมสอนหมอเขาก็สอนได้ แต่ทำไม่ได้ เพราะไม่ได้มีการแก้กฎหมาย ละอ่อน(ลูก)ผมยังไม่ได้สอน ยานี้สอนปั๊บปั๊บไม่ได้ เพราะต้องทำ มาหากิน อ่านภาษาขังไม่ได้ ต้องสอนก่อนหรือต้องแปลเป็นภาษาไทยก่อน ยาของเราได้มาตรฐาน คนไทย เมืองจีนใช้มานาน ถ้าไม่ดี เขาไม่ใช้มาตั้งแต่ขังนี้ คนจีนนิยมใช้ยาโบราณ โรงพยาบาล ใหญ่ ๆ ของจีนมี 20 ช่อง ใช้ยาฝรั่ง 2 ช่อง ใช้ยาโบราณ 18 ช่อง จีนมีเป็นพัน ๆ ด้าน เขาก็ใช้ ยาโบราณ มันไม่มีผลข้างเคียง ไม่มีอันตราย อายุก็ยืนแล้วไม่ยอมรับ ไปฟังเขา เขากลับยาเมืองไป เป็เขาเช่นยากลุ่มสเตอร์รอยด์ทำยาทั่วโลก เพราะเชื่อฝรั่ง ยามันออกฤทธิ์ใน 24 ชั่วโมง กินเข้าไป เป็นอะไรก็หายหมด ยาแคลเซียมผมไม่อยากทำ ถ้าทำก็คล้ายยาฝรั่ง

ยาทุกชนิดมีพิษ ยาเมืองมียาคุมฤทธิ์ไม่ให้แพ้ ยาบำรุง ยารักษาโรค เขาต้องทำมา 3 อย่างนี้ คนโบราณเขาทำไม่ให้มีอันตรายแต่ยาฝรั่งมันทำยาจุลพิษกัด ตัวเดียวถ้าแพ้ก็แพ้ไปเลย คน ไม่มีความรู้ถ้าใช้ไปก็เกิดอันตราย คนใช้รู้จักพิษยาแค่ 1 % คนไม่รู้พิษยาใช้ยา 99 %

เศรษฐกิจเสียหาย ยามิเป็นพัน ๆ ชนิด เราต้องสั่งซื้อจากเมืองนอก ถึงเราไปเรียนเขาก็ไม่ บอกสูตรหมด เขามีสูตรลับ ทำอย่างไรก็ไม่เหมือน สารเคมีก็ต้องซื้อเขาทั้งนั้น

เวลาพิสูจน์ดีร้าย เขาว่ายาฝรั่งดี กินเข้า ๆ คือยา โรคมากขึ้น ภูมิคุ้มกันลด อายุไม่ยืน ยาว เศรษฐกิจเสียหาย เวลากระยะยาวพิสูจน์ได้ คนรุ่นใหม่ก็เพิ่งคิดได้ โคนวัดหัวเจ็บแล้วก็รู้แล้ว คอนนั้น แต่ก่อนใครทำยากก็จับ บ้านผมถ้าไม่มีใบป.4 ใบอนุญาตทำยากก็ถูกจับละ มาค้นนับครั้ง ได้ พอดีพ่อผมมีใบ หมอเมืองก็เอาไปขว้างหมด เหมือนธรรม อยู่วัดก็เผาขว้างหมด ถ้ามันป่าดีรุ่น ผมก็ขว้างหมดแล้ว ถ้าเจ็บหัว ยาโรงพยาบาลไม่หายหรอก ตำราโบราณมันดี ถ้าไม่ยา (รักษา)ผม ก็หงอก ดาบอด หูหนวก มีแต่ยาฝรั่งพารา แก้วปวด บางทีก็กินสเตอร์รอยด์ที่เข้าฝืน เมากันหลับจน นอน มันเป็นเชื้อชนิดหนึ่งเรียกว่ามะเร็ง หมายความว่าบาดแผล มีแผลมีเชื้อมะเร็ง กุดทะราดบาด แผลเป็นภาษาอินเดีย

พ่อเฒ่าพรหม

พ่อเฒ่าพรหมอายุ 95 ปี มาจากเมืองสาครเดินทางมากับน้องมีพี่น้อง 3 คน (ตายหมดแล้ว) เมื่ออยู่ที่เมืองสาครก็สบายดี แต่พอเมียตายก็เดินทางมาหาพี่น้องที่อยู่ในเมืองหนองพร้อมกับลูกอีก 1 คน ชื่อชูยะ เดินทางด้วยเท้าแต่ข้าวของใช้มีต่างมา เดินทางมากันไม่กี่คน เวลาเดินทาง นอน 2 คืน ก็ถึง ไม่ต้องข้ามน้ำคงเพราะไม่ได้อยู่ไกลมาทางห้วยยอด โดยใช้เส้นทางดังนี้ เมืองสาคร ห้วยยอด คอยกลาง เมืองหนองเมื่อตอนมาถึงมีบ้านคนมากแล้ว วัดก็มีแล้ว พระที่อยู่คือพระส่วยหลู่ เมื่อมาอยู่แต่งงานมีลูกอีก 3 คน

พ่อเฒ่าพรหมยังแข็งแรงดีไปวัดได้ หูฟังชัดแต่ตามัว ฟันไม่มีแล้ว เมื่อถามเรื่องต่าง ๆ ตอบเขามากและจำอะไรไม่ค่อยได้

นางยอด จันทิมา

สาเหตุที่ย้ายมาเมืองไทย

เมื่อประมาณ 10 ปีก่อนตอนอยู่ที่เมืองสาครมีบ้าน ที่ดินเป็นของตนเอง ทำมาหากินได้สุขสบาย ไม่เดือดร้อน แต่เนื่องจากถูก “ม่าน” มักใช้อาวุธเข้ามาบังคับให้ไปเป็นแรงงานทั้งครอบครัว โดยให้ หาบ แบก หามขนเสียบอาหาร ลูกกระสุนปืนใหญ่ อาวุธยุทธภัณฑ์ต่าง ๆ ให้เมื่อต้องการแรงงาน จะบังคับใช้งานหนักจนหลังและเท้าบวม ขามเจ็บป่วยก็ไม่ละเว้น และจะปล่อยกลับบ้านเมื่อหมดความจำเป็น ถ้าใครขัดขืนก็ถูกลงโทษ มากบ้าง น้อยบ้าง บางรายก็ถึงตาย ตัวผู้เล่าก็ถูกเกณฑ์ไปทำงานหลายครั้ง บางครั้งก็หลบหนีได้โดยบอกว่าอยากไปปลดทุกข์ เขาก็ปล่อยให้ไปไกล ๆ พอได้ระยะห่างมากก็วิ่งหนีไม่คิดชีวิต พม่าก็ยังป้อนตามหลังแต่ไม่ได้ออกติดตาม หาทางกลับบ้านเอง เมื่อเหนื่อย เพลียที่ไหนก็หลับที่นั่น บางทีหลับไปตอนกลางคืน ตื่นตอนเช้าพบว่านอนอยู่ท่ามกลาง “ขุมจ้าง” (หลุมฝังศพ) เมื่อถามว่าทำไมถึงยอมให้บังคับไม่ยอมต่อสู้ ได้รับคำตอบว่า ไม่เคยมีใครคิดต่อสู้ เป็นอย่างนี้ตั้งแต่รุ่นก่อน ๆ อีกอย่างพวกคนก็ไม่มีปืนไว้สำหรับต่อสู้กับใคร ไม่คิดจะสู้กับใครชอบอยู่อย่างสงบมากกว่า

อีกสาเหตุคือมักถูก วั้แดง และมุเซอร์เข้ามาปล้น จี้ เอาทรัพย์สินเงินทอง เสียบอาหาร บ่อย ๆ เมื่อญาติพี่น้องที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยก่อนแล้วชักชวนให้มาอยู่ด้วยจึงตัดสินใจอพยพมา

การเดินทางเข้ามาเมืองไทย

เดินทางเข้ามาในเมืองไทยด้วยการเดินเท้า มีเงินที่ได้จากการขายบ้านและที่นา 3 ปื่น (1 ปื่น ใช้ข้าวปลูก 8 ค้าง) ได้เงินคิดเป็นเงินไทยประมาณ 2,000 บาท เดินทางนานหลายวัน รอนแรมตามป่าคำไหนดอนนั้นขึ้นเขาลงห้วยไปตามเส้นทางไม่ได้สัมภาระอย่างอื่นติดตัวมานอกจาก เงิน เสื้อผ้าและอาหารเพราะเป็นการหลบหนี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บหรือเหตุร้ายใด ๆ เดินทางมาถึงบ้านคงป่าตัน (อยู่ในเขตอำเภอไชยปราการ) อยู่กับญาติพี่น้องที่มาอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาย้ายไปอยู่ที่บ้านมะกอกหวาน (อยู่ในตำบลแม่ข้า อ.ฝาง) และสุดท้ายได้ย้ายมาอยู่ในบ้านแม่สาวเมืองหนอง

นางยอดอายุ 38 ปีอพยพมาจากเมืองสาคร ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเมืองตุง ประเทศพม่า ในเมืองสาครมีคนหลายเผ่าพันธุ์ เช่น พม่า ไทยใหญ่ มุเซอร์ วั้

ลุงส่วยหล้า แสงศรี อายุ 63 ปี ป้าแสงนาง อายุ 61 ปี

ชีวิตในวัยเยาว์

ลุงส่วยหล้าเรียกชื่อว่าลุงสว่างขณะ เคยเข้าโรงเรียนแม่สาวมีนักเรียนชั้นละ 10 กว่าคน นักเรียนคนใดกับคนเมืองมีจำนวนเท่าๆ กัน ลุงสว่างจบโรงเรียนเมื่อ 2497 เมื่อลุงอายุสัก 3 ขวบ สมัยก่อนสมัครเข้าเรียน ครูจะมามอบปีนี่ให้มาเรียน คนก็ไปเรียนกัน กลางวันกลับมากินข้าวที่บ้านแล้วกลับไปเรียนใหม่ อู๊สมแม่ນ້ອຍเปິงขายข้าวต้มด้วย 5 ตาง สมัยสงครามโลกก็มีพวกทหารมาตั้งค่ายที่แถวๆหน้าบ้าน

การทำมาหากินในสมัยก่อน

ลุงสว่างมีนาเป็นของตัวเองได้ข้าวขายปีละ 200-300 ตาง มีคนมาซื้อข้าวตาง 3-4 บาทสมัยป้าแสงนางเป็นเด็กพ่อแม่ทำนาของคนอื่นไม่มีนาเป็นของตัวเอง น้าของอู๊อยู่ศูนย์กลางแม่อาຍแต่เมื่อป้าเป็นสาวก็ขายไปเพราะอยู่ไกล บริเวณรอบๆ บ้านเมืองหนองที่นาจะเป็นของคนใด หมคฤดูทำนาแล้ว ก็ใส่ ผักกาด ผักชี ผักป้อม หอม คนอื่นๆ ก็ปลูกกัน แล้วเก็บเอามาขาย คนไม่ปลูกผักก็มีไปรับจ้าง วันละ 5 บาท ห่อข้าวตอนดวย เยีชนะนา จ้างกินข้าว เป็นปิ่นเฮาเป็นตาง วันละปิ่น จ้างอย่างอื่นก็ไม่ค่อยมีงาน ดีข้าวแต่ก่อนดีตาราง ทำเมื่อคืนไ้หนักว้างๆ เหาเมื่อกัน ดีตารางหายไปกับฝน ถ้าฝนตกมาก ๆข้างล่างเปียกหมด เริ่มใช้ครุประมาณ 2500 ใช้ครุดี ดีหมดด้วยกองน้อยๆ ดีครุถ้าฝนตกข้าวไม่เปียกมาก

เยีชนะนาเสร็จไล่ควายลงไค้ง เลี้ยงควายไว้ไค้ไค้งไค้เนา เป็นมาซื้อควายก็ขายไป มีควายอยู่ 20-30ตัว เกิดแม่แพร่ลูกไปเรื่อย ๆ ห่านัก ต่ายไปฟ่อง ควายหายไปเพราะรถไถนามาเป็จัวควาย

ไม่มีที่เลี้ยง ลูกลักไปก็มี แต่ก่อนจ้างมูเซอร์เลี้ยง เขาร่วมกันเป็นป้าง 2-3 คน จ้างข้าว 5 ต่าง ประมาณ 10 บาท ที่ไร่ที่นาของลุงสร้างนักโหล่กุโหล่กิมเอาหื้อเป็นพ่อง เขาซื้อก็ขายต่อ 20-30 บาท ขายเป็นเงินแถบอังกฤษ ลุงหนานก่องที่น่านัก หื้อเป็นกู๋ ป้อก้านันแต่ก่อนแบ่งหัวคหวสวนขาย แบ่งกมขาย ขายผ้ามือซ่อม เอาเงินหื้อกู๋ ถึงควลาเอาข้าวหื้อเป็นบามีข้าว ขายกินแล้วเลขกนาหื้อ

คนแต่ก่อนทอดผ้าเอง พ่อแม่ของลุงสร้างทอดผ้าเอง ฝ่ายที่นำมาใช้ทอดก็ปลูกเองเอาข้าวอิดฝ้าย ลูกป่าเอากงปั่นฝ้าย กงอิดไปทำฉาหยนึ่งหลุมหมด ลุงปลูกหลังแคมปี(ที่ทำการชลประทานแม่สาว)ที่ ม่อนธาตุ ปลูกแล้วเก็บฝ้ายมาอิด คาก แล้วไซร์อันคำหึง แล้วเอามาขึงก้ง แล้วเอามาแผ่แล้วก็กๆ เหมือนบุหรีแล้วเอามาปั่นกงเป็นเส้นด้าย ลุงมีโรงทอด เคยช่วยเก็บดอกฝ้าย เก็บง่ายถ้าแก่แล้วมัน แดกขาวๆ เฮาสะพายลุงเก็บสนุกดี เก็บมาคาก ไซ้(คัด) ยังไม่เป็นสายก้งจะขาด หยุคทอดผ้าไป เพราะฝ้ายมีมากขึ้น อยากรู้ได้อย่างไรเลือกซื้อได้เต็มที่ ประมาณ พ.ศ. 2492-2494 ผ้าทอดยังมีอยู่แต่ห่าง ไปละ(น้อยลง) ผ้าทางเชียงใหม่มามาแล้ว เมื่อเป็นนักเรียนลุงสร้างได้ซื้อผ้าเชียงใหมใส่ ชุดนักเรียนชุด ละ 5 บาท

ฝ้ายที่ปลูกก็ไม่มีโรคแมลงอะไร ปลูกผักไม่ต้องใส่ปุ๋ยไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลง ศัตรูพืชมี แต่ ไม่มาก ถั่วเน่าบาคายแมงก็ไม่มี(แมลงก็ไม่รบกวน) เขาปลูกไปเรื่อยๆ ปลูกชะปะ๊ะ แถวบ้านปลูก ส้อมเอาไว้อย้อมผ้า ฝ้ายมีสองสี สีขาวก็มีสีดอกก็มีสองอย่าง ดอกขาวได้ผ้าขาว ดอกสีชมพูได้สีน้ำตาล อ่อนๆ คนแต่ก่อนมีหมูทำหมูขาย คนเมืองทำหมู คนใดไม่ทำ สมัยก่อนหมู ไก่ เขียม ฝ้ายที่ทอดไว้ คนอื่นมาขอซื้อที่บ้านเอง ยังเป็นแผ่นเป็นแผ่นเอามาทำผ้านวมก็ได้ ขายเป็นสกอก เอาไม้ทำสกอก วัด ขายเป็นผืน คนรู้ว่าเรามีก็มาซื้อ ไม่รู้ว่าขายเท่าไร สมัยนั้นลูกหลายถ้าไม่ปลูกฝ้ายทอดผ้าใช้เองก็จะ ไม่มีผ้าใส่ มีลูก 10 ปีอายุอยู่ด้วยกันหมด ผ้าสมัยก่อน คนเอาขึ้นมาขาย เป็นผ้าเป็นผืนก็มี เป็นเสื้อก็ มี คนตัดผ้าก็มี ป้ากู๋แม่ครูสว่างตัดเสื้อตัดผ้า แม่พี่คำลุงจูด้วย ตัดแบบคนใด ใช้จักรรุ่นเก่า ค่าตัด ไม่แพง 9 บาท 10 บาท

ขนมบ้านเราแต่ก่อนไม่ค่อยมีอะไร เห็นมีขนมเอิบ ขนมวงบ้างเท่านั้น น้ำอ้อยบ้านเราก็ ทำ ปลูกอ้อยที่ขัวแซในหัวขุด เอาควายอิดใช้ควายปั่นเอาน้ำอ้อย แบ่งเป็นแผ่นๆ เอาไว้กินไว้ขาย เคี้ยวให้ได้แล้วเทใส่ถาดสี่แฉ่ง เอามิดແກเป็นแผ่นๆ อยากรู้ใส่ถั่วดิน งา ก็ใส่เอาไว้กิน ถ้าเขามาซื้อ ก็ขาย คนทำซื้ออ้อยด้วย คายหมดแล้ว ถ้ามีมากๆ หาบไปขายก็ได้ขายเพราะไม่ได้ทำกันทุกบ้าน ส่วนใหญ่ใครรู้ว่าเรามีอะไรเขาก็จะไปซื้อที่บ้าน ของแลกเปลี่ยนสมัยพ่อแม่ลุงสร้างมี แต่สมัยป้าเขา ไม่มีแล้ว กาลลุงจองหมายก็เอามาขาย สมัยนั้นคางแพงอยู่ขายของได้ราคาดี

ลูกอิดคางของคนใดมีของลุงสร้างแข่งกับของลุงกุนะ คนแต่ก่อนปลูกงาขาย คนจากฝาง มาซื้อเอาถั่วคางมาซื้อ ครกหนึ่งใส่กันได้ ค้างกับ 5 ลิตร 3 ครกจะได้น้ำมันปื๊ปปาย คนแม่อาข เวียงหวายมาอิดคางที่บ้านเราหมด เพราะน้ำที่อื่นไม่มาก เวียงหวาย หัวฝ้ายมีที่หลัง คนใดปลูกถั่วเน่า ทุกบ้าน ทำไว้กิน ไม่ได้ทำไว้ขาย เมล็ดถั่วก็ไม่ขายไม่มีใครมาซื้อเหมือนเดิวนี่ สมัยก่อนปลูกงา

กันมาก แต่จะต้องปลุกบนคอกถึงจะงาม ยิ่งล้มไม้ใหญ่ๆ งามยิ่งงาม ปลุกซ้ำที่เดิมก็ไม่ได้ งามตายจอย ต้องถางไร่ถางป่าไปเรื่อยๆ ต่อมาถูกห้ามเข้าไปปลุกงานคอกจึงหายไป เมื่อก่อนเห่อกันปลุกงาขาวเพ็งหยุดไปสิบกว่าปี เครื่องฮิดงาเรียกว่าครกฮิดงา มีของสูงล่างแข่ง กับ แม่นางต๊ีบ ของแม่ปุ้นก็มี ถ้ามีมองคำข้าวก็มีครกฮิดงาไปพร้อมกัน ลุงเผ่าขอดเงินก็มีอยู่แต่ป่าไม่จำ ครกมองของลุงก็มร อยู่บน ไกล สมัยก่อนเชือกทำแบ่งไว้เอาไว้ฮิดกิน ปีหนึ่งพอกินเป็นปีๆ ถ้าเขามาซื้อเม็ดก็ขาย ถ้าคนในบ้านมีมากปีหนึ่งไม่พอกินเหมือนกัน เมื่อมีน้ำมันมาขายก็ยังกินน้ำมันงาอยู่เพราะน้ำมันงามันอร่อยกว่า ถ้าไม่สุก همینเขียวถ้าสุกแล้วหอม

สวนยา แต่ก่อนเขาเห่สวนยา เงินแปะถ้างานเงินเหลือนัก เพราะเขาป่าจ้างเย็บเย็บหยังถึงเวลาเก็บไปส่ง ราคาแล้วแต่เป็นจะหื้อ เย็บเย็บนี้ฮิด เหมือนผิตายในเฮือน เดียวก็ผ่อบั้ง ผ่อแมง เดียวก็ใส่ปุย ใส่ยา เอาหญ้า ขุมเก้า ยาหุด ขางอ๊กเป่อก เหลืองสีสร้อยบันจาราคาคีหน้อย เหลืองๆ แก่ๆราคาปาดิ อู้ยาก แต่ก่อนแม่เหลงแม่อาขปลุกนัก ราคาปาดิถึงขุบไป

สมัยก่อนจะว่าสบายก็ไม่สบาย จะว่าทุกซ์ก็ไม่ทุกซ์ สดางค์ก็ป่าเหล้งเหมือนเดีวนี้ จะว่าสดางค์ป่าเขิมก็เขิมอยู่ ชันตรานกแก้วผินหนึ่งราคา 17-18 บาทนี้แพงก็ไม่ได้ใส่ ผ้าก่านกแก้วคิ บ่าหั่วสี ไม่ได้ซื้อ ไม่ได้ใส่ สมัยป่าเป็นเด็ก ใส่ผิน 7-8 บาท เป็นผ้าเส้นผ้าลายเป็นข้อมเอามาขาย มันดกสิ พอถูกใส่น้ำก็หล่นใส่แข็งใส่ซา เบื่อเบือเบินเบอเหียบ ถ้าปีใหม่แดงอะแดงฮ้ามหมด ทองราคาบาทละ350 ก็ไม่ได้ใส่ สมัยนั้นไม่มีเงิน หมูนี้ปีค่อปีได้ขาย 500-600 บาทก็ถือว่าคิละแต่เลี้ยงแก่ตัวเดียว ของอะไรก็จำเป็นต้องซื้อ ก็ไม่ได้ใส่ทอง ไม่ได้นุ่งผ้าคิๆ

เส้นทางค้าขายของป่าแสงนาง

ป่าแสงนางเมื่อเป็นเด็กนั่งขายของตลาดลุน้อยคำไม่ทันเห็นกาคลงจอยหมายเอา ผักป้อม ถั่วเน่ามาขาย ผักปลุกเอง คนในตลาดมาซื้อกินทั้งคนโต คนเมือง

ถนนสมัยก่อนไม่ดี เคยไปฝาง ถนนหล่มบ๊ะ บ๊ะๆ ไปขายของ เอาผักเหือด ถั่วเน่า ถั่วแปบ ไปขาย ขายกาเด็บบางไม้แพง 10 บาท กาคนี้ก็เท่ากัน ขายของเล็กๆน้อยๆ ก็เลขไม่แพง ไปหลาย คนอยู่ ล่นดวยกันลื้อ(เกรียน) ลื้อของคนแม่อาขไปขายข้าวเวียง ต้องรอลื้อไปคนเดียวไม่ได้เพราะกลัว แถวๆ กาคะ กลัวคนจะปล้น แถวกาคะคนคิงกลัวกัน จะไปด้วยกัน 4-5 คนบ้าง 2-3 คนบ้าง ได้ยินเสียงลื้อไปเวียงก็ตามไป ต้องเตรียมของก่อนได้ยินเสียงว่วลื้อมาก็เอาของที่รอไว้เดินตามไป หาบตามกันไป ใครจะไปขายตลาดก็จะรู้กัน ต้นประมาณ 2-3 โมง รอฟังเสียงลื้อว่ว ถึงฝางยังไม่สว่าง ตลาดที่ฝางคนก็เยอะ เป็นที่พบกัน คนที่เคยไปด้วยกันตายหมดแล้วเช่น ป่าจ้าม ป่าคำมูล ป่าส่วย ป่าอาขุน้อยที่สุดต้องรีบวิ่งตามเขาไปให้ทัน ไปกาคแม่อาขนี้ไปบ่อย แต่บ้านเราก็มียองมาขายแล้ว สมัยนั้นหนักก็หนัก แล้วยังต้องหาไปขายถนนหนทางก็ยากด้วย ถ้าขายหมดได้เงิน 50-60 บาท ก็พอกินไปหลายวัน นานๆประมาณ 9-10 วันก็ไปขายทีหนึ่งไม่ได้ไปทุกวัน พอมีถนนมีรถผ่านหมู่บ้านก็ไม่ได้ไปขายเพราะขายบ้านเราก็ออกกินพอใช้

วัวลื้อของลุงสว่างก็มีแต่ไปไม่บ่อย เอ็นดูวัว หนวดขาก กาละน้ำท่วม แอวนองคัมขี้เปอะ หล่ม ต้องวัวแข็งแรง ใส่ช้าง 20 ตัว ขายโรงสีสามแยกป่าบางเมืองฝาง

วิธีการดำรงชีวิตคนเมืองหนองโดยทั่วไป

ถ้าคนไม่ขายของ ไม่รับจ้าง ก็กินข้าว กินผักกินไม้ตามในสวนเขานั้นแหละ ของบางอย่างก็ จำเป็นต้องซื้ออยู่บ้าง แต่ก่อนป่าก็บ่เหลืง มีตามน้ำสาวเขาก็เซาะกินใครกินมัน ไม่ต้องซื้อต้องขายก็ อยู่ได้ ขนาดลูกโงงเสียนมาเอาขึ้นไปเขิงเอาก็ยังได้ ของที่ต้องซื้อก็มี ซื้อเกลือซื้อพริก ภูเขาเออฟริก มาขาย เกลือเอามาจากเชียงใหม่ ของเมื่อก่อนไม่แพง เงิน 1 บาท จ่ายไม่หมดคงดูขาวป้างไม่ได้ จ่าย ดันใช้ดาง 5 ดาง 10

ภูเขาอร์มาซื้อข้าว ขายมัน พาม้าลงมา ด่างพริกแห้ง พริกหนุ่ม มาซื้อข้าวสารเมื่อ ป้าไป คอยภูเขาอร์จะนะ เขาชวนไปเอาผักกาด ผักกาดเขางาม หวาน ปลุก พริก ผักกาดกับฝิ่น คอยเป็น ม่อน ๆ ฝิ่นปลุกคิบนคอย ฝิ่นออกง่ายปลุกง่ายปลุกที่ลุ่มได้แต่ยางหยดหมด เป็นหวานในา ใบ เหมือนผักต้งโอ้ ป้าบ่าฮู้เอามาแกง ถ้าอยู่

คนสมัยก่อนที่คิดฝิ่นก็มี มักจะเป็นคนอู๋ยาก คือๆ ถึงจะคิด บางคนพ่อแม่คิด ลูกไม่คิดก็มี คนที่คิดฝิ่นเพราะ ถ้าไม่ได้กินจะปวด บางคนคิดเพราะโรคภัยไข้เจ็บ แต่ก่อนไม่มียารักษาโรค บางคนคิดฝิ่นแก้ฮ้วน แข็งแรงไม่ขี้เกียจก็มี ฝิ่นคิบแก้พิษงู จักเจ็บแมงป่อง ถ้าเจ็บท้องเอาทา สะคือ เอาขี้เถ้าแก้ท้องเสียได้

อาหารการกิน

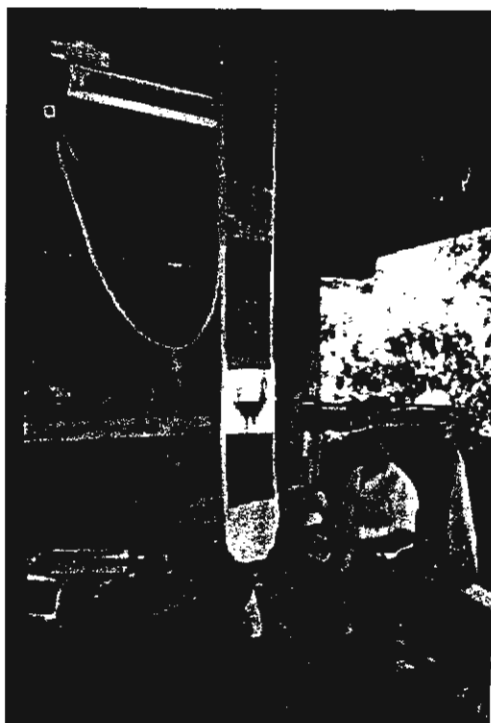
คนเมืองเงินป้อ เงินแม่เขาปู้บคายเขาบู้ฮักกินถั่วเน่า เงินป้าเขานี้คนเมืองเขากินถั่ว เน่าแคบเป็นแล้ว คนไตเดี๋ยวนี้อีกกินฮ้า กั้นกะปิได้แล้ว แต่ถ้าเป็นแกงป้าจะใช้เกลือ น้ำปลาไม่ชอบ ใช้ มันเหม็นคาว แต่ก็มีไว้ติดบ้านเผื่อใครมาจะได้ใช้ใส่อาหารให้เขา

คนไตต้องกินถั่วเน่าเพราะเคยกินเป็นประจำแล้ว พ่อหลวงอ่องคิดเคยไปเมืองพม่าแล้วไป อยู่บ้านเขาหลายวันไม่ได้กินถั่วเน่าไม่ค่อยมีแรงเลยขอให้เขาพาไปกินอาหารที่มีถั่วเน่าบ้าง

ลูกหลานไตในหมู่บ้าน

พี่สาวของลุงสว่างมีลูก 2 คน ลูกสาวเขาเป็นทหารอยู่ แม่จัน แล้วไปเรียนอาศอีกที่ กรุงเทพ ถ้าไม่ได้เรียนก็มาทูกเสาร์ – อาทิตย์ ลูกลุงสว่างเป็นผู้หญิงอยู่ที่เดียวกันแต่เป็นลูกจ้าง คน อายุรุ่นนี้ไม่ได้อยู่บ้านเราเพราะไม่มีงาน เขาจะออกไปหางานทำที่อื่น ไปเป็นลูกจ้างมากกว่าอย่าง อื่น บ้านเราไม่มีอะไรขาย ทำงานข้าราชการไม่ค่อยมี ส่งเขาไปเรียนก็ไม่อยากไปอย่างเช่นหลาน ของลุงก็ไปทำงานกับลูกของลุงมะหล่า พวกเขาจะกลับมาบ้านเราก็คอนปีใหม่ ออกพรรษา มาดำ หัวพ่อแม่ 2-3 วันก็กลับ ถ้าเป็นวันออกพรรษา และวันปีใหม่ ให้ไปที่วัดคุณเมืองหนองทั้งหมดจะ มารวมกัน ถ้าเป็นวันสำคัญอื่นก็จะมิกกลับมาบ้างไม่กลับมาบ้าง แต่ถ้าเป็นวันออกพรรษาและวันปี ใหม่ (สงกรานต์) จะมากันหมด

แม่เต่าหนุ่ม คำชื่น อายุ 75 ปี

แม่เต่าหนุ่ม คำชื่น
อายุ 70 ปีชีวิตประจำวันของ
ยายหนุ่มคือการทำตุ่ง ซึ่งร่ำ
เรียนมาจากบรรพบุรุษแล้ว
ลูกสาวตอนนี้ทำไร่-ทำนา
และทำข้าวแตนขายไปเป็น
วันๆ ซึ่งได้รับการถ่ายทอด
จากผู้เป็นแม่นั่นเอง ยายหนุ่ม
มีลูกทั้งหมด 5 คน ดายไป
ตั้งแต่เด็ก 2 คน ตอนนี้อยู่
เหลือ 3 คน

การเดินทางอพยพและการทำมาหากินในอดีต

พูดถึงสมัยก่อนแต่งงาน ตอนอายุได้ 13 ปีได้อพยพมาจากเมืองสาต มากับชาวเมืองเชียงคำ เมืองจาง เมืองตู้ โดยมีทหารจีนฮ่อคุ้มกันมา แล้วมาอยู่ที่แถวบ้านมุเซอปัจจุบันนี้ก่อนหน้านั้นมี 4-5 หลังคาเรือนปลูกฝิ่นกันอยู่ ตอนที่หนีมามีทั้งพวกมุเซอและแขกมาด้วย บ้านเมืองที่โน้นร้อนระอุ ด้วยสงครามโลกมีทั้งจีน (จีนมีอีก 3 พวก) ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และพวกพม่า มาอยู่ที่นี่ได้หลายปีจนอายุ ได้ 20 ต้นๆถึงจะแต่งงาน แรกนั้นมาเผ่ถางป่าสร้างบ้าน ยายหนุ่มกับสามีช่วยกันทำไร่ ทำนา เป็น ช่วงชีวิตที่ลำบากที่สุดแม้กระทั่งผ้าผืน 2 บาท ยังซื้อไม่ได้ แต่ถึงแม้จะยากจนข้นแค้นเพียงไหนยาย หนุ่มกับสามีก็ไม่ย่อท้อไม่ให้ลูกได้อดอยากคิดว่าจะอยู่โดยไม่ขอใครกินหรือลักขโมยเขา ตอน นั้นทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงลูกถนัดในทางการทำข้าวมูน(ขนม)ขาย ไม่ว่าจะเป็นข้าวแตน ข้าวคอก ข้าวมูนวง ยกเว้นการหาปลา ปู หอย ทำไม่เป็น ยายหนุ่มต้องร้องไห้บ่อยมากเมื่อลูกไม่สบาย บางครั้งก็เข้าวัดไปคุยกับพี่ชายที่บวชเป็นพระ ก็มักจะ ช่วยใจคำลงใจเสมอ ยายหนุ่มบอกว่าถ้าไม่มีทุกข์ก็ไม่มีสุข คนที่มีสุขสักวันก็ต้องมีความทุกข์มัน เป็นธรรมชาติ จนลูกโตจึงได้สบายขึ้น

เมื่อก่อนจะเลี้ยงควายด้วยประมาณ 10 ตัว ตอนนั้นบ้านใครก็เลี้ยงแต่หลังๆมาคนเยอะขึ้น ขโมยก็เยอะจึงเลิก ตอนเลี้ยงควายนี้นึกที่ว่าทำไมไม่ต้องใส่ปุ๋ยเหมือนตอนนี้เพราะตอนนี้ต้องใช้ปุ๋ย เคมีช่วย ตอนมาแรก ๆ วัดในหมู่บ้านยังไม่มีเลย ชาวไทยใหญ่ที่มาทีหลังถึงจะมาช่วยกันสร้างวัด

ขึ้นมา ตัวอำเภอแม่อาจยังเป็นป่าอยู่เลยจำได้ว่าสมัยกำนันด้อย แก่เย็น แก่คำ การปลูกพืชของชาวบ้านจะคล้ายๆกัน เมื่อหน้าแล้งมาขายนุ่นและเพื่อนบ้านก็จะชวนกันเอาของไปขายที่ฝาง ขายนุ่นจะหาบคองบุหรี่ป้ายขาย มีผักกูดบ้าง ส่วนคนอื่นจะมีถั่วเน่าแคบ กระเทียม และอื่นๆ เวลาเดินทางต้องออกจากที่หมู่บ้านตั้งแต่เที่ยงคืนเพื่อให้ทันตลาดตอนเช้า จะไปกันหลายคนโดยมียอไฟ (ตะเกียง) ใส่น้ำมันก๊าด ส่องทางไป บางครั้งก็อาศัยกับคนรวยที่มี ล้อวัวไป เงินที่ได้ส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 20 บาท มักจะซื้อจิ้นส้ม(แหนม) ไว้กินในระหว่างเดินทางกลับห่อละ 3 สตางค์ นอกจากนั้นก็ซื้อขนมในเมืองติดไม้ติดมือมาบ้าง และด้วยช้อนต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเดินทางไปกลับภายในวันเดียว

เมื่อก่อนนั้นที่นาของชาวนุ่นติดกับป่าจะปลูกงาไปด้วย เพื่อนำมาทำน้ำมันงา ชาวไทยใหญ่จะกินน้ำมันงากัน เพราะมีกลิ่นหอมมาก ชาวบ้านจะมีเครื่องรีดน้ำมันงา เวลารีดจะรีดกันสองรอบ รอบแรกจะได้น้ำมันสีเหลืองอ่อนซึ่งเป็นหัวของน้ำมันงาเลขทีเดียว รอบที่สองจะเป็นสีขาว เครื่องรีดนี้จะมีลักษณะเครื่องหนีบ โดยใช้หมอนใหญ่ ๆ ทุบน้ำมันจะไหลออกมา ต่อมาน้ำมันหมุ และน้ำมันพืชเข้ามาแทนเพราะงามีน้อย และการปลูกงาต้องเว้นระยะปีด้วยทำให้การปลูกงากันน้อย จึงมีพ่อค้าจากพม่ามาขายอยู่เหมือนกันแต่มักจะเอาผสมกับน้ำมันพืชมาหลอกลาย หลังๆ มาจึงเปลี่ยนมากินน้ำมันอื่นแทนกันหมด

ส่วนน้ำปลาเมื่อก่อนไม่ได้ใช้กัน จะมีแต่พวกคนเมือง ชาวไทยใหญ่จะกินเกลือกันแต่เมื่อมารับจ้างคนเมืองเวลากินข้าวกับเขา แงงจืดๆ ก็ต้องกินกับเขาหลังๆ มาจึงกลายมากินน้ำปลากันแทน

ความเป็นอยู่ปัจจุบัน

นอกจากทอดถุงแล้วก็ปลูกผักสวนครัวกินเช่นมะนอย มะฟักแก้ว(ฟักทอง) กล้วย พริก มะเขือ แตงกวา(ไปซื้อที่มูเซอ) แต่ตอนนี้ปลูกมะพร้าวเพราะทำเป็นเขตแดน นอกจากนั้นยังมีลิ้นจี่ และส้มโอด้วย ส่วนที่นาต้องเก็บเงินซื้อประมาณ 300-400 บาท นามี 4-5 ไร่ จะปลูกพืชเพียง 2 อย่างหมุนเวียนกันไปคือข้าวและถั่วเหลืองสลับกันไปมาจวบจนปัจจุบัน เคยทดลองปลูกหอมอยู่เหมือนกันทำได้ไม่นานก็เลิกเพราะหอมที่ออกมาหัวลีบเล็ก

สามีขายคอนนี้อยู่กับลูกชายคนรองที่บ้านหมอกเปาอยู่ ไม่ได้ทำอะไรเพราะแก่แล้วได้แต่จักตอกสานแข่งไปเรื่อยเปื่อย อย่างน้อยๆ ไม่ให้อยู่เฉยๆ อย่างบอกว่าสบายแล้วอยู่เฉยๆมันไม่ดี เพราะคนเราไม่มีทางที่จะสบาย แม้จะร่ำรวยแล้วก็ตามมีอะไรก็ทำไปอย่าอยู่เฉยๆ ยายบอกว่าคนเดิวนี้อะไรไม่ค่อยจะเป็นกัน ไม่ต้องเรื่องไกลตัวแค่เรื่องง่ายๆ เช่นก่อไฟ หนึ่งข้าว ปลูกข้าว ทำอาหารง่าย ๆ ลูกหลานเราควรจะต้องสอนให้เรียนรู้ไว้บ้าง

การทอถุง

ยายนุ่นบอกว่าคงมีแต่ยายคนเดียวเท่านั้นที่ยังทอถุงขาย ชาวบ้านแถวนี้ไม่มีใครทำถุงกันแล้ว พุดถึงรุ่นลูกรุ่นหลานไม่มีใครอยากจะทำถุง เพราะการทำถุงขายนี้ได้เงินช้า คนเดี๋ยวนี้ชอบทำแล้วให้ได้เงินเลย ใจร้อนอยากได้เงินเร็ว ๆ ส่วนลูกค้าที่มาซื้อจะรู้กันดีว่ายายนุ่นมีถุงขายเพราะมียายนุ่นคนเดียวเท่านั้นที่ทำถุงอยู่คนที่มาซื้อจะมีมาตั้งแต่คนละแวกบ้าน จนถึงคนที่มาจากเชียงใหม่หรือกรุงเทพฯ เลยก็มี คนที่มาจากที่ไกล ๆ มักจะมาซื้อทีละมาก ๆ บางครั้งเป็นสิบยี่สิบตัว แต่ยายไม่ได้ทำขายหวังให้ร่ำรวยอะไร เพียงแค่พออยู่พอกินแค่นั้น เพราะเวลาทำถุงใช้เวลาโดยมากแล้วจะได้วันละตัวเท่านั้น

การทำถุงจะมีช่วงของมัน โดยเฉพาะช่วงออกพรรษาจะเป็นช่วงที่เอาถุงที่ทำไว้ออกมาขายมากที่สุดเพราะเชื่อกันว่าจะได้บุญกันมาก ถุงนี้จะขายได้เรื่อยๆ จะเป็นงานบุญได้หมดแม้กระทั่งงานศพ การถวายถุงนี้นิยมถวายกับถวายธรรม “หลักสุตคำ” ถ้าเป็นคนเมืองจะเป็น “ธรรมหาวิปาก”

ถุงนี้เมื่อก่อนไม่ได้มีสีสน้อย่างนี้ สมัยก่อนโน้นจะต้องทำเองทุกอย่างเริ่มตั้งแต่ปลูกฝ้าย (ดอกปุย)เอง จากนั้นก็มาอีดเมล็ดฝ้าย แล้วฝั้นฝ้ายให้เป็นเส้น จากนั้นก็ต้องเอามาข้อมเมื่อก่อนจะใช้สีเหลืองเป็นหลักในการทำถุง เป็นสีจากขมิ้น อย่างถุงตัวหนึ่งจะยาวประมาณ 3 เมตร คือจะมีรูป 12 ราศี ส่วนหัวเรียกว่า “ตา” จะห้อยหมากไว้ด้วย ส่วนหางก็เรียกว่าหางถุงจะมีไม้พู่ห้อยไว้แต่ตอนนี้ไม่ค่อยใส่กันแล้ว ส่วนตรงขี้นี้จะไม่ใช้รูปทาสีสนไม่สะดวกตาลูกค้าไม่ค่อยชอบขายจึงหันมาใช้กระดาษสีสะท้อนแสงแทน หลัง ๆ มานี้ก็ฝ้ายไม่ได้ปลูกแล้วเพราะมีฝ้ายมาขายมีให้เลือกหลายสีและไม่ต้องเสียเวลามาก ลักษณะถุงที่เห็นจึงเป็นรูปแบบประยุกต์

ราคาถุงที่ยายขายตอนนี้ตัวละ 200 บาท ซึ่งเป็นราคาที่พออยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน นอกจากทอถุงแล้วยายยังทอย่ามด้วย

การทอผ้า

ก่อนที่จะมาทำถุงขายนี้ ยายนุ่นเล่าว่าการทอผ้าก็เป็นงานที่ทำตั้งแต่ไหนแต่ไรมาแล้ว แรก ๆ ทอไว้ใช้ก่อน เมื่อตอนมีลูกก็เริ่มทอขาย

ยายนุ่นมักใช้เวลาว่างทอผ้าอยู่ตลอด เมื่อสมัยก่อนโน้นผ้าเสื้อ เครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ ทอเองหมด ตั้งแต่ผ้าจิ้น(ผ้าถุง) ถุง ผ้าห่ม ผ้านวม(ผ้านวม)ก็จะใช้ผ้าไหมทอเป็นผ้าสองผืนประกบกันแล้วเอาฝ้ายขัดไว้ตรงกลางแล้วแต่ความต้องการขนาดไหน แล้วเย็บ(เย็บมือ)ขึ้นเป็นคอนๆ พอหน้าหนาวมาผ้านวมผืนเดียวเป็นใช้ได้แล้ว ผ้าอีกอย่างหนึ่งเป็นผ้าทอผืน เรียกว่า “ผ้าอบ” หรือผ้าเมตรนั่นเอง คือผ้านี้แล้วแต่ว่าจะเอาไปใช้ทำอะไร ยายนุ่นเล่าว่ายายนุ่นยังเคยเอาผ้าอบนี้ถวายในหลวงเลย ครั้งเสด็จมาบ้านใหม่หมอกจ้าม

สำหรับลายผ้าแบบดั้งเดิมจะเป็นลาย “มีสัมป” (ดอกกระเจียว) พอช่วงหลังๆ มานี้มีลวดลายต่าง ๆ เข้ามามากลายผ้าจึงเปลี่ยนไป การออกแบบลายผ้าจึงไม่แน่นอน

นางนุง แสนพงษ์ อายุ 61 ปี

นางนุง อพยพมาจากพม่า 8-9 ปีมาแล้ว เริ่มจากการมาเยี่ยมนางหล้าแม่ ลูกสาวที่แต่งงาน และอยู่ในบ้านหมอกเปา ประกอบกับสถานการณ์ในขณะนั้นไม่มีความปกติจากการถูกพม่ากดขี่ ข่มเหง เรียกได้ว่าทุกข์กายทุกข์ใจมาก ลูกสาวเลขชวนให้มาอยู่ด้วยกันที่นี้เสีย ครอบครัวของนาง จึงย้ายจากเมืองสาครรัฐไทยใหญ่ประเทศพม่าตามกันมาบางส่วน

บ้านของนางอยู่ในเมือง ส่วนใหญ่จะปลูกข้าวและเลี้ยงควายกัน ส่วนพืชผักต่าง ๆ มักจะ ทำไว้กินเล็กน้อยเท่านั้น เวลาปลูกข้าวได้ 3 ส่วนก็ต้องแบ่งให้พม่า 1 ส่วน หรือจะเสียแบบภาษีก็ได้ คือ เมื่อขายผลผลิตได้เงินมาแล้วก็แบ่งให้รัฐหรือพม่า 1 ใน 3 เช่นกัน บ้านเมืองที่โน้นมีความ ยุติธรรมน้อยมาก คนที่รวยๆก็มีกันอยู่ เพราะสินบนต่างๆ ทั้งนั้น ยิ่งออกไปทางรอบนอกหรือ ชนบทชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนกันตลอดโดยเฉพาะพืชผลต่าง ๆ ที่ปลูกไว้ ถ้าพวกทหารพม่า เดินผ่านมายุ่งได้ก็เก็บได้สบายๆ หรือบางทีก็มีการขอบ้าง พอไม่ให้หรือปฏิเสธก็จะมารื้อเอาไป เท่าที่ต้องการตามใจชอบ หญิงสาวที่อยู่แถวบ้านนอกไปมักจะถูกเป็นเหยื่อคามของทหารเหล่านี้ เหมือนกัน ชาวบ้านคนไหนไม่ลงรอยกับพวกทหารแล้วถูกฆ่าทิ้งไปเฉยๆ โดยไม่มีการหาคนผิดมา ลงโทษซึ่งผิดกับชาวไทยใหญ่ทำผิด จะถูกกระทำเยี่ยงไม้อัดคนประเทศเดียวกันที่พึงกระทำต่อกัน ชาวบ้านที่โน้นจะไม่ค่อยทำมาหากินกันหลังจากการปลูกข้าวเสร็จ จะมาเล่นการพนันกันส่วนใหญ่ เพราะถ้าทำงานมากขึ้นก็ไม่มีชีวิตที่ดีขึ้นแต่อย่างใด ได้มากได้น้อยพวกพม่าก็มาเอาไปอยู่ดี ถ้า เปรียบเทียบกับสมัยพวกจีนมาปกครองในสมัยที่นางยังเด็กๆ โน้นยังดีกว่าเยอะ

พูดถึงที่อยู่ที่ทำกินไม่แออัดแบบเมืองไทย บ้านของแต่ละคนจะอยู่ห่างกัน แต่ละบ้านยังเป็นไม้ฟากมุงคาเกือบทุกหลัง ให้นึกถึงบ้านไทยใหญ่สมัยก่อนอย่างไรอย่างนั้น ส่วนประเพณี ของชาวไทยใหญ่ยังมีกันอยู่เช่นลีเกไทยใหญ่ ฟ็อนนกกิงกะหล่า ฟ็อนโด ผีดู นิยมกันทำดอนมี เทศกาลเท่านั้น หลังจากนั้นหายไ้ไปมากเนื่องจากรัฐบาลทหารพม่าไม่ส่งเสริม เกรงว่าชาวไทยใหญ่ จะเกินหน้าเกินตาพวกตน ในเมื่อจะทำอะไรก็ถูกกีดกันเช่นนี้นางและครอบครัวจึงเลือกที่จะไป ตายคาบหน้าที่บ้านเมืองไทย เพราะเมืองไทยอยู่แล้วสบายใจกว่า อิสระเสรี ที่จะทำอะไรก็ทำเพื่อตัว เองทั้งหมด ใครขยันก็มีกิน ใครเกียจคร้านก็อด ๆ อยาก ๆ ว่ากันไป

ตอนนี้ลูกชายที่อยู่กับนางกำลังเรียน กศน. เสาร์-อาทิตย์ ระดับ ม.ต้น และทำงานรับจ้างไป ด้วย ไม่ว่าจะเป็นปลูกหอม เกี่ยวข้าว เกี่ยวถั่วเหลือง ปลูกลิ้นจี่ ได้วันละ 70 – 100 บาท ลูกชาย ของนางบอกว่าพอเรียนจบแล้ว อาจจะไปหางานทำที่เชียงใหม่เพราะอยากจะมีเงินก้อนเงินเก็บบ้าง ส่วนนางเองก็รับจ้างเช่นกัน อนาคตข้างหน้ายังไม่แน่นอนคงทำงานรับจ้างอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ จน กว่าจะดีขึ้น

นางนุง แสนพงษ์ อายุ 58 ปี มีบัตรประจำตัวสีเขียว ที่อาศัย บ้านหลังนี้อยู่กันสองคนแม่ลูกเท่านั้น นางบอกว่าความจริงนางมีลูกทั้งหมด 11 คน ลูกสาวแต่งงานแล้วอยู่บ้านหมอกเปา บางคนก็ตายไปแล้ว

พ่อเผ่ากษณะ ก้างจาย อายุ 74 ปี

เรื่องการทำลูกอีคาง

พ่อฮุยจองดีเป็นผู้ทำอีคางในหมู่บ้านแม่สาว คนอื่นทำไม่เป็น แต่ก่อนครกเป็นครกควาย มีที่บ้านปู่เลย เวียงหวาย บ้านโป่งค.โป่งน้ำร้อนที่ติดกับบ้านคอน พ่อฮุยจองดีมาทำและอยู่กับเขาที่ตลาดของเขานี้แหละ ต่อมาย้ายไปอยู่ห้วยป่าซาง แล้วทำครกให้ลุงขอลเงิน เขาจ้างให้ทำครกตำข้าว 3 มอญ ราคา 50 แลก พ่อฮุยจองดี(แม่เผ่าคืบภรรยาพ่อเผ่ากษณะ)ก็จ้างเพราะเขาทำไม่เป็น (แป้งก็งกอีคาง) ถ้าน้ำมันจะออกต้องเอาก้อนหินทับเพื่อให้ น้ำมันออกมา น้ำมันที่ได้เอาไปกิน ทำยาทาแก้เคล็ดขจัดออก เอาจุดไฟเวลาไม่สบาย เขามาจ้างบ้าง อีคาน้ำมันขายเองบ้างดวงละ 20-30บาท ขายน้ำมันครั้งละ 300 บาท เขามาซื้อถึงบ้าน ถ้าเวียงสั่งก็เอาไปขายในเวียง ต้องตื่นตีสามไม่ทุกวัน วันหนึ่งไม่ได้ 4 ครั้งกว่าจะเสร็จก็ 7 โมงเมื่อคืน (ทุ่ม) แต่ก่อนใช้น้ำมันงากันทุกบ้าน ถ้าไม่มีก็ใช้น้ำมันหมู คนที่มาอยู่รวมกันกับคนเมืองเขาก็กินน้ำมันหมูกับคนเมือง ถ้าอยู่เมืองนอกกินแต่น้ำมันงา ไม่กินน้ำมันหมู ผมกินกะปิไม่กินปลาร้า คนเมืองก็เคยมีเครื่องหนึบ ผมเคยเห็นแต่ไม่เคยทำ เขาตำงาแล้วหนึ่งแล้วเอามาใส่อีคเป็นไม้ สองอันเรียกหนึบน้ำมัน หนึ่งแล้วใส่แอ็บ เหมือนแอ็บข้าวที่ไปกินโด่งกินนา หนึบให้น้ำมันไหลลง เขาเอาไปใส่ประทีปจุดไฟบูชา ส่วนน้ำมันเอากินก็ได้ เอาทาก็ได้ ของพ่อเผ่าเอาตากแดด 3 แดด ให้น้ำมันแห้งให้กลั่นคืบมันหายก่อนจึงควักได้แต่ต้องตั้งให้สุกก่อน ผมขายให้คนเมืองบางคน เขาทำไม่เป็น กลั่นมันแรง ผมต้องตั้งให้สุกก่อน

การย้ายถิ่นฐานบ้านเรือน

อังกฤษมาครอบครองตั้งแต่เมืองแพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง ขึ้นมาถึงคอกกลาง อังกฤษเป็นกะลาเผือก กะลาดำขายของ คนไทยเรียกอังกฤษว่าฝรั่ง อังกฤษมาตั้งแต่พ่อเผ่ายังไม่เกิด พ่อฮุย (พ่อเผ่าก้างจาย)อายุ 50 ปี เมื่อนั้นเจ้าสเล็ดเมืองฝาง ขลอมคนเมือง ไปตีเมืองคันทะอังกฤษกลับมา อังกฤษก็มาควบคุมไทยยังไม่ขึ้นมา อังกฤษก็มาตั้งกองซุนอยู่ พ่อก้างจายอยู่เมืองปิ่น มาอยู่โป่งน้ำร้อน กินจ้าง กินไร่ไถสวนคนเมืองเกี่ยวข้าว ทำนา ลูกเมียก็เป็นไคมาจากเมืองปิ่นเหมือนกัน ชื่อเมื่อนางกู่ พ่อก้างมีลูก 2 คนคือจองดีะ จองดี จองดีมีลูก 2 คน นายแข็งอยู่บ้านห้วย กับนายกษณะ ก้างจาย

งานช่างฝีมือ

พ่อเผ่าบอกว่าไม่ได้เรียนที่ไหนมาเห็นแล้วก็มาทำเอง ไปสอบถามแล้วมาหัดทำเอง การที่เราได้ไปเห็น เขาบอกเราแล้วเราเอามาทำเองนี่เก่งที่สุด มอที่สุด คนเรามี 3 อย่าง เรียน เห็น ทำ แยกต่างกัน บางคนถ้าไม่ทำก็ไม่เป็น บางคนไปเห็นแล้วก็มาแตกทำเอง อีกอย่าง ฟังเขาพูดแล้วเอามาทำก็ไม่เป็น การฟัง คุณแล้วก็ทำ ตัวผมได้เข้าโรงเรียนแค่ 3 เดือนเรียนเตรียมชั้น 2 แต่ก่อนมีโรงเรียนบ้านห้วยป่าซาง บ้านแม่สาว บ้านแม่ฮ่างก็ไปเข้าที่นี่ บ้านห้วยป่าซางมีครู 2 คน ครูจำลอง ครูพลอย (มณีผ่อง) ครูแปง เป็นน้อย หนานอยู่วัดบ้านห้วย มาเป็นครูเงินเดือน 6 บาท

แม่เผ่าคืบ อายุ 69 ปีเป็นลูกพ่อเผ่าพันธ์ เจ้าของครกอีดงาหลังสุดท้าย พ่อเผ่าฝันถึงแก่กรรมเมื่อพ.ศ.2529 อายุ 84 ปี แม่เผ่าคู่ ถึงแก่กรรมเมื่อ 2540 อายุ 104 ปี ปัจจุบันทำถั่วเน่าเก็บขายส่งลูกค้าประจำ ลูกสาวมาช่วยทำทุกวัน ทุกวันแม่เผ่าจะเอาของที่ปลูกในบ้านไปขายที่ตลาด แม่สาวทุกเช้า เช่น มะเขือเทศ ถั่วเน่าเก็บ ผักชี ต้นหอม กระเทียม

ปัญหาของแม่เผ่าที่หนักใจคือ สายน้ำที่เขาคดถึงหลังบ้านจนทรุดไปเรื่อย ๆ ไม่มีหน่วยงานใดจะมาช่วยเหลือได้ต้องชวนชายช่วยเหลือตัวเอง มีคนที่ต้องประสบปัญหานี้หลายคนเช่นบ้านพ่อเผ่าพรม บ้านแม่ชื้อออง

พ่อเผ่ากุนะ ช่างฝีมือศิลปะไทยใหญ่ผู้ถ่ายทอดเรื่องราวของครกตำข้าวและครกอีดงาพลงน้ำกับอาจารย์กาญจนาผู้สนใจเรื่องราวในชุมชน

พ่อเฒ่าเล็ก จอการค้า อายุ 76 ปี

พ่อเฒ่าเล็ก ขณะมาเยี่ยมเยียนที่บ้านแม่เฒ่าโอ สุระพันธ์

พ่อเฒ่าเล็กเดิมอยู่บ้านท่าตอน มาอยู่บ้านแม่สาวเมืองหนองเมื่อประมาณปีพ.ศ.2505 มีลูกสาว 4 คน ชื่อเครือฟ้า โนมพรรณ เครือวัลย์ จันทรสวัย พ่อเฒ่าจำเรื่องราวการตั้งชื่อของลูก ๆ ได้ว่าชื่อเครือฟ้า โนมพรรณ เครือวัลย์ ได้ไปแจ้งที่กำนันสายบ้านคง ส่วนจันทรสวัยได้ไปแจ้งเกิดที่กำนันพนม แม่สาว เมื่อไปแจ้งเกิดน้อยจันบ้านแม่สาวทำคุ้มไปบ้านกำนันก็จึงร่วมตั้งชื่อให้ลูกสาวคนสุดท้องด้วย และจำได้ว่าเป็นพ.ศ.2518 เป็นปีที่เลิกปลูกงาขาวพอดี

พ่อเฒ่ามาอยู่แม่สาวก็ทำนาและปลูกงาขาว เลิกปลูกงาเมื่อพ.ศ.2518 เพราะเขาห้ามปลูกงาป่า เมื่อก่อนที่เป็นป่าใครก็ปลูกได้ แถวพระราชดำริว่าก็ปลูกได้ งามม ต้องตัดต้นไม้แล้วทิ้งให้แห้ง ประมาณเดือน 5 เองมาผสมดินหว่านแล้วกลับทิ้งไว้ ประมาณ3เดือนก็มาเก็บ สมัยนั้นเอามือกันสนุกดี เมื่อหยุดปลูกงาก็ปลูกยา ได้ราคาดี เขามีกล้ายาให้ ซื้อปุ๋ยซื้อยาจากโรงงาน ไม่ต้องจ่ายเงิน ข้าราชการ ขึ้นอยู่กับลักษณะของใบยา ปลูกได้ 3 ปีก็เลิก เพราะเอาไปขายเตาบ่มตอนบ่ายแล้วเขาไม่รับ ต้องนอนเฝ้ายาของคนตลอดคืน เขาเริ่มซื้อเช้าวันต่อมา ก็เลยเจ็บไม่ยอมปลูกยาอีก

เปลี่ยนจากยาสูบมาปลูกถั่วเหลือง ตอนเก็บเกี่ยวแรกๆ ต้องทำร้านยกพื้นเอาเสื้อปูข้างล่าง แล้วตีถั่วให้เมล็ดตกลงไป ตอนหลังมีรถไม่ถั่วเขามารับจ้างไม่ถั่วและรับซื้อด้วย พ่อค้าที่รับซื้อถั่วแต่ก่อนมีเจ็กโมธี

ตอนนี้พ่อเฒ่าให้เขาเช่านาและเก็บค่าหัวนา ของภรรยาที่เช่นกัน ลูก ๆ ของพ่อเฒ่าก็ไม่ทำนา คนเดี๋ยวนี้อย่างนี้ไม่อยากทำนากันแล้ว ออกไปรับจ้างดีกว่าเพราะได้ค่าจ้างสูง การทำนาเองไม่คุ้มกับการลงทุน อย่างปีนี้ ฝนตกตอนเกี่ยวข้าว ถ้าเก็บข้าวไม่ทันข้าวก็งอกหมด ถ้าเป็นนาของตัวเองก็ยังไม่ลำบากเท่าไร ถ้าทำนาของคนอื่นอาจไม่พอกินเพราะต้องให้ค่าหัวนาแก่เจ้าของนาอีก คนเดี๋ยวนี้อย่างนี้จึงเลือกรับจ้างทำงานมากกว่า แต่คนรับจ้างต้องออกทำงานทุกวัน วันไหนไม่ไปทำก็ไม่กิน คนที่ทำนามีข้าวกินเองถึงไม่ได้ทำงานวันหรือสองวันก็ยังมีข้าวกิน เก็บผักเก็บไม้กินได้

พ่อเผ่าหลู เมืองนันท อายุ 68 ปี

พ่อเผ่าหลู คนทั่วไปเรียกว่าลุงมะหล่ำ เป็นลูกแม่ชื้ออง ลูก ๆ ไปทำงานนอกหมู่บ้านและมีเด็ก ๆ ในหมู่บ้านไปทำงานอยู่ด้วยกันหลายคน

ลุงมะหล่ำเคยเข้าโรงเรียนแม่สาวที่ศาลาใต้ของวัดแม่สาว แล้วมาจบที่วัดเมืองหนองเมื่อมีการย้ายโรงเรียนเพราะบริเวณวัดเมืองหนองกว้างขวางกว่าวัดแม่สาว ครุสมัยนั้นมี ครูเพ็ญ จันทร เรืองศรี ครูบุญชม อุดเจริญ ค่อยมาโรงเรียนจะเอาเป็นที่ของโรงเรียนแต่พระครูบอกว่าเป็นที่ธรณีสงฆ์จึงต้องย้ายมาอยู่ที่นาทุ่งหมวก คือโรงเรียนแม่สาวในปัจจุบัน

ก่อนนั้นคนเย็บไต้เย็บนา ฟันหลัว เกี่ยวคาขายถูก ร้อยละ 20-30 ,40-50 บาท ปลูกลงขายให้ลุงหนั้นคำ นาสาด พี่เขยลุงสงฆะชนะ แจกสมพงษ์มาขายของแต่ไม่รับซื้อผลิตผลทางการเกษตร กำนันพนมก็ไม่รับซื้อ กำนันคำพริกกับดอย คำกับบุญเชอ เย็บงาเมื่อ 50 กว่าปีก่อน ตอนมีสงครามโลก ลุงยังต้องเลี้ยงลุงฆะชนะกับป้าคำแดงแม่พี่มาศ คนสมัยสงครามเย็บฝ้าย ถั่ว งา อีค งาใส่มอง ฝ้ายหายไปเพราะลำสมัย แม่ชื้อองก็ทอผ้า เมื่อภาคแม่สาวมีแข่งทอผ้า แม่พี่มาศยังแข่งได้ที่ 1 งาแต่ก่อนดวง 12 บาท คนเมืองซื้อไปขาย คนใต้ซื้อไปอีค พ่อเผ่าหลูเคยเมืองาราคา 3 ดวงร้อย หยุคเพราะที่ไหนดๆก็เป็นที่เป็น ห้ามเคี้ยวป่า หยุคไปประมาณ 22-23 ปี ตั้งแต่มีโครงการปลูกสัก แต่ก่อนเลือกเย็บไผ่เย็บมัน เขามือช่วยกัน ปีสุดท้ายเย็บงา 3 ที่ ได้งา 100 ดวง

ปลูกนา นาคอ ขามอน 10กว่าปี แต่ไม่ร่ำไม่รวย ได้ยา 2 รดหกล้ออ้ายสี่ เก็บขาย ๆ 2 วันส่งก็ไม่รวย ได้ตางไม่ถึงหมื่น ตำรถไหนอย่างเก่งได้ 2พันปาย คนรวย นายทุนมันขายปุ๋ย ขายยาฆ่าแมลง แจกกล้าฟรี ซึ่งยาครั้งแรกได้ 7 กิโล มันตีราคา 7 กิโลรวด

นามสกุลเมืองนนท์ ครูเพ็ญเป็นคนตั้งให้ เหมือนนามสกุลแหล่งคำ พ่อชื่อปู่แหล่งแม่ชื่อนางคำก็ได้นามสกุลแหล่งคำ

เรื่องเหมืองแต่ก่อนไม่มีชลประทาน ขุดเหมืองไปหลายสาย

เหมืองพ่อน้อยคำ พ่อน้อยคำเป็นหัวเรี่ยวหัวแรง เพราะเป็นใช้วันคำ ๆ นำชาวนาไปขุดเหมืองสายนี้มีพ่อเฒ่าเงิน ปู่เฮือง ส่างพรม นาปู่แหล่ง(พ่อลุงเล็ก น้องลุงกุ่มหมา) ลากวีหิ่ง กิ่งไก่อถึงปากวัง ผ่านถนนใหญ่ที่หน้าบ้านครูเพ็ญ เหมืองเหนือน้ำสาวมีสายเดียว

เหมืองปง ลุงค้อย สายน้ำไหลผ่านข้างบ้านป่าแสงนาง

เหมืองน้ำโละ ลุงมะหล่า น้ำเหมืองสายข้างโรงสูด(ผ่านโรงเรียนแม่สาว)

เหมืองหลวง พ่อหลวงบุญ หนองเต็ง สายน้ำไหลผ่านไปทางหัวขัวหัวยป่าซาง

เหมืองเก๊าเปา ผ่านบ้านสันคันเปา ข้างโรงสีจ้าง แยกจากเหมืองหลวง แต่ก่อนน้ำปุด หนองเต็งท่วมคนมาช่วยกันหมดเพราะใช้น้ำแม่เดียวกัน เดียวนี้ถมไปแล้วเหลือแต่น้ำขึ้นน้ำย้อยลง หัวหน้าฝายใหญ่คือพ่อหลวงบุญ ตอนถมทุกคนก็ช่วยกัน แล้วแบ่งน้ำไปช่วยที่เป็นขาดน้ำ ไม่มีคนคัดค้าน ขอมช่วยส่วนรวมมีน้ำจิตน้ำใจ

สมัยก่อนไม่มีการเก็บภาษีใช้น้ำ แต่ละปีจะมีการตั้งเอาหลักต้าง คิดตามไร่ภาษี ให้เจ้าของนาเอาไม้ขนาดเหรียญ 5 บาท แต่ก่อนไม่มีชลประทานน้ำมาก ถ้าฝายปุด น้ำท่วม ทุกหมู่บ้านไปช่วยกันหมดบึงน้ำจนหยดแล้วส่งน้ำไปที่น้ำแห้ง คนฟังกำ บำขัดกัน มีน้ำใจ คนไม่แย่งน้ำกัน น้ำมากจนต้องบังน้ำไว้ เดียวนี้ได้น้ำไม่สม่ำเสมอ แล้วแต่ชลประทานจะจ่าย มักมีปัญหาแย่งน้ำกัน น้ำมีน้อยลงเพราะเขาแบ่งน้ำไปหลายสาย เช่นน้ำแสง แบ่งน้ำไปแม่ฮ่าง บวกเต่า น้ำไปช่วยสวนส้ม น้ำกินกับน้ำสาวสบกันที่สบป่อง ส่งตามคลองชลประทานถึงสันป่าข่า โป่งไฮ่กันจากหัวนาลาว้าง สมัยไม่มีชลประทาน ทางสันป่าข่ากินน้ำฟ้า เวลาน้ำฝางขึ้นขึ้นมาหญ้าออก คนไม่ขุดไม่ลอก ทำให้น้ำท่วม น้ำท่วมแต่ก่อนมากจนวัว ควาย ลื้อไหลตามน้ำ

การสร้างฝายกันน้ำ ใช้ไม้ค่าว ไม้ซาง ไม้ไผ่ 2 เล่ม สับๆ เอาหลักเข้าเสียบ ค่าว 2 เล่ม ต่อมาสุดปั่น เอาลูกจิ๊กเข้(ไม้ไผ่มัดเป็นเค็ดๆ)ลงข้างกลางคึดพัน ค่าวทับข้างบน เอาหลักเข้าเสียบวันตีฝายคนมาช่วยอย่างปอย หัวหน้าฝายจะเป็นคนตรวจใช้เหรียญห้าจับหัวมัน หลักใหญ่คนละ 5 เล่ม บางปีไม่ต้องตีมากอาจเอาแค่ 5 เล่ม ถ้าต้องใช้มาก อาจคนละ 10 เล่ม ถ้าน้ำนองทรายมาขัดยิ่งมากยิ่งขึ้น คือนทำชลประทานถ้าไม่ใช้เบ็กโฮมาคังไม่มีหลุด มันแน่นมาก

หัวปีถ้าฝนตกน้ำนองน้ำคำดี น้ำขึ้นจากไร่มูเซอร์คำผิง น้ำป่ามีขี้มูก มูเซอร์เคี้ยวถางป่า ค้างพินตั้งไฟเข้ามาในนา ข้าวงาม น้ำหนว ปลามาก แต่ก่อนไม่ต้องใช้ปุ๋ย จนนาหัวต่าง ไร่ปากต้าง ข้าวงามเกินไป ข้าวคั่วได้แต่ใบเมื่อบำเค้ง ต้องซ่อม 2 ครั้ง พอมูเซอร์ถางป่าไม่ได้ น้ำนองมีแต่ดินแดง มูเซอร์เยียนักแต่ข้าวไม่พอกิน แต่ก่อนมีพริกแห้ง พริกหนุ่มมาขาย บำเคี้ยวไม่ได้ถางป่าไม่ได้ปลูก ต้องมาซื้อพริกกิน ต้องไปรับจ้าง

ทำนาบำเคี้ยวบำกุ่มกิน อะหยังก่อแปง ของเขาถูกทุนนัก คนเยียนสวนแต่ก่อนล้อมรั้ว กลัวเขาปล่อยควาย แต่ก่อนเขาเอาควายไปแฮมในป่า บ้านปู่หมื่น นามะอื่น พอมิบ้านเล็กเลยไม่ได้แฮมควาย ข้างล่างก็เป็นป่าสัก เมื่อก่อนไม่มีถนนวัวลื้อเอาไว้ลากข้าว เคี้ยวนี้มีถนน ม่วนคือบำได้เคี้ยว ใช้รถเครื่อง

ชีวิตคนในบ้านแม่สาวหมอกเปา

ชีวิตคนในบ้านหมอกเปา

บ้านแม่สาวหมอกเปาเป็นบ้านหมู่ที่ 10 อยู่ในตำบลแม่สาว อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ เดิมเป็นพื้นที่ทำไร่ ทำนาของชาวบ้านแม่สาวเมืองหนอง ต่อมาเมื่อมีคนอพยพโยกย้ายเข้ามาอยู่มากขึ้นจึงเป็นกลายเป็นหมู่บ้าน มีทั้งชาวไทยใหญ่ดั้งเดิมที่อยู่มานานและชาวไทยใหญ่ที่หนีภัยสงครามและการถูกบังคับจากประเทศพม่า และต้องการใช้ชีวิตอย่างสงบสุขตามวิถีการดำเนินชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยใหญ่

พ่อเผ่าหลู่ จักก่า อายุ 66 ปี

พ่อเผ่าหลู่ จักก่า อายุ 66 ปี หลู่เป็นลูกหลวง (เป็นลูกแม่เผ่ามน บ้านเมืองหนอง)เกิดในเมืองไทยสมัยสงครามโลกมีทหารไทยมาอยู่เต็ม หลู่ไม่ได้เข้าโรงเรียน แต่พอสงครามเลิกแล้วไปเข้าโรงเรียนอายุเกิน จึงต้องลดอายุลงอีก 2 ปี บัตรประชาชนปัจจุบันจึงมีอายุ 64 ปี ได้เรียนหนังสือจนถึงป.3จบป.4 แล้วจึงย้ายเข้าไปอยู่ในห้วยกับพ่อแม่) พ่อแม่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบ้านใหม่ก็เลย ต้องไป ๆ มา ๆ หลวงพ่อหลู่ได้ไปเบิกโด่งเบิกนา ทำไร่ทำนาไปขายกาดแม่สาวมีคนมาซื้อครั้งละเป็นสิบ ๆ ถึง ทางเดินสมัยก่อนเป็นทางเดินไปตามสายน้ำแม่สาว

ก่อตั้งหมู่บ้าน

หมู่บ้านในห้วยได้ก่อตั้งขึ้นมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ตอนแรกมี 4 หม้อข้าว มีลุงปิ่นแต่ หลวง นายซุ นางนุ ป้าจอง (ยังมีชีวิตอยู่นอกนั้นเสียชีวิตแล้ว

กลุ่มที่อพยพเข้ามาอยู่หลังจากกลุ่ม 4 หม้อข้าว พ่อหลวงเล่าว่าเป็นกลุ่มแม่เผ่าอิง มากันหลายครอบครัว ตอนนั้นเป็นสงครามจีนฮ่อกับพม่า ฮ่อหนีมาจากเมืองจีน อยู่บนดอย พม่าเอาปืนมาชิง ชาวบ้านก็หนีสงครามมา พวกจีนฮ่อหนีพม่าไปอยู่ดอยสูง ม่านจะตีดอยสูงแต่ไม่ได้ ม่านเลยกลับไป ฮ่อมอบอาวุธให้ไทยไปอยู่ถ้ำรอบ บ้านยาง ขอเป็นคนไทย

ก่อนจะมีบ้านคน ที่หน้าหมู่บ้านมีก้อนหินใหญ่ ๆ อยู่มากมาย มีคนเมืองมาตั้งเตาเผาหิน เอาไปทำปูนกินกับหมาก เรียกว่าปงดูน เตาเผาจะอยู่ที่ถนนตรงก้อนหินใหญ่ปากทางเข้าบ้านในปัจจุบันคนทั่วไปเรียกหมู่บ้านนี้ว่าบ้านในห้วย ต่อมาดชด. มาปักป้ายชื่อหมู่บ้านไว้ที่ปากทางว่าบ้านหมอกเปา (ในห้วย) โดยเรียกชื่อหมู่บ้านตามชื่อวัด

ป้ายชื่อหมู่บ้าน เมื่อผ่านพื้นที่ถนนหินใหญ่อันเป็นสัญลักษณ์หน้าหมู่บ้าน

วัดหมอกเปา

วัดใหม่หมอกเปาเรียกชื่อตามต้นหมอกเปาที่อยู่ใกล้ ๆ วัด (หมอก แปลว่าดอก) แต่ต่อมาเมื่อไฟฟ้าเข้าไปในหมู่บ้านก็ต้องตัดต้นไม้เพื่อเดินสายไฟฟ้า คนทั่วไปเรียกว่าวัดโนห้วย

แม่เฒ่าอิง ส่างแซก อายุ 70 ปี

แม่เฒ่าอิงกับการปั่นฝ้ายที่เก็บมาจากต้นฝ้ายข้างบ้าน

แม่เฒ่าอิงมาจากบ้านห้วยยอด มากัน 50 หม้อข้าว หินสงครามจีนส่อกับพม่า จึงเดินทางมาทางคอยส่อม ส่อม (คอยผ้าห่มปก) ใช้เวลาเดินทางถึง 9 วัน 9 คืน เอาพริกผองเกลือผองใส่ขวดมาเก็บผักมาทำอาหาร ฟินหญ้ามาตามทาง มาถึงก็เฮ็ดโด้ง เฮ็ดนา เฮ็ดสวนถั่วเน่า เวลาต่อมาเก็บเกี่ยว (อดีตกำนันพนม อุตถาจารย์) ได้มาจดซื้อแล้วพาไปถ้ำรูปที่บ้านพ่อปิ่นแก้ว จะให้บัตรประชาชน แต่ตอนนั้นสงครามสงบลงชาวบ้านพากันกลับไปเมืองพม่า ไม่เอาบัตรจนกระทั่งพ่อปิ่นแก้วโกรธ ส่วนที่ไม่กลับไปก็ได้บัตรประชาชนเป็นคนไทยเลย พวกที่ย้ายไปมีที่นาที่สวน ก็ขายให้คนที่อยู่ มีคนมาถามขายแม่เฒ่า 600 บาทแม่เฒ่าไม่ซื้อไม่มีเงิน ที่ที่มีอยู่นั้นแม่เฒ่ามีควาย 3 ตัว ขายไป 2 ตัว 600 บาท เหลือไว้ใช้อีกตัวเดียว คนอื่นที่เขาพากันซื้อที่รวม ๆ กันแล้วเป็นเงิน 25 แถบ หรือ แม่เฒ่าว่าเมืองไทยสุขสบาย เป็นเมืองกักเมืองเย็น อยู่เมืองพม่าทำมาหากินลำบาก ไม่อยากกลับไปกลัวสงคราม ลูกหลานก็อยู่ไม่เป็นสุข

การสร้างวัดใหม่หมอกเปา

กลุ่มแม่เฒ่าอิงอพยพกันมา 50 ครอบครัว ในกลุ่มนั้นมีหุนเจ้ามาค้ำ ขาวบ้านจึงร่วมกันสร้างวัด โดยได้ขออนุญาตจากพระส่วยหลวงวัดแม่สาว แม่เฒ่าเล่าว่า แป้งจองไม้ว่า คาเค็บ เอาจานแบนคอกแป็กกลางกาแล เดิมเรียกวัดด้วยแบน (คือที่ที่เป็นศาลาในปัจจุบัน) พระอาจารย์เอื้อเพื่อเรียกว่า วัดจานแบน (นางอัมพิน แผลงคำ เล่าว่า คนบ้านคงเล่าว่าเคยไปเซะหอย เซะเตา ที่วัดด้วยแบนที่แม่สาว)

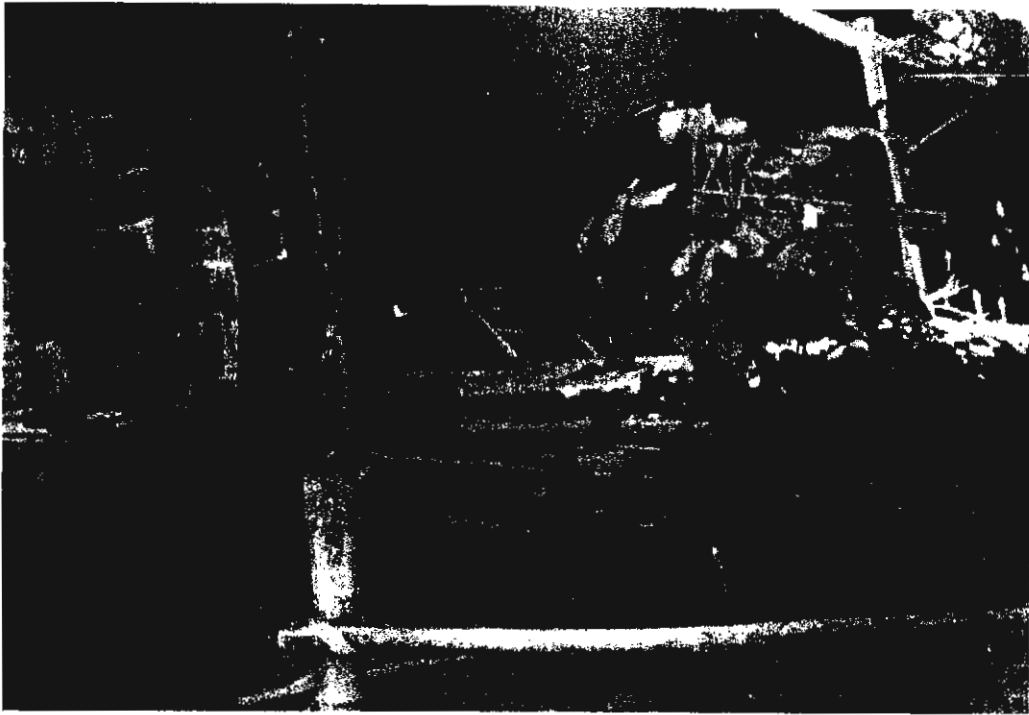
นายตี๋ ลุงพงศ์ อายุ 56 ปี

ได้เล่าให้ฟังว่า ได้เป็นลูกหาบให้ทหารพม่าตั้งแต่อายุ 17 ปี เป็นได้ 22 ปี อายุมากขึ้น ร่างกายเริ่มไม่ค่อยแข็งแรงเหมือนก่อน ทั้งนี้ช่วงที่เป็นลูกหาบต้องอดๆอยากๆ ได้กินบ้างไม่ได้กินบ้าง แล้วของที่หาบนั้นก็เป็พวกข้าวสารอาหารแห้ง น้ำมันพืช หอมขาว ลูกปิ่น ระเบิด เส้นทางที่เป็นลูกหาบจากเมืองสาไปเมืองกก ใช้เวลา 1 วัน หนึ่งคืน หาบไปตามที่เขารบกัน จนของหมดเขาก็ให้กลับ ซึ่งลูกหาบกลุ่มใหม่ก็มาถึง ทหารจะเอาลูกหาบไปที่ละ 15 คน โดยแบ่งคุมทีละ 5 คน เวลานอน ลูกหาบจะนอน ข้างในวง ทหารจะนอนล้อมรอบกลัวลูกหาบหนี ช่วงลำบากที่สุดคือเวลาหิวข้าวหิวน้ำจะหยุดพักดื่มน้ำก็ไม่ได้ เดินข้ามห้วยข้ามคลอง ก็ต้องใช้มือขวักน้ำดื่มให้เร็วที่สุดจะหยุดก้มลงดื่มน้ำก็ไม่ได้ เดินหาบของหนักลุ่มบ่าเห็นต้นไม้ใบหญ้าอย่างไหนกินได้ก็คว้าใส่ปากเพื่อประทังความหิว กินเหมือนวัวเหมือนควาย แล้วที่เอวของลูกหาบก็มีกระดิกน้ำแขวนห้อยทหารก็มาเอาไปดื่มน้ำ ดื่มน้ำเสร็จก็เก็บไว้ลูกหาบหิวจะเอามาดื่มน้ำก็ไม่ได้ ยิ่งเวลาปวดท้องถ่ายอุจจาระทหารก็ขึ้นเผ้า กลัวลูกหาบหนี แต่บางคนก็ยังคิดหนี และหนีพ้น บางคนหนีเขาตามจับได้ก็ลงมือลงเท้าจนสะบักสะบอม

อีกประการหนึ่งคือทนเห็นสภาพที่ทนดูไม่ได้คือเพื่อนบ้านที่มีลูกชายหลายคน คนหนึ่งถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารกองทัพบก อีกคนเป็นลูกหาบทหารพม่า อีกคนถูกดัดไปเป็นเป็นทหารว่าทหารพม่าซึ่งเปิดศึกรบทั้งวันแดง ขุนล่าและกองทัพบก บางทีพอกับลูกก็ไปเป็นลูกหาบด้วยกัน เห็นภาพที่ทหารพม่าทำทารุณกับลูกของตัวเองแต่ก็ช่วยไม่ได้ หรือบางทีที่พี่น้องต้องอยู่กันคนละฝ่ายต้องรบราฆ่าชิงกันตายในการรบ ทำให้ต้องคิดหนัก เป็นภาพที่ทำให้ร้ายจิตใจ ตัวนายตี๋เองก็มีลูกชายหลายคนกำลังจะเป็นหนุ่ม กลัวว่าจะเกิดเช่นกรณีตัวอย่างนี้ จึงตัดสินใจทิ้งบ้านช่องซึ่งเป็นบ้านไม้หลังใหญ่มุงด้วยหญ้าคา พื้นบ้านปูพื้นด้วยไม้เป็นแผ่น (คนที่มีฐานะดีมุงหลังคาด้วยสังกะสี) ที่ดินบริเวณปลูกบ้านประมาณ 2 ไร่ และมีที่ปลูกพืชผักอีกไร่กว่า มีที่นาอีก สำหรับทำนา ถ้าได้ผลก็สามารถเก็บไว้กินเป็นปีๆ ซึ่งก็มีหลายไร่ ทรัพย์สินทั้งหมดไม่มีการซื้อขาย ต้องทิ้งที่ดินที่บ้านหนีเอาชีวิตรอด เกรงว่าลูกจะลำบากเหมือนตัวเอง ทั้งนี้เวลาทหารพม่าจะมาเอาผู้ชายไปเป็นลูกหาบ ถ้าวันนี้หลบพม่าวันนี้เขาก็มาเอาใหม่ คือหนีไม่พ้นเนื่องจากพม่าจะต้องมาบอกหัวหน้าหมู่บ้านว่าจะเอากัน ก็ต้องได้ตามจำนวนที่ต้องการ ช่วงที่ผู้นำหมู่บ้านเอาลูกหาบไปส่งนั้นหนีไม่ได้ ถ้าจะหนีก็ต้องหนีตอนที่อยู่ในความปกครองของทหารพม่า

ทั้งนี้เวลาพม่ารบกับเรา เราแพ้ทหารพม่าก็เกณฑ์ว่าเป็นพวกพาไปรบกับขุนล่า ถ้าทำสงครามกับขุนล่า พวกขุนล่าแพ้ก็เกณฑ์เอาเป็นพวกไปรบกับเรา คือทำอย่างนี้สลับไปสลับมาเพื่อมาแย่งชิงเอาผลประโยชน์และกวาดต้อนเอาเสบียงต่างๆ

นายดี ลุงพงศ์ อายุ 56 ปี บิดาของเด็กนักเรียนคือ ชัย ลุงพงษ์ อพยพจากเมืองสาต มาอยู่ที่หมอกเปาเมื่อ 17 ปีที่แล้ว

บ้านหลังเล็กของลุงดีที่ปลูกบริเวณเชิงเขาหลังวัดหมอกเปา

นายกันนะ นายดี อายุ 52 ปี บ้านหมอกเปา หมู่ที่ 10 ต.แม่สาว อ.แม่เมาะ

นายกันนะ นายดี บิดาของเด็กชายหมู นายดี ก็หนีมาด้วยสาเหตุเดียวกัน นายกันนะเป็นลูก
หาบได้ 11 ปี มีอยู่ครั้งหนึ่งที่คิดหนีทหารพม่าตามมาจนพบ เลขถูกคบตีและเตะเกือบเอาชีวิต
ไม่รอดและยังใช้เท้าถีบตกคอย กลับมาบ้านพอรักษาตัวหายก็มาอีกเอาตัวไปเป็นลูกหาบอีก ถ้าไม่
ไปต้องจ่ายเงิน 2-3 พัน(เงินพม่า) การจ่ายเงินไม่ได้หมายความว่าไม่ต้องเป็นลูกหาบอีก เพราะ
ทหารพม่ามีหลายหมู่ ซึ่งจะต้องหมุนเวียนกันมาเอาลูกหาบ จึงหาเงินมาจ่ายไม่ไหว นายกันนะก็มี
บ้านและที่สวน ที่ดิน ทำกินปกติทำนา 1 ปี ก็เก็บข้าวไว้กินได้ 2 ปี ซึ่งหมายความว่า ฐานะค่อนข้าง
มีกินมีใช้ เหตุผลที่ย้ายมาก็คือกลัวลูกต้องไปเป็นลูกหาบ และทหาร ที่กลัวที่สุดคือกลัวพี่น้องต้อง
มาสู้รบและฆ่ากันเอง

นางก้อ ลุงลื่น อายุ 34 ปี

เดิมอยู่บ้านตากแดด เมืองสาครบุรี เมืองพม่า เดินทางมาครั้งแรกกับลูกสาว นั่งรถสับล้อของม่าน ต่างปูน ต่างคน มาถึงเมืองโด้นจ่ายค่ารถเป็นเงินพม่า 20 ใบ (1ใบ = 2ปาก) ค้างคืนที่บ้านคนใดเขาให้นอนในที่สำหรับสร้างไว้ให้คนพักโดยเฉพาะไม่มีมุ้ง หมอน ผ้าห่มอะไรให้ เพราะกลัวพม่าจะมาค้นเจอ จ่ายค่านอน คนละ 5 ชิ้น (50 บาท) เดินทางต่อจากเมืองคันทันถึงนากองมูมีที่แลกเงินเป็นเงินไทยเดินทางต่อมาถึงปางม้า เป็นเวลากลางคืน จ่ายค่ารถ 200 บาท มีรถเครื่องมารอถามพาเข้าไปเมืองไทย จึงทางให้เดินหลบค่ายทหารไทยแล้วรถจะไปรอแต่เดินหลงอยู่ในไร้วัวของชาวบ้านกว่าจะหาทางไปถึงรถก็เป็นตอนเที่ยงคืน รถเครื่องพาไปบ้านลาน นอนที่บ้านหวนาพักกับคนใดที่เฝ้าโกดังหอมอยู่ เขาให้ห่อข้าวต้มมาให้กินเงิน ตอนเช้าชวนกินอาหารแล้วพาไปขึ้นรถคิว (รถสี่ล้อเล็กประจำทางฝาง - ท่าตอน) ลงทางเข้าบ้านเมืองหนอง คนที่บ้านปากทางเข้าใจดีพาไปส่งบ้านญาติในบ้านหมอกเปา

อยู่แม่สาวได้ 3 เดือน ก็กลับมารับลูกชาย แม่ และน้อง ไปนอนบ้านพี่ป็นดี เวียงทวาย 1 คืน นั่งรถผ่านค่ายทหาร ถึงนากองมูจ่ายค่ารถ 200 บาท นอนบ้านญาติของคนพี่ไปด้วยกัน 1 คืน รอขึ้นรถที่มาจากหนองอุก ผ่านโป่งป่าเขมมาถึงบ้านหนองป่าเหยียนเมืองโด้น จ่ายค่ารถ 3 ปาก (1 ปาก = 100 บาท) ไม่มีรถเดินทางต่อเพราะเขายิงกัน ต้องนอน 1 คืน คนพี่ไปด้วยกัน 20 คนต้องนอนบ้านมูเซอร์ จึงเดินทางต่ออีกวัน จากกลับรับแม่ น้อง ลูกชายกลับโดยขึ้นรถขนส่งไปยังไปให้ทหารพม่าที่เมืองโด้น จ่ายเงินคนละ 2 ปาก ขึ้นรถเมื่อไทยที่ไปซื้อหอม จ่ายเงิน 150 (พม่า) ถึงเมืองหางนอน 1 คืน นั่งรถเครื่อง จากเมืองหางเข้าบ้านลาน จากบ้านลานถึงบ้านหมอกเปา 90 บาทต่อ คน

สาเหตุที่ต้องเดินทางมาเมืองไทย

อยู่พม่าลำบาก ไม่มีเวลาทำงาน พม่ามาเอาไปลูกอาปีบ้อย ๆ ที่ค่ายทหาร ไม่มีเวลาทำมาหากิน เมื่อแก่บ้านมาประกาศให้ไปลูกอาปีบ้อยก็ต้องเดินเท้า ห่อข้าวไปเอง หิวน้ำก็ต้องหากินเองใครพูดภาษาพม่าได้ก็ขอน้ำกินได้ เวลาทำมาหากินมีน้อย ทำนาที่ไม่ค่อยได้ผล ถึงเวลาพม่าก็เอารถสับล้อมาถึงเขี้ยว (ยุงข้าว) แล้วชวนข้าวขึ้นเองใครมีข้าวน้อยกว่ากำหนดต้องขอซื้อหรือขอยืมมาให้ก่อน ขัดขึ้นไม่ได้ เพราะไปบังคับแก่บ้านถ้าถูกบ้านขัดขึ้นแก่บ้านก็จะถูกตบ ๆ ตี ๆ เอา พม่าไม่สนใจว่าข้าวในไร่จะเสียหายแค่ไหน ต้องบังคับเอาให้ได้ หากทำไร่ก็ไม่พอกินจึงต้องหาทางย้ายมาเมืองไทย บ้านและที่นาเมื่อพากันย้ายมาหมดแล้วใครอยากได้ก็เอาไปไม่ขาย ถึงขายก็ไม่มีคนซื้อ ได้แต่ขายควายไป 2 ตัวได้เงิน 20,000 พม่า มาถึงเมืองไทยเหลือเงิน 2,000 บาท ตอนนี้อยู่ที่พี่น้องอยู่เมืองไทยหมดแล้ว ไม่อยากกลับไปอีก ทั้งลูกชาย ลูกสาวก็ไม่ยอมกลับไป แม้แต่ชวนกลับไปเยี่ยมบ้านเก่าก็ไม่ยอมไป

เรื่องเล่าจากการจัดเวทีชาวบ้านของชาวบ้านหมอกเปา

ชาวบ้านหมอกเปาเดินทางมาร่วมการจัดเวทีชาวบ้านที่โรงเรียนบ้านแม่สาว

ชาวบ้านหมอกแปดตั้งบ้านเรือนโดยโยกย้ายมาจากที่อื่นหลายสาเหตุ ชาวบ้านที่อพยพมาในระยะหลัง เนื่องจากได้รับความเดือดร้อนจากสงครามภายในของประเทศพม่า เหตุผลที่อพยพมาในระยะหลังจึงมีมากมาย เช่น

- ถูกพม่าเกณฑ์ไปเป็นลูกหาบ หาบข้าวสาร เสบียงอาหาร อาวุธ ลูกปืน ด้วยความลำบาก ทุกข์ยากต้องหาข้าวหาน้ำกินเอง สบายหรือป่วยไข้ก็ต้องทำ ถ้าไม่ทำก็ถูกทำร้าย ทบตี หรือถูกฆ่า บางครั้งทนไม่ไหวก็หนีหนีรอดก็ได้กลับบ้าน ถ้าหนีไม่รอดก็ถูกทำโทษ เช่นดอกตะปูติดมือ ติดไม้คาน มัดมือติดไม้คานแล้วหอบไป ใครไม่มีแรงล้มป่วยก็ถึงคอกคอย ชาวบ้านบอกว่าถ้ามีโอกาสจะหนีทุกครั้ง พวกพม่าก็ยังตามหลังแต่ไม่ไล่ตาม ถ้าหนีรอดกลับไปบ้านเวลาไม่นานก็จะมีคนมาเกณฑ์ไปเป็นลูกหาบอีกเรื่อย ๆ ไม่ใช่ทหารกลุ่มเดิม จะเป็นทหารกลุ่มใหม่ ถ้าใครไม่อยากเป็นก็ต้องให้เงิน ถ้าพม่ามาเกณฑ์ใหม่ก็ต้องหาเงินให้อีกไม่รู้จบสิ้น เมื่อทนไม่ไหวมาก ๆ เข้าก็จำเป็นต้องอพยพมาเมืองไทย บางคนถูกเกณฑ์เป็นสับ ๆ ครั้ง บางคนถูกเกณฑ์บ่อยจนพูดออกมาว่าเป็นร้อยครั้งละก็ คนที่มีลูกเป็นผู้ชายก็เป็นห่วงกลัวจะต้องเป็นลูกหาบเหมือนตนเอง ชาวบ้านที่มีลูกชายจะให้ลูกบวชแต่เล็กเพราะการแก้ปัญหามาให้ลูกได้เป็นลูกหาบคือ

1. บวชเป็นพระ
2. ดิษยาเสพจิต เพราะพวกนี้ไม่มีแรงทำงานไม่ได้

- การถูกพม่าเกณฑ์ไปเป็นทหาร บางครั้งก็มีกองกำลังไทยใหญ่มาเกณฑ์ให้ไปเป็นทหาร บางบ้านมีลูกชายหลายคน คนหนึ่งถูกพม่าเกณฑ์ไปเป็นทหาร อีกคนหนึ่งถูกไทยใหญ่เกณฑ์ไปเป็นทหารแล้วต้องมาสู้กันเองก็มี พ่อแม่ที่มีลูกชายจึงพากันครอบครัวหนีเข้ามาในเมืองไทยกันมาก
- พม่ามาจับเอาสัตว์เลี้ยง พืชผักที่ปลูกไว้ไปกิน ไปใช้ ตามอำเภอใจ อยากได้เมื่อไรก็มาเอาไปเสมอ ๆ บางครั้งจะบังคับให้ชาวบ้านทำอาหารให้กินโดยซื้อเอาตามใจชอบ
- ถูกเก็บภาษีข้าว ใครมีที่ทำนาพม่าจะกำหนดภาษีเองเช่น ไร่ละ 7 ตัง
- ถูกบังคับให้ย้ายบ้าน บางคนถูกบังคับให้ทิ้งบ้าน ทิ้งไร่ ทิ้งนา เข้าไปอยู่ในเมือง บางคนถูกบังคับให้ออกจากบ้านมาเมืองไทย บางคนถูกไล่ออกไปทั้งเมือง คนมีเงินมากจะให้เข้าไปอยู่ในเมือง คนจนจะถูกบังคับให้มาอยู่เมืองไทย
- หนีการบังคับของจีนคือไม่มีสิทธิที่ทำกิน ทำงานทุกอย่างแต่ผลผลิตที่ได้เป็นของส่วนรวมหมด

เส้นทางการอพยพ

ชาวไตในบ้านหมอกเปาส่วนใหญ่เป็นคนเมืองสาคร เพราะอยู่ใกล้กับเขตไทยมาก การอพยพมาอยู่ในหมู่บ้านแม่สาวเกิดจากคนที่อพยพมาอยู่ก่อนมีภูมิลำเนาทำมาหากินได้ระยะหนึ่งก็กลับไปบ้านเดิมของตนแล้วชักชวนญาติพี่น้องมาอยู่ด้วยกัน ประกอบกับการเดินทางอพยพโยกย้ายในปัจจุบันก็สะดวก มีรถโดยสารทั้งในเขตไทยและเขตพม่า ไม่ต้องเดินทางด้วยเท้าแล้วนอนค้างหลาย ๆ คืนเช่นแต่ก่อน คนไตที่เคยมาเมืองไทยแล้ว จะสามารถกลับไปพม่าได้อย่างสะดวกเพราะรู้เส้นทางดี สามารถหลบหลีกไม่ให้ถูกเจ้าหน้าที่ของไทยและของฝ่ายพม่าจับได้

การเดินทางส่วนใหญ่จะขึ้นรถจากพม่า ผ่านเมือง โด้น เพื่อแลกเงินพม่าเป็นเงิน ไทย เดินทางต่อมาถึง นา กองมู นาป่าแก้ว และโป่งป่าแหม ชายแดนไทย พม่า จากเขตพม่าผู้คนสามารถเดินทางในเวลากลางวันได้ตามปกติไม่ถูกจับหรือถูกขัดขวางการอพยพ แต่เมื่อจะผ่านเขตชายแดนไทยต้องรอให้เป็นเวลากลางคืน จะมีรถจักรยานยนต์รับจ้างมาติดต่อดันนะให้เดินข้ามเขตแดนเพื่อหลบหลีกค่ายทหารของไทยจะนั่งรถข้ามมาไม่ได้ รถจักรยานจะรู้ปลายทางของผู้โดยสารเป็นอย่างดีว่าจะลงที่ไหนก็สามารถไปส่งได้จนถึงที่หมาย

การจัดเวทีคืนประวัติศาสตร์ชุมชน

การจัดเวทีคืนประวัติศาสตร์บ้านแม่สาวเมืองหนอง

วันที่ 10 พฤศจิกายน 2545 ณ วัดแม่สาวเมืองหนอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชน
2. เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ในชุมชน

กิจกรรม

1. วางแผนการดำเนินการ

✎ วางกลุ่มเป้าหมาย

✎ เตรียมการเรื่องเวลาและสถานที่

✎ เตรียมเนื้อหา

✎ เตรียมผู้นำกิจกรรมในการจัดเวที

2. นำเนื้อหามาเป็นจุดสนทนาโดยผู้นำกิจกรรมเป็นผู้กระตุ้นจิตสำนึกร่วมกันในแต่ละเนื้อหา

✎ การตั้งถิ่นฐานและที่มาของหมู่บ้านเมืองหนอง เกิดการแสดงความคิดเห็นเรื่อง ไทย - ไค

✎ สัญลักษณ์ของคนไค เช่นภาษา มีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเรื่องภาษาเขียน การแต่ง

กาย ประเพณีและการแสดงแบบไค

✎ ประเพณีของบ้านเมืองหนองที่หายไปเช่น ส่างลอง มีการแสดงความคิดเห็น อธิบายและ

ให้เหตุผลของการเปลี่ยนแปลงของประเพณีของคน และเสนอปัญหาส่วนหนึ่งมีปัจจัยจากภายนอกเช่น

เด็กไปเป็นนักเรียนหมด ไม่มีอะโหม ครูพยายามหาที่เรียนต่อให้แก่เด็กเพื่อให้เรียน

สูง ๆ และทำให้ออกไปนอกหมู่บ้าน

✎ ประเพณีของบ้านเมืองหนองที่ยังมีอยู่และมีการจัดร่วมกันกับชาวไคในสามอำเภอ คือวัน

ออกพรรษา มีการแสดงความคิดเห็นถึงการปรับเปลี่ยนประเพณีไปตามยุคสมัย และเน้นถึงวิถี

ชีวิตของชาวไตว่าไม่หนีไปจากวัด และเน้นถึงหัวใจสำคัญของประเพณีคือการได้ร่วมญาติ

การเคารพนับถือผู้ใหญ่

- ๒๕ การกระตุ้นด้วยการซักถามเพิ่มเติม เช่นการต้องการสืบทอดสิ่งใดต่อไปแก่เยาวชน ใครจะสามารถเป็นผู้ช่วยถ่ายทอดได้ การเข้ามาช่วยสอนเด็กๆ ได้อะไรตอบแทน ถ้าไม่ได้ทำไม่จึงยอมเหนื่อยมาทำ มีการเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม

การจัดเวทีโดยละเอียด

- ๒๖ ที่มาของชื่อหมู่บ้านและการตั้งถิ่นฐานครั้งแรก
- เป็นการทบทวนเหตุการณ์ครั้งแรกที่เริ่มเก็บข้อมูลของหมู่บ้าน ผู้ร่วมกิจกรรมมีการรับรู้
 - ที่มาของชาวเมืองหนองคายไป เกิดเมืองไทย
 - มีคนทักท้วงถึงคำว่า ไต ไทย ทำไมเขียนคำว่าไทย ไม่เขียนคำว่าไต
 - เกิดการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับที่มาของชนชาติไทยและไตขึ้น โดยการรวมสัญชาติไทย – ไต ว่ามีที่มาเดียวกัน การแบ่งแยกทำให้เกิดปัญหาบัตรประชาชนขึ้น
- ๒๗ สัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นไต ภาษา
- ภาษาเขียนใช้เมื่อบวชเรียนจึงมีแต่คนเฒ่าคนแก่ที่ได้บวชเรียนจึงอ่านและเขียนได้
 - เด็กปัจจุบันเข้าโรงเรียนหมดแล้วไม่ได้บวช จึงไม่มีการสืบทอดภาษาเขียน
 - มีคนรู้ภาษาแต่ไม่มีคนมาถาม ไม่มีใครมาขอเรียนจึงขาดการถ่ายทอด
 - การรู้หลักไคแล้วจะต่างกับคนไม่รู้คือคนอ่านออกจะรู้ข้อห้ามต่าง ๆ รู้วิธีต่าง ๆ

- ที่ไม่มีการสืบทอดเพราะคนที่รู้หลักไต่อยากสอนแต่ไม่มีคนอยากเรียน เมื่อไม่มีใครมาถาม ไม่มีใครมาขอเรียนก็ทำให้การอ่านและเขียนได้มีเฉพาะคนเฒ่าคนแก่
- อยากให้โรงเรียนจัดสอนไต่
- ถ้าโรงเรียนจัดสอนกลัวพม่าจะกล่าวหาไทยส่งเสริมเจ้าชู้ดศึก

๙ สิ่งที่แสดงความเป็นไต่จากความคิดเห็นเพิ่มเติม

- การแต่งกายแต่งไต่ มิดชิด
- ไม่ได้แต่งไต่บ่อยๆ เพราะต้องซื้อ ราคาแพง แต่ก่อนแต่งได้เพราะคนทอผ้าเอง ตัดผ้าเอง จึงจะใช้แต่งในโอกาสสำคัญๆ เท่านั้น
- ประเพณีไต่
- การแสดงไต่ นก, ไต่, กลองมอชิง, จ้าไต่ (ลิเก), ฟ้อนไต่ใหม่, ฟ้อนดาบ

๙ ประเพณีไต่เมืองหนองที่เคยมีแต่หายไป เช่น ส่างลอง

- นักเรียน เด็กไปเรียนหนังสือหมด ไม่มีจะโหม
- เวลาบวชน้อย บวชเฉพาะปิดภาคเรียนฤดูร้อน เสียเงินเปล่าๆ
- ค่าใช้จ่ายสูง แต่ก่อนค่าใช้จ่ายไม่ถึงสองหมื่น แต่เดี๋ยวนี้ต้องใช้เงิน สองหมื่นเป็นอย่างน้อย
- ครูหาที่เรียนต่อให้นักเรียน จนไม่มีเด็กที่จะบวชสง่าได้
- การจัดส่างลองเป็นสิ่งที่ดี เพราะได้สืบศาสนา
- การจัดส่างลองได้บุญ ทั้งคนที่บวช และคนที่เอบวช
- การบวชทำให้ได้เรียนต่อไปข้างหน้า คนที่บวชแล้วก็ไปเรียนต่อในวัดต่าง ๆ

- ถ้ามีเด็กบวชก็จัดส่งลงได้ แม้ว่าค่าใช้จ่ายจะสูงถ้ามีคนอยากบวชก็จะมีพ่อ
ออกแม่ออกจัดการให้ เพราะอยากทำบุญ

☞ ประเพณีไต่ที่ยังคงมีอยู่ เช่นวันออกพรรษา

- การหลั่ทานวัด ทุกคนจะไปวัดหมดเว้นแต่คนเสียงักะ ทำให้คนไม่หนีวัด
- งานประเพณีเกี่ยวกับวัด ทำให้คนได้เข้าวัดอย่างน้อย ทุกสามเดือน
- การกัณฑ์ เป็นหัวใจของประเพณี
 - ◆ คนอายุน้อยนับถือคนอายุมากกว่า
 - ◆ ญาติต่างหมู่บ้านได้มาหากันเพื่อกัณฑ์
- การจัดปอยเทียน ทั้งปอยกลุ่มและจัดเอง
 - ◆ ปอยกลุ่มเป็นการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับยุคสมัย สมัยก่อนการเดินทางไปมาหากัน
ยาก การจัดปอยเทียนจึงจัดของใครของมัน ต่อมาถนนหนทางดี อยากร่วมทำบุญ
ด้วยกันจึงต้องมารวมกันแล้วผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันจัดให้ใหญ่โตทุกปี

☞ การกระตุ้นจิตสำนึกของการสืบทอดการสอนมองเชิง และเพื่อนไต่

- สอนโดยไม่ได้อะไร อยากสืบทอดวัฒนธรรมไม่ต้องมีเงินทองหรืออำนาจบ้าน
เมือง เป็นธรรมชาติ
- เมื่อสอนแล้วได้เกียรติบัตร สอนเพื่อนไต่เก่าเพราะมีครูอาจารย์สอนมาตั้งแต่พ่อ
แม่แม่หม่อน
- เพื่อนไต่ เมื่อมีคนขอให้มาสอนก็เต็มใจที่จะถ่ายทอด

☞ การกระตุ้นจิตสำนึก อยากทำอะไร อยากให้โรงเรียนมีส่วนร่วมด้านใด

- ประวัติหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่ต้นและให้คนที่รู้เรื่องจริง ๆ เป็นผู้ถ่ายทอด
- ประเพณี สืบทอดประเพณีต่าง ๆ ไม่ให้หายไป
- ภูมิปัญญาพื้นบ้าน
 - ยาพื้นบ้าน พ่อหลวงอ่องคิด
 - ฟ้อนนก ข้าวไค พ่อคำ
 - ฟ้อนไคใหม่ พี่มัน
 - ฟ้อนมองเซิง พี่นวล

การจัดเวทีที่วัดเมืองหนองในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2545 ในครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมเวทีได้สะท้อนความคิดเห็นของคนออกมาอย่างกว้างขวาง เนื่องจากสิ่งที่กล่าวถึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้นด้วย การนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายและให้เหตุผลประกอบได้ สามารถอธิบายถึงสิ่งที่มีอยู่ และสิ่งที่หายไปของประเพณี วัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้านได้

- ข้อสังเกตของการจัดเวทีครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายมีคนคือคนทุกเพศ ทุกวัย คนในวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจะมีบทบาทในการแสดงออกมาก เสริมความคิดซึ่งกันและกัน

อาจารย์บุเรศ อาจารย์รัชนีและอาจารย์นงนุช
ผู้เข้าร่วมการจัดกระบวนการจัดเวทีที่โรงเรียนบ้านแม่สาว

เวทีเสวนาที่วัดเมืองหนอง

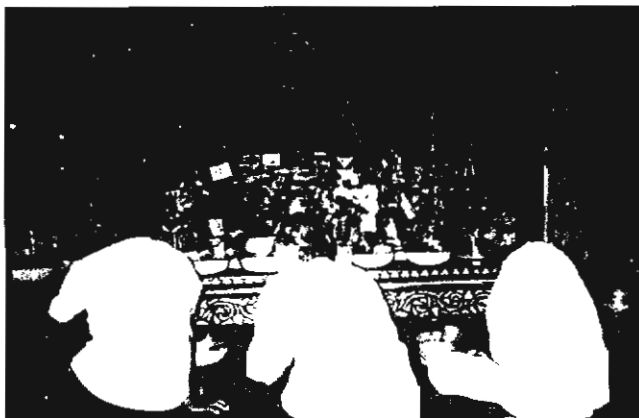
วันที่ 6 ตุลาคม 2545

วันนี้เป็นวันพระ จรอินคำ (นายมาด ใจดี) กำลังสอหลักอยู่ในวัด พ่อเฒ่าจึงตะเล่าว่าใคร ๆ ก็อ่านได้เป็นการศึกษาความรู้ อ่านให้ตนเองฟัง คนที่จะเป็นจรได้ต้องมีเสียงดี เสียงนวล ยาว คนจึงจะศรัทธา อย่างพ่อเฒ่าจะเป็นจรไม่ได้เพราะเสียงไม่ดีเสียงสั้น คนไม่ศรัทธา บ้านแม่สาวปัจจุบันมีคนสอหลักได้น้อย มีजरแสดงเสียงสอ หลักได้ แต่มักเอา जरคอนะ जरณูสุข ที่อยู่ท่าคอนมาสอหลักในงานต่าง ๆ การขอजरมาสอก็ต้องใช้ฮุ้นหมอก เคน เรียกว่าปางजर जरที่ทำหน้าที่ทุกวันนี้ไม่ใช่อาชีพ แต่เมื่อไปงานใดก็จะมีกรมอบเงินให้ตามแต่เจ้าภาพจะให้

จากการสัมภาษณ์ พ่อเฒ่าจึงตะบอกว่าคนอายุ 70 เริ่มนอนวันเมื่ออายุ 50 ทุกวันสิดเข้าพรรษา แต่ก่อนไม่นอน วันนี้มีผู้เฒ่าผู้แก่มาวัดน้อยลง ตัวพ่อเฒ่าวันนี้ก็ไม่นอนเพราะ ภรรยาต้องไปตลาดตอนเช้า ปกติคนใดแม่สาว จะนอนวัดเมื่ออายุประมาณ 40 กว่า ถ้าอายุน้อยกว่านี้ไม่ค่อยมี เมื่อถามเหตุผลตอบว่ายังอดข้าวไม่ได้

คนใดโดยทั่วไปจะมาวัดในวันสำคัญที่ขาดไม่ได้คือ เข้าพรรษา ออกพรรษา และปีใหม่ (สงกรานต์) คนที่มาวัดมากคือช่วงอายุ 40 กว่าแต่ไม่มาทั้งครอบครัวจะเปลี่ยนกันอยู่บ้านและไปวัด อายุ 30 ลงมามาวัดน้อย คนที่มาวัดมีผู้หญิงเป็นส่วนมาก เด็กก็มักมาวัดกัน มากับพ่อ แม่พ่อ แม่จะสอนให้ไหว้พระ บูชาเทียน (ไต่เคน) บูชาดอกไม้ (ลองหมอก) บางครั้งพ่อแม่ไม่ได้มาวัด อัยจะเตรียมดอก เทียนและข้าวดอก (ข้าวแดง) ให้ เด็กจะรู้ขั้นตอนของการทำพิธีในวัด เช่นกราบพระ

จุดเทียน ใส่ดอกไม้บนขันดอก

ทุกบ้านจะนำข้าวของเครื่องใช้ (เครื่องสังฆ) มาวางเตรียมไว้บนกะละมังพร้อมที่จะถวายพระพร้อมกัน

ในวันพระช่วงเข้าพรรษาเริ่มตอนเช้า ประมาณ 05.30 น จะนำข้าว อาหาร และขนมมาใส่ไว้ในตู้กับข้าวของวัด แล้วกลับบ้าน

คอนสายหลังจากรับ ประทานอาหารแล้วที่ที่เตรียมไว้ นำ ข้าวของเครื่องใช้ (เครื่องสังฆ) มาวางเตรียมไว้พร้อมกัน

จุดเทียน ใส่ดอกไม้บูชาพระ รอให้ชาวบ้านมากันมาก ครบแล้ว ปู่จารย์ก็นิมนต์พระ ถ้ำเป็นศีล 15 คำจะนิมนต์พระทุกรูป ถ้ำ 8 คำ นิมนต์พระรูปเดียว ตามแต่เจ้าอาวาสจะกำหนด ปู่จารย์จุดเทียนบูชาพระนำขันดอกไม้มาถวายพระ แล้วเริ่มพิธีไหว้พระ รับศีล พระสงฆ์เทศน์ (ไม่มี คัมภีร์ใบลาน ใช้การท่องคำเทศน์ไว้ล่วงหน้า) กรวดน้ำ กล่าวคำลาพระ รับพรจากพระ แล้วก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ส่วนผู้ที่จะนอนวัดก็อยู่ในวัด รอจนถึง 6 โมงเย็น ขอศีลจากพระ เป็น ศีล 8 แล้วก็เริ่มภาวนา

เช้าวันต่อมา ตื่น ประมาณ ตีสี่ ทำธุระส่วนตัวแล้วก็เริ่มไหว้พระ และภาวนา การภาวนา เพื่อให้จิตอยู่กับตัว ถ้าออกจากภาวนาจิตก็จะไป การมานอนวัดและภาวนาถือว่าได้บุญ แต่การจะได้บุญมากหรือน้อยไม่ได้อยู่ที่การถือศีลแปดและนอนวัดอย่างเดียวเพราะการนอนวัดได้ถือศีลแปดเพียง หนึ่งคืนกับหนึ่งวัน วันทั่ว ๆ ไป ต้องถือศีลห้า คนที่ถือศีลห้าตลอดจะได้บุญมาก

ตอนสายเด็กที่เป็นลูกหลานจะเอาก๋อกหอมต่อ(ทำด้วยใบตองภายในใส่ข้าว ขนม กล้วย ฯลฯแต่ไม่ใช่เนื้อหรือปลา)มาทำบุญกับปู่ศิณนายศีล ถือว่าได้บุญ แล้วปู่ศิณนายศีลจะนำไปถวายพระอีกที ถือว่าได้บุญอีกต่อหนึ่ง แล้วก็เก็บข้าวของกลับบ้าน

ก๋อกหอมต่อคือข้าวถวายพระ พุทธเจ้า (दानข้าวพระเจ้า)ใครจะทำวันใดก็ได้ถ้าวันศีลบางคนก็ทำตามจำนวนคนแก่ที่นอนวัด นำมาทำบุญกับปู่ศิณนายศีล

ปู่จารย์มาจากชาวบ้านที่เคยบวชเรียนแล้วมีความรู้ด้านศาสนา มีความสามารถนำถวายทานได้ชาวบ้านจะช่วยกันเลือกเพื่อทำพิธีทางศาสนา

วันออกพรรษาปีนี้ตรงกับปอย

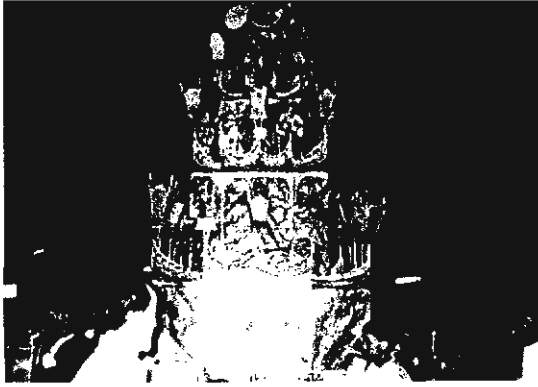
เดือน เดือนปอยเดือนและออกพรรษาเป็นช่วงเดียวกันเพราะแต่ละหมู่บ้านไปมาหาสู่กันยาก การร่วมทำบุญไปบอกกล่าวกันได้ยาก ปัจจุบันการไปมาหาสู่สะดวกขึ้น การไปร่วมทำบุญได้ง่ายจึงมีการประชุมโดยแยกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มอำเภอฝางและอำเภอแม่อาว จะมีการประชุมปีละครั้ง เพื่อปรึกษาหารือกันจัดปอยเดือน ปีใหม่ใด (พ่อเฒ่าบอกว่าประเพณีใหม่ ไม่ค่อยรู้เรื่อง)และวันครุหม่อใด ปีนี้ปอยกลุ่มจะจัดที่วัดหม่อเปา แคว้นแม่สาวเมืองหนองจะจัดปอยเดือนของคนทุกปี ปีนี้เริ่ม 21 - 23 ตุลาคม

อาจารย์กาญจนาดมถึงต่างชอมต่อ ได้รับคำอธิบายว่าจะมีคอนเดือน 3 มน เข้าพรรษาและสงกรานต์

ชอมต่อ ข้าวถวายพระพุทธรูปในวันออกพรรษา

ประเพณีต่าง ๆ ของชาวบ้านหายไปหลายอย่างเนื่องจากเมื่อก่อนมีเวลามากการทำมาหากินไม่ลำบาก พ่อเฒ่าคนหนึ่งกล่าวว่าแก่แก้ว (พ่อกำนันพนม) มาประชุมที่วัดเคยกล่าวไว้ว่าอีกหน่อยเด็ก ๆ ก็จะเข้าไปทำงานในเมืองหมดไม่มีคนทำนา ตอนนี้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ เดียวนี้เด็กทำนาไม่เป็น ไม่มีใครอยากทำนา การเข้าไปทำงานในเมืองได้เงิน 200-300 บาท บ้านเราได้เงินวันละ 70-80 บาท มันไม่พอกิน และบ้านเราไม่มีงานให้ทำทุกวันด้วย

คันเทียบในคันทอยเทียบของวัดเมืองหนอง

การทำบุญและพิธีต่าง ๆ ที่หายไปบ้างอย่างเช่นแต่ก่อนมีการชอนพารา (สร่งน้ำพระ) ต่อมา คนมาสร่งน้ำพระน้อยลง ก็เหลือแต่วันสุดท้ายของการทำความสะอาดวัดกำหนดร่วมกันโดยมีการสร่งน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ในวัด การทำแข่งสงฆ์ปักแต่ก่อนมีทุกบ้านเพราะคนเฒ่าคนแก่ทำ

เขาวงกตในงานปอยเทียบและแข่งสงฆ์ปักใจกลางเขาวงกตที่ผู้ผ่านเข้าไปถึงได้บูชา
ด้วยดอกไม้อะและเทียน

ปัจจุบันคนทำแข่งสงฆ์ปักที่บ้านมีน้อยเขาไม่ทำ เราก็ไม่ทำ ที่ก็ลับแคบ จึงเหลือแต่การนำมารวมกันที่วัดแล้วถวายร่วมกัน การนำมารวมกันที่วัดผู้กล่าวถวายพระก็เป็นเจ้าอาวาสรูปก่อนแต่หลัง

จากมรณภาพไปแล้วก็เลยต่างคนต่างกล่าวคำถวายเอง ผู้เฒ่าคนเดิมก็พูดถึงคำกล่าวของแก่แก้ว
ว่าคนใด ชอบทำบุญทำทานไม่ว่าจะเป็นการเสนหวัศิล ต่างขอมต่อ ทำบุญทำทานหมดไปกับการ
กินเลี้ยง เน้นแต่การได้บุญแต่ไม่มีผลประโยชน์ถ้านาน ๆ ทำบุญครั้งหนึ่งแล้วนำเงินมารวมกันซื้อ
ของที่มีประโยชน์ให้วัดจะได้ของอย่างไร เท่าไรที่เคยพูดไว้ก็จริงของท่าน

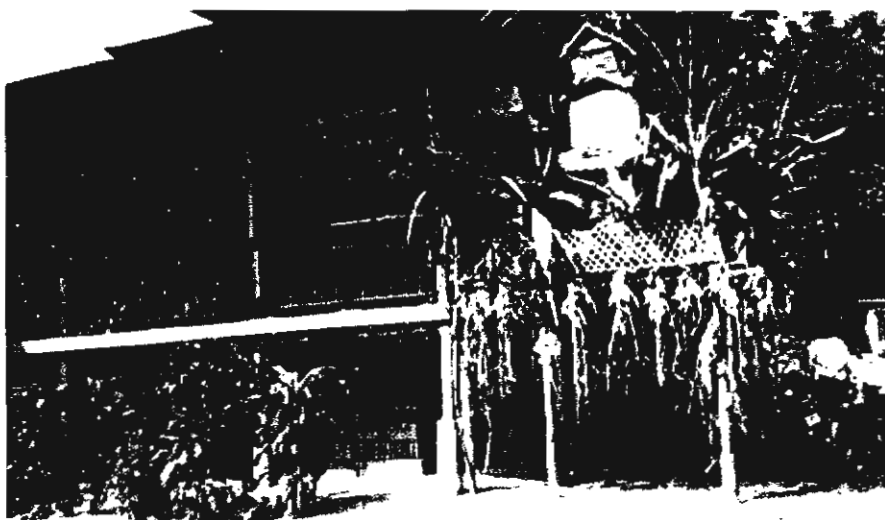
กึ่งกะหล่ำ โต และผีลูที่คนดูขึ้นชอบ
ต้อนรับศรัทธาจากวัดอื่นที่มาร่วมงานปอยเทียน

วันออกพรรษากิจกรรมทางวัดก็จะคล้ายกับวันพระธรรมดาแต่มีแข่งส่างปืดที่เตรียมไว้ถวายพระพุทธเจ้าที่จะลงมาจากดาวดึงส์ ในแข่งส่างปืดมีหน่อกล้วย หน่ออ้อย หน่อไม้ห้วมัน สร้อยแพงดาน (ร้อยด้วยฟัก พริก มะขาม บวบ ฯลฯ) เพื่อจะถวายแม่พระพุทธเจ้า 5 องค์เป็นไครกิน

ความสามัคคีอันแน่นแฟ้นของชาวบ้านกับวัดในวันออกพรรษา
ที่คนทวียะไให้เขาเอที่วัดหมอกเปา

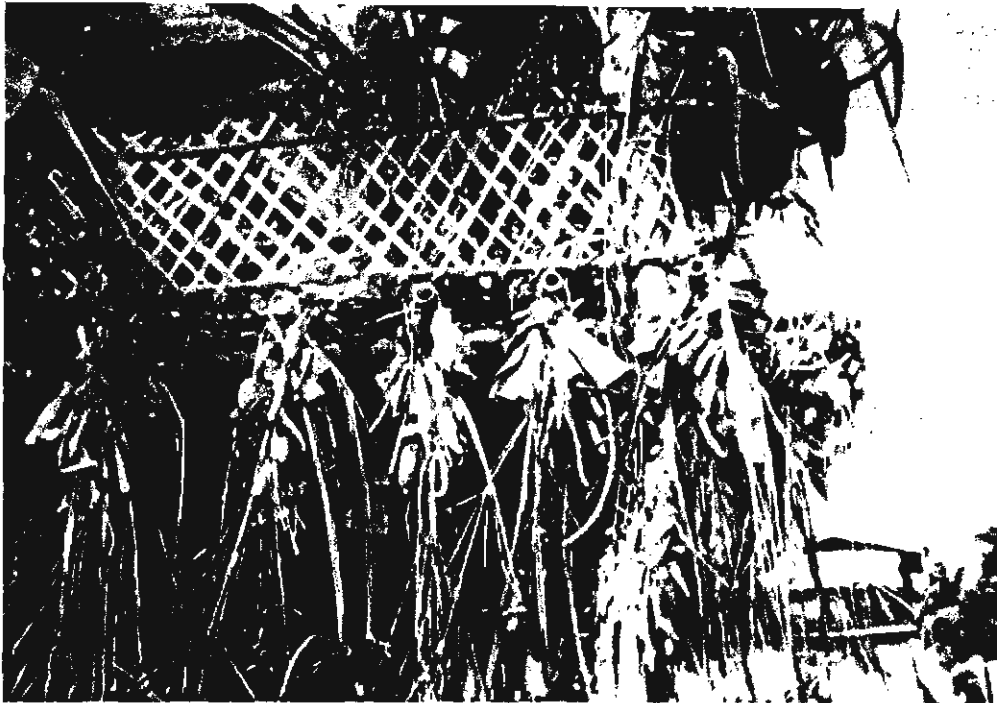
แข่งส่างปืดของวัดหมอกเปาในวันออกพรรษา

สร้อยแพงดาน หน่อไม้ห้วมัน ของถวายพระพุทธเจ้าในวันออกพรรษาของวัดหมอกเปา

อะไร อานิสงส์การถวายข้าวพระ (ทำแข่งส่งปู่) ชุ่มเย็น ถ้าไม่ทำก็ไม่เป็นไร

ประเพณีที่หายไปแล้วกลับคืนมาคือหูกองหัว หายไปเพราะรอบ ๆ วัดเป็นบ้านมุงคา
กลัวไฟไหม้ เดิมนี่กลับมาทำได้แล้วเพราะหลังคาเปลี่ยนไปหมดแล้ว

สร้อยแขวน หมากรไ้หัวมัน ของถวายพระพุทธรเจ้าในวันออกพรรษาของวัดหมอกเปา

คนเฒ่าคนแก่แต่ก่อนเข้าวัดกันมาก เดิวนี้น้อยลง เพราะบางคนก็ไม่ค่อยสบาย(เป็น
พยาธิ) หรืออาจจะศรัทธาลดลง

ปัญหาที่ประสบปัจจุบันคือศิษย์วัดไม่มี พระสงฆ์ที่เป็นคนในหมู่บ้านไม่มี ถ้ามีก็ต้องไป
เรียนต่อที่อื่น พระที่มีในวัดจึงเป็นพระจากเมืองนอกจึงจะสามารถประกอบพิธีกรรมแบบใดได้
แต่ถึงเป็นพระใดจากเมืองนอกก็ยังคงต้องไปเรียนตามวัดอื่น ๆ เช่นกัน

ภาษาใดก็ไม่มีใครสนใจอ่านเขียน เมื่อถามว่าโอกาสที่ภาษาใดและตัวหนังสือใดในหมู่บ้าน
จะหายไปเป็นไปได้หรือไม่ คำตอบคืออาจหายไป ในอีก50-100 ปี เพราะไม่มีคนเรียน ไม่มี
ใครสนใจ ถามเหตุผลได้รับคำตอบว่า มันไม่มีประโยชน์ เมื่อถามว่าพระใดโดยคนใดในหมู่บ้าน
ไม่มี ไม่มีคนเรียนหนังสือใด ประเพณีของคนใดจะหายไปหรือไม่ คำตอบคือ ภาษาใดอาจจะหายไป
แต่ประเพณีไม่หาย เมื่อถามว่าพระใดบ้านเราก็น่าจะมี ภาษาใดก็จะไม่มีคนเรียน ประเพณีใดก็น่า
จะหายไปเช่นกันเพราะไม่มีผู้ประกอบพิธี ได้รับคำตอบว่า พระใดเมืองนอกก็ยังมี จเรบ้านเราไม่
มีจเรจากเมืองนอกก็ยังมี จเรจากหมู่บ้านอื่น ๆ ก็ยังมี ประเพณีใดไม่หายไปแน่นอน

ที่ตั้งเจ้าเมือง ของบ้านหมอกเปาที่อยู่บริเวณเนินสูงหลังวัดหมอกเปา
ในวันออกพรรษา

ที่ตั้งเจ้าเมือง ของบ้านเมืองหนองที่ตั้งอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่หลังวัดเมืองหนอง

ตะเภาหลวงในเขตเจ้าเมือง ของบ้านหมอกเป่าที่ช่วยป้องกันและปิดเป้าสิ่งชั่วร้ายออกไปจากหมู่บ้าน

นิทานสายสัมพันธ์ในบ้าน

นิทาน สายสัมพันธ์ในบ้าน

นิทานเป็นอุบายการสอนคุณธรรมและจริยธรรมแก่ลูกหลาน วัฒนธรรมการเล่านิทานมีอยู่ทั่วโลก คนไทรุ่นผู้เฒ่าผู้แก่ก็มีนิทานเล่าสืบทอดลูกหลาน เพราะสายสัมพันธ์ในบ้านก็ไม่ได้ขาดจากกัน การช่วยนวดแขนนวดขาให้ปู่ย่าตายายก็ทำให้ครอบครัวมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้นการเล่านิทานให้ลูกหลานฟังในหมู่บ้านอาจไม่มีอีกต่อไปหลังจากสื่อต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อการสร้างความสนใจของเด็กๆ ที่อยู่ในหมู่บ้าน

การเล่านิทานที่พบในหมู่บ้านลูกหลานใดเป็นเด็กใดที่อพยพโยกย้ายมาจากพม่า แสดงให้เห็นถึงความผูกพันของคนในหมู่บ้านที่อยู่ร่วมกัน เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในบ้าน อย่างเช่นเด็กหญิงจำนวล นายซอน พูดถึงการเล่านิทานของพ่อที่เล่าให้ลูกฟังโดยใช้เวลาก่อนเข้านอน ทั้ง ๆ ที่บ้านมีโทรทัศน์อยู่แล้วแต่ก่อนถึงเวลาละครตอนดึก พ่อแม่ ลูกจะเข้านอนแล้วพ่อก็เล่านิทานให้ลูกฟัง เมื่อถึงเวลาละครออกก็ลุกมาดูพร้อมหน้ากัน บางครั้งน้องก็ฟังนิทานจนหลับไป

เนื้อหาของนิทานเป็นการสร้างกระบวนการคิดของเด็กๆเมื่อได้ฟังเพียงแต่เด็กจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นได้มากน้อยเพียงใดเท่านั้น ตัวอย่างจากการเล่านิทานประกอบการแสดงความคิดเห็นของเด็กชายมุ เมื่อเล่านิทานจบแล้วก็เสนอความคิดเห็นของตนที่สะท้อนการมองสังคมที่ตนต้องการผ่านทางนิทาน

ความรู้สึกของผู้เล่านิทานเรื่องเด็กกำพร้า ด.ช.มุ นายดี

รู้สึกไม่สบายใจเลยที่ชายทั้งสองใช้เล่ห์เหลี่ยมอุบายหลอกลวงผู้อื่นแต่ยังมีคนยกย่องความสามารถ “ผมอยากจะแต่งนิทานเรื่องนี้ต่อโดยตอนจบของนิทานจะให้ชายทั้งสองคนตาย”

เด็กชายมุ ให้ข้อคิดว่าผู้ที่ทำความดีควรได้รับสิ่งที่ดีเป็นการตอบแทนแต่ผู้ที่กระทำความชั่วไม่น่าจะได้รับความสุขสบายเป็นการตอบแทน

นิทาน เรื่อง เด็กกำพร้า

เล่าโดยนายกันนะ นายดี

ผ่านเด็กชายมุ นายดี

มีชายหนุ่ม สองคน เป็นเพื่อนกันซึ่งเป็นเด็กกำพร้ามาตั้งแต่เด็ก มีนิสัยขี้เกียจ พวกเขามีความคิดว่าจะทำงานอะไรดีโดยไม่ต้องออกยาย จึงคิดได้ว่าปลอมเป็นพระสงฆ์และมรรคทายก(ปุ่จ้าน)โดยการเอาหมิ่นมาข้อมผ้าจีวร และเอาฟางมาทำเป็นวัดเป็นที่อยู่ แต่ไม่มีคนมาทำบุญ เพราะไม่ศรัทธา มีอยู่วันหนึ่ง มีคนมาขายวัว ชายทั้งสองคนจึงปรึกษากัน ว่าควรจะไปพูดคุยกับคนขายวัว ส่วนอีกคนหนึ่งจะไปขโมยวัว เด๋ว หลังจากนั้นชายคนที่ขายวัวจึงได้ไปถามชายคนที่ปลอมตัวเป็นพระสงฆ์ให้ทำนายว่าวัวหายไปไหน พระสงฆ์ตัวปลอมจึงบอกว่าอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ เมื่อพ่อค้าวัวได้วัวที่ถูกขโมยคืนแล้ว ชาวเมืองแพร่กระจายไปทั่วเมืองว่ามีพระสงฆ์ทำนายทายทักได้แม่นยำมาก เจ้าเมืองจึงได้ส่งทหารไปถามชายคนที่เป็นมรรคทายกว่าเป็นความจริงหรือไม่ มรรคทายกตัวปลอมบอกว่า เป็นความจริง เจ้าบอกบอกว่า อีก 7 วันจะให้ทำนาย ถ้าทำนายถูกจะให้รางวัล แต่ถ้าทำนายไม่ถูก จะต้องถูกประหารชีวิต

ชายทั้งสองคนรู้สึกลัววิตกกังวลมาก จึงได้ปรึกษากันและออกอุบายว่า ถ้าเจ้าเมืองเสด็จมาโดยทางเรือ จะให้ปุ่จ้านวัดตัวปลอมกระโดดลงน้ำไปแอบฟังว่าเจ้าเมืองจะรับสั่งกับทหารว่าอย่างไรบ้าง

พอถึงวันกำหนด ชายทั้งสองจึงทำตามอุบายและได้ทราบที่เจ้าเมืองจะเอาแดงโมแอบซ่อนไว้ในกลอง พอเจ้าเสด็จถึงวัด พระสงฆ์ตัวปลอมจึงแกล้งทำนายโดยขีดเขียนเป็นรูปวงกลมและมีกากบาทอยู่ในวงกลมและพูดว่า” เปลือกนอกเป็นสีเขียว ข้างในเป็นสีแดง คงจะเป็นแดงโม” เจ้าเมืองได้ยินดังนั้นจึงทรุดตัวลงก้มกราบชายที่เป็นพระสงฆ์ และตรัสว่าพระสงฆ์รูปนี้เก่งจริงๆ ขอให้ยกโทษให้ตัวเองด้วยที่คิดจะประหาร พุทธเสร็จ เจ้าเมืองจึงได้ประทานรางวัลให้มากมาย หลังจากนั้นชาวเมืองได้แพร่กระจายไปสู่อีกเมืองหนึ่งซึ่ง เจ้าเมืองนั้นต้องการที่จะให้พระสงฆ์ช่วยทำให้ฝนตก เพราะเมืองนั้นฝนไม่ตกมาเป็นเวลา 10 ปีแล้ว แต่ถ้าพระสงฆ์ไม่สามารถทำให้ฝนตกได้ภายในเวลา 7 วัน จะประหารชีวิต

ชายทั้งสองคนจึงคิดที่จะหนี โดยความรีบร้อนชายคนที่เป็นมรรคทายกสะดุดขอนไม้ตกลงไปในเหวแต่ไม่ตายเพราะตกลงที่เถาวัลย์ไม้และได้พบกับกบ 2 ตัว (ตัวผู้กับตัวเมีย)คุยกันถึงเรื่องความลับของตัวเองว่าถ้าเอาน้ำของตัวเองไปทำเป็นกลองแล้วตีฝนจะตกไม่หยุดเป็นเวลา 7 วัน 7 คืน เมื่อได้ยินดังนั้นจึงรีบจับกบทั้ง 2 ตัว แล้วนำไปให้ชายที่เป็นพระสงฆ์ เมื่อถึงวันกำหนด ชายทั้งสองจึงได้ทำพิธี ในจึงตกเป็นเวลา 7 วัน 7 คืน หลังจากนั้นเจ้าเมืองจึงได้มอบแก้วแหวนเงินทองมากมายและผู้คนสรรเสริญเยินยอเป็นอันมาก

นิทาน เรื่อง ลูกแม่หม้าย

มีแม่หม้ายคนหนึ่งอาศัยอยู่กันสองคนกับลูกชายหนึ่งคน วันหนึ่งมีงานในหมู่บ้านก็มีการเล่นหมากหินหมากบ๋า (ฟิงดูก็คงเป็นเล่นสะบ้า) และในวันหนึ่งกษัตริย์หนุ่มก็นั่งหลังช้างไปเยี่ยมราษฎรผ่านมา ชายหนุ่มก็เล่นทอยหมากบ๋า แต่หมากบ๋ากระเด็นไปถูกขาของช้างที่กษัตริย์นั่งมา ทำให้ขาช้างหัก ช้างเดินต่อไปไม่ได้ กษัตริย์จึงลงโทษบุตรชายแม่หม้ายให้ไปหาผู้หญิงมาให้เพราะถ้าไม่ไปหาให้จะประหารชีวิต ลูกแม่หม้ายก็บอกว่าถ้าไปหาผู้หญิงใครจะอยู่เป็นเพื่อนและดูแลแม่ กษัตริย์หนุ่มก็รับปากจะดูแลแม่ให้ ลูกแม่หม้ายจึงลาแม่ไปหาผู้หญิง ระหว่างทางก็มีเทวดาซึ่งแปลงร่างมาเป็นคนแก่ มาถามชายหนุ่มว่า “ จะไปไหนพ่อหนุ่ม ? “ ชายหนุ่มก็เล่าเรื่องที่ผ่านมาให้ ฟิง เทวดาก็บอกชายหนุ่มให้เกาหลังให้ พ่อชายหนุ่มเกาหลังให้ เป็นที่พอใจแล้วจะลา เทวดาก็มอบ หอยวิเศษให้ แล้วกำชับว่าเอาไว้ใช้ยามจำเป็น หอยนี้มีอิทธิฤทธิ์ ถ้าเป่าทางปากหอย ไปผู้คนจะตาย แต่ถ้าเป่าทางกันขึ้นมา ผู้คนที่ตายก็จะฟื้น

เมื่อเล่าจบแล้ว และชายหนุ่มกับเทวดาก็ลากัน ชายหนุ่มก็เดินทางต่อไปเจอเมืองผิบบิน คน ได้ไปพบกับลูกสาวของเจ้าเมืองผิบบิน ซึ่งขณะนั้นเจ้าเมืองผิบบินกำลังไปเยี่ยมราษฎร พอใกล้เวลากลับมาของเจ้าเมือง ลูกสาวก็รีบเอาชายหนุ่มไปแอบซ่อน เจ้าเมืองผิบบินกลับมาก็ได้กลิ่นเนื้อมนุษย์ ก็ถามลูกสาวว่า “ วันนี้มี ใครมาเยี่ยมบ้าง ? ลูกสาวก็ตอบว่า ” ไม่มี ใครมา “ เจ้าเมืองไม่เชื่อ ก็ค้นจนไปพบเข้า ลูกสาวก็ขอร้องบิดา บอกว่าเขาเป็นคนเดียว ไม่เป็นพิษเป็นภัย สงสารเขาและนางก็หลงรักชายหนุ่มแล้ว และจะเอามาเป็นลูกเขย เจ้าเมืองผิบบินก็ถามว่าถ้ามาเป็นเขยแล้วจะเอาอะไร ไปสู้กับข้าศึกได้ ชายหนุ่มก็ตอบว่ามี แล้วก็เป่าหอยให้เจ้าเมืองผิบบินดู ทำให้ลูกน้องผิบบินตายหมดยกเว้นเจ้าเมืองผิบบินและลูกสาว หลังจากนั้นก็เป่าทางกันหอยอีกที ลูกน้องผิบบินก็ฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ เจ้าเมืองผิบบินจึงยอมให้เป็นลูกเขย ชายหนุ่มอยู่ได้เจ็ดวันก็เล่าความจำเป็นให้ภรรยาฟัง แล้วก็ลาจากไปหาผู้หญิงต่อ

ครั้นเดินทางมาถึงเมืองยักษ์ ก็ไปเจอลูกสาวเจ้าเมืองยักษ์ ก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้ลูกสาวยักษ์ ฟัง ลูกสาวยักษ์ก็หลงรักชายหนุ่มและเห็นใจ พ่อก็ไม่ยอมพ่อจะกินชายหนุ่มเป็นอาหาร ลูกก็อ่อนวอนจนยักษ์ใจอ่อนและให้ชายหนุ่มแสดงความสามารถในการที่จะดูแลลูกได้ ชายหนุ่มก็เป่าปากหอยให้ดูทำให้ยักษ์ยอมแพ้ ยกลูกสาวให้ จากนั้นชายหนุ่มก็ขอลานางยักษ์ เดินทางต่อไป ไปเจอแม่ลิงนั่งร้องไห้อยู่บนกิ่งไม้ด้วยความเวทนา ชายหนุ่มก็ถาม แม่ลิงก็บอกว่าถูกฝูงลิงลักพาตัว ข้ามไปอยู่ฝั่งน้ำตรงข้าม ฝูงมันมากสู้ไม่ได้ ชายหนุ่มอาสาช่วยก็พาแม่ลิงข้ามแม่น้ำไปตามหาลูกๆ พอข้ามไปถึงก็สู้กับฝูงลิงแล้วก็เป่าปากหอย สมุนลิงตายหมด หัวหน้าลิงยอมแพ้ ชายหนุ่มก็เป่ากันหอยฝูงลิงก็ฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ หัวหน้าลิงยอมยกลูกสาวซึ่งมีแม่เป็นคน จึงมีความงามทั้งเจ็ดคน หัวหน้าลิงก็บอกให้ชายหนุ่มเลือกไปหนึ่งคน ชายหนุ่มก็พานางคนสุดท้ายซึ่งมีความงามมากกลับไปให้ กษัตริย์หนุ่ม กษัตริย์ก็ถามว่าไปได้มาอย่างไร ชายหนุ่มก็เล่าให้ฟังทั้งหมด

กษัตริย์ก็ได้ถูกลิงไป แต่ทุกครั้งที่ถูกกษัตริย์ แตะต้องนางก็เหมือนกับโดนของร้อนหรือไฟลวก จนทนไม่ได้ก็กล่าวขานนางให้ชายหนุ่ม ชายหนุ่มก็ไม่ยอมเอาเพราะ ได้นำทูตแล้ว เมื่อไม่มีใครอยากได้ กษัตริย์หนุ่มจึงบอกชายหนุ่มว่า ให้เอาไปเป็นเมียเถอะจะให้เมืองครึ่งหนึ่งไปปกครอง ชายหนุ่มปฏิเสธไม่ได้ จึงยอม และเมื่อได้นางไปอยู่ด้วยแล้ว ชายหนุ่มก็ปกครองเมือง และถูกเนื้อต้องตัวกับนางได้ และรับแม่มาอยู่อย่างมีความสุขต่อไป.

นิทานเรื่อง คนตาบอดกับคนปากเบี้ยว

คนตาบอดกับคนปากเบี้ยวเป็นเพื่อนกัน อยู่มาคืนหนึ่งทั้งสองชวนกันไปขโมยไก่ ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน พอไปถึงเล้าไก่เบี้ยวซึ่งพูดไม่ชัด คนปากเบี้ยวก็บอกให้คนตาบอดว่า ให้เอาไก่ตัวผู้หางขาว แต่คนปากเบี้ยวพูดไม่ชัด เขาพูดว่า ไก่ผู้หางขาว ส่วนคนปากเบี้ยวจะเป็นคนดูแลเส้นทาง พอคนตาบอดได้ไก่แล้วอุ้มไก่อขึ้นขึ้นและเดินไปชนเข้ากับเสาเล้าไก่ คนตาบอดนึกว่าเป็นเจ้าของบ้านเอาไม้ตีจึงร้องเสียงดังลั่นจนคนในบ้านได้ยิน ส่วนคนปากเบี้ยวรีบวิ่งหนีไปทันทีที่ได้ยินคนตาบอดร้อง พอได้ยินเสียงคนร้องคนในบ้านผู้ใหญ่ก็มาช่วยกันจับคนตาบอดไว้ คนตาบอดก็ร้องขึ้นว่า ไม่ใช่ฉันคนเดียวรวมทั้งไอ้ปากเบี้ยวด้วย เขาจึงให้ไอ้บอดพาไปจับคนปากเบี้ยว แต่คนตาบอดบอกว่าเขามองไม่เห็นทาง เขาจึงถามว่า ตอนมาทำอย่างไร คนตาบอดตอบว่า ไอ้ปากเบี้ยวพาฉันฉันมา แต่ในที่สุดเขาก็จับคนปากเบี้ยวมาจนได้ และส่งโทษเขาทั้งสองคน

หลังจากวันนั้นมา คนตาบอดและคนปากเบี้ยวก็ไม่กล้าไปขโมยไก่ของใครอีกและทำตัวเป็นคนดีตลอดมา

นิทานเรื่องนี้ให้ความสนุกสนาน และให้ข้อคิดคือการขโมยเป็นสิ่งไม่ดี ไม่ควรทำ เพราะจะทำให้ตัวเองและผู้อื่นเดือดร้อน

นิทานเรื่องเจ้าชายงู (อาตองงู)

ครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีครอบครัวหนึ่ง มีพ่อ แม่ และลูกสาว เมื่อพ่อของเขาใกล้จะสิ้นบุญ พ่อก็บอกกับแม่ว่าให้เอาศพของเขาไปโยนทิ้งที่แม่น้ำ ถ้าศพไปค้างที่ไหนก็ให้ทำไรที่นั่น พ่อสามีสิ้นเป็นภรรยาทำตามสามีพูดทุกอย่าง ภรรยาจึงพาลูกสาวไปทำไรใกล้ๆ ที่ศพของสามีไป ค้างอยู่อยู่มาวันหนึ่งก็มีงูตัวหนึ่งเลื้อยไปที่บ้านของสองแม่ลูก ตกกลางคืนงูตัวนั้นก็กลายเป็นเจ้าชายรูปหล่อและไปนอนกับลูกสาวของภรรยาคนนั้น พอตื่นเช้ามาแม่ของเขาจึงรู้เรื่อง และชายคนนั้นก็เล่าให้ฟังว่า เขาต้องคำสาปของแม่เมด แต่โชคดีที่มีคนมาอาศัยอยู่ที่นี่ จึงหลุดพ้นจากคำสาป และแล้วก็คนรู้เรื่องนี้เข้า จึงคิดเขียนแบบ จึงไปหางูมาแล้วให้นอนกับลูกสาวของตัวเอง พอตกตอนกลางคืนงูตัวนั้นก็ค่อยๆ รัคหญิงสาวคนนั้น เขาจึงร้องบอกแม่เขาว่า แม่รู้รัคหนู แม่เขาตอบว่า เขารัคหนูเขาจึงกอด พ่องูจะกลืนหญิงสาวก็ร้องบอกว่า แม่จะกลืนหนู แม่ก็บอกว่าเขารัคหนูเขาจึงจูบหนู จนในที่สุดงูก็กลืนหญิงสาวจนตาย

พอถึงตอนเช้าแม่ของหญิงสาวเห็นจึงตกใจและร้องไห้ ชาวบ้านพากันมาดูก็เห็นงูตัวใหญ่กำลังเลื้อยขึ้น ไปบนหลังคาบ้าน ชาวบ้านจึงช่วยกันฆ่างูตัวนั้น

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า การไม่รู้จักคิดจะนำไปสู่ความฉิบหาย

นิทานเรื่องวัดร้าง (จองฮ้าม)

นานมาแล้วมีกลุ่มคนค้าขายกลุ่มหนึ่ง เดินทางไปค้าขายสินค้าที่หมู่บ้านอื่น โดยจะต้องเดินทางทางผ่านป่าไม้ก่อนพอพวกเขาเดินทางเข้าไปในป่า ยังไม่ทันถึงหมู่บ้านอื่นก็มีดัก่อนแล้ว พวกเขาจึงต้องหาที่พักในป่านั้น เมื่อเข้าไปก็ไปพบวัดร้างเข้าพอดี จึงตัดสินใจนอนพักที่วัดร้างป่านั้น พอตกตอนกลางคืนพวกเขาก็นอน แต่ได้ยินเสียงคนคุยกันอยู่นอกวัด พวกเขาคิดว่าคงเป็นพวกเดียวกันพวกเขาก็เดินเข้าไปใกล้และถามว่า พวกคุณยังไม่นอนกันอีกหรือ แต่พอพวกนั้นหันหน้ามาชายคนที่ถามถึงกับตกตะลึง เพราะใบหน้าที่เขาเห็นนั้นน่าเกลียดน่ากลัวมาก ชายคนนั้นยื่นตัวแข็งทื่อจะร้องก็ร้องไม่ออก จะวิ่งก็วิ่งไม่ได้ เพราะผีทำให้เขาเป็นเช่นนั้นเอง และพวกผีก็ฉีกร่างนั้นออกเป็นชิ้นๆ แล้วเดินเข้าไปในวัดหาคนที่กำลังหลับอยู่ แล้วฉีกร่างของคนทั้งหมดออกเป็นชิ้นๆ แล้วเอา ป้ายไว้ที่ฝาวัด พอชาวบ้านรู้เข้าก็ไม่มีใคร กล้าเดินผ่านไปวัดร้างนั้นอีก

อลองแมวดำ

มีกษัตริย์องค์หนึ่ง มีมเหสี 3 คน แต่ละคนก็มีลูกชายคนละ 1 คน กษัตริย์ก็แก่มาแล้วอยากยกบ้านเมืองให้ลูกแต่ไม่รู้ว่าจะมอบให้คนไหนดีจะได้ไม่ถูกครหาว่าลำเอียง วันหนึ่งจึงเรียกโอรสทั้ง 3 เข้ามาหาแล้วบอกว่าจะยกบ้านเมืองนี้ให้แต่มีข้อแม้ว่าลูกทั้งสามคนจะต้องไปหาเมีย ใครหาได้เมียงามที่สุดเก่งที่สุดจะยกบ้านเมืองให้ปกครอง จากนั้นกษัตริย์ก็ให้สมบัติเงินทองติดตัวไปคนละเท่าๆ กัน และเมื่อถึงเวลาให้กลับมาพร้อมๆ กัน ลูกที่ 3 ก็แยกย้ายกันออกไปหาคนละทิศคนละทาง คนสุดท้อง เดินทางไประหว่างทางก็ไปเจอคนแก่ (เทวดา) เทวดาก็ถามว่าพ่อหนุ่มจะไปไหน หนุ่มสุดท้องก็เล่าให้ฟัง แล้วเทวดาก็ชี้ทางให้ว่าไปทิศทางนี้แล้วจะได้คู่ครอง หนุ่มคนสุดท้องก็ไปตามที่เทวดาแนะนำ ให้ไป ไปเจอเจ้าเมืองหนึ่งกำลังทำพิธีแต่งงานอย่างใหญ่โต ก็ได้นำสมบัติที่ได้ติดตัวมา ไปยกให้หมดแล้วพูดว่า ถ้าได้ลูกเป็นชายก็ขอให้เป็นน้องด้วย ถ้าได้เป็นหญิงก็ขอเอาเป็นเมีย สามเดือนต่อมาก็คลอดลูกออกมาเป็นแมวคำตัวเมีย เจ้าเมืองก็ถามว่าลูกที่เกิดมาเป็นแมวคำจะเอาไหม ? หนุ่มลูกกษัตริย์ ก็บอกว่าเอา เจ้าเมืองก็บอกว่าเอาให้ออกจากบ้านเมืองนี้ไป เพราะในพระนครไม่ใช่ที่อยู่ของแมว ชายหนุ่มลาเจ้าเมืองแล้วก็อุ้มแมวคำไปด้วยครึ่งตอนกลางวัน ก็เป็นแมวคำให้อุ้มพอกกลางคืนก็กลายเป็นคน งาม หนุ่มคนสุดท้อง ก็จึงอุ้มแมวไปอยู่กระท่อมในหมู่บ้านห่างไกล ทั้งนี้ไม่อยากให้ใครรู้เห็นความเป็นมาของตน จึงปลอมตัวเป็นชาวบ้านยากจน แต่ประชาชนก็จำพระองค์ได้ ว่าเป็นลูกกษัตริย์

หลังจากนั้นก็มีการนำเรื่องนี้ไปเล่าเป็นที่สนุกว่าลูกกษัตริย์ มีลูกเมียเป็นแมว อยู่ต่อมาใกล้ครบกำหนดแล้วที่จะต้องพาเมียไปอวดความเก่งความงาม ก็จึงพาแมวเข้าไปพระนครโดยยังไม่ให้ใครเห็นแมวคำ ก็จึงเอาผ้าคลุมแมวไว้ พี่ชายทั้งสองคน ก็ได้พาเมียงามมาทั้งสองคน กษัตริย์ก็บอกว่าขอตัด ว่าจะให้อามาให้คู่ตัวทั้ง สามคน คนที่ 1-2 เสร็จแล้วทุกคนก็พากันจ้องดูของคนที่ 3 ซึ่งคลุมผ้ามา พอคนที่ 3 เอาผ้าเปิดหน้าออก ทุกคนต่างตายลงหมด ยกเว้นกษัตริย์ และ โอรส ทุกคนก็จ้องลงมองคนนี้อย่างไม่กระพริบตาเพาะความงามของนาง พอปิดหน้าทุกคนก็ฟื้นคืนชีพมา พระเจ้าแผ่นดินจึงมอบให้บุตรคนที่ 3 ปกครองบ้าน เมืองแมวคำก็กลายเป็นราชินีที่เลอโฉม แล้วไม่ได้กลับกลายเป็นแมวคำต่อไป

นิทานเรื่องขุนสาธอนนางอุแบ่ม

มีเมืองอยู่เมืองหนึ่งชื่อเมืองเกียงตอง เป็นเวียงที่มีชื่อเสียง มีความร่มเย็นเป็นสุขซึ่งเวียงนี้มีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ปลูกข้าวหาอาหารได้ง่าย ณ หมู่บ้านไฮ มีเศรษฐีใดหลวงชื่อลุงอุตังนะ และมีภรรยาชื่อนางกันโงง ซึ่งเป็นเศรษฐีแห่งหมู่บ้านนี้ มีเงินมากมาย ทั้งสองมีบุตร 1 คน ชื่อขุนสามล้อ มีหน้าตาดี เป็นที่หมายปองของสาวในหมู่บ้าน และมีนางอุแบ่ม หญิงสาวในหมู่บ้าน เกิดหลงรักขุนสามล้อ นางคิดเป็นสะใภ้ของบ้านเศรษฐี จึงเข้าหาทางแม่ของขุนสามล้อ แต่ขุนสามล้อไม่ชอบนางอุแบ่มเลยแต่นางอุแบ่มเป็นคนที่มีการละเทศะ ขุนสามล้อจึงคิดที่จะไปค้าขายต่างเมือง จึงได้ไปถึงเมืองหนึ่งก็ค้าขายของจนหมด พอขุนสามล้อกลับบ้าน วันหนึ่งแม่ของขุนสามล้อคุยกับพ่อว่าควรให้ลูกมีคู่ครองได้แล้วเพราะอายุก็มากแล้ว ขุนสามล้อได้แอบฟังอยู่ ทำให้ขุนสามล้อคิดมากกับเรื่องที่พ่อกับแม่คุยกันจึงออกไปค้าขายอีก เพื่อที่จะไม่ได้แต่งงานกับคนที่แม่เลือกให้ และไม่ชอบด้วย พอมาถึงเมืองหนึ่งชื่อเมืองเกียง ซึ่งเป็นหมู่บ้านของนางอุแบ่ม ที่สวยที่สุดในหมู่บ้าน เป็นที่หมายปองของชายในหมู่บ้าน แล้วยังมีกิริยาเรียบร้อย ชอบทำมาหากินด้วย ขณะอยู่ที่ทำน้าในหมู่บ้าน ขุนสามล้อได้เฝ้าอยู่อยู่ที่นั่น ทำให้คนในบริเวณนั้นตามหาเสียงขลุ่ย รวมถึงนางอุแบ่มด้วย นางได้ตามเสียงขลุ่ยไป ทำให้ขุนสามล้อได้พบนางอุแบ่ม และเกิดหลงรักนางอุแบ่มทันที

ขุนสามล้อจึงไปสู่ขอนางอุแบ่มแล้วแต่งงานกัน อยู่ด้วยกัน 5-6 เดือน นางอุแบ่มก็ตั้งท้อง ขุนสามล้อก็คิดถึงบ้าน จึงชวนนางอุแบ่มกลับไปเยี่ยมพ่อกับแม่ที่บ้าน แม่ของขุนสามล้อได้เจอนางอุแบ่มแล้วไม่พอใจ คอหน้ำขุนสามล้อก็ชมนางอุแบ่มว่าเป็นคนสวย ขยัน พอถึงวันหนึ่งแม่ของขุนสามล้อเกล้งนางอุแบ่ม จึงเอาเข็มใส่ในข้าว แล้วให้นางอุแบ่มไปเอาข้าว ทำให้เข็มที่อยู่ในข้าวทิ่มมือนางอุแบ่ม แม่ของขุนสามล้อเกล้งทำเป็นทำดีให้ไปใส่ยา วันหนึ่งขุนสามล้อมาถึงบ้านได้ยินแม่บ่นถึงขุนสามล้อว่าเอาเมียก็ไม่ถูกใจแม่ คนที่แม่หาไว้ก็ไม่ยอมเอา ทำให้ขุนสามล้อคิดหนัก กลัวแม่ทะเลาะกับนางอุแบ่ม ซึ่งนางอุแบ่มก็ท้องแก่แล้ว วันหนึ่งขุนสามล้อจะออกไปค้าขาย ได้สั่งนางอุแบ่มว่าอย่าทำงานหนักกลัวเกิดอันตรายกับตัวและลูกในท้อง ทำให้นางโงงหมั่นไส้ จึงคิดหาทางเกล้งนางอุแบ่มไปเอาไม้หวายมาทำบันไดตอนที่นางอุแบ่มไม่อยู่ พอนางอุแบ่มกลับมาเหยียบบันไดหัก นางอุแบ่มตกลงมา ทำให้นางอุแบ่มเจ็บท้องและนางอุแบ่มได้คุยกับคนใช้ 2 คน ว่า เราอยู่ไม่ได้แล้ว กลัวจริงๆ จึงเดินทางกลับบ้าน ระหว่างทางนางอุแบ่มได้คลอดบุตร แต่ก็นำเสียคายที่ถูกนางอุแบ่มเกิดแล้วตาย ทำให้นางอุแบ่มเสียใจมาก แล้วนางอุแบ่มเอาศพของลูกวางไว้ที่ท่อนไม้ แล้วบอกให้วิญญาณของลูกเรียกหาพ่อ พอนางอุแบ่มกลับถึงบ้านก็สิ้นใจ ไม่นานขุนสามล้อก็กลับบ้าน และรู้ว่าที่บ้านมีเรื่อง ก็ออกติดตามหานางอุแบ่มที่บ้าน พอขุนสามล้อมาถึงกลางทางก็ได้ยินเสียงร้องเรียกพ่อ จึงรู้ว่าเป็นลูกของตน ขุนสามล้อเดินทางต่อมาที่ขี้กี้เกิดล้มตาย ทำให้ขุนสามล้อต้องเดินทางคนเดียว พอมาถึงหมู่บ้าน ขุนสามล้อก็รู้ว่านางอุแบ่มได้ตายแล้ว ขุน

สามล้อจะเข้าไปใกล้สะพานอุแบ่ม แต่ผู้ใหญ่ห้ามไว้ ขุนสามล้อจึงฉีกถุงเงินที่ขุนสามล้อพกไว้โยนขึ้นไป ผู้คนก็มัวแต่เก็บเงิน ทำให้ขุนสามล้อได้โอกาสเข้าไปหาสะพานอุแบ่ม แล้วเอามีดที่พกมาติดตัวแทงตัวเองตายตามไปด้วย นางก้นโง่ได้ตามมา เอาไม้คานกั้นโรงศพของทั้งสองไว้ ต่อมา ขุนสามล้อและนางอุแบ่มก็ได้เกิดเป็นดาว ที่เรียกกันว่า ดาวไม้คานสามตา เป็นลูกของขุนสามล้อก็เกิดมาเป็นนกที่เรียกกันว่า นกตอกล

นิทานเรื่อง ไอ้แรงช้าง

กาลครั้งหนึ่งมีสามีภรรยา คู่หนึ่งกำเนิดลูกชายชื่อไอ้แรง ช่วงเวลากินไอ้แรงช้างก็จะกินจุกมาก พ่อกับแม่ของไอ้แรงช้างเลี้ยงไม่ไหว จึงหาวิธีกำจัด ด้วยวิธีต่างๆ แต่ก็ไม่สำเร็จ

วันหนึ่งพ่อและแม่ของไอ้แรงช้างพาลูกไปซักผ้าที่หน้าน้ำ พ่อให้ไอ้แรงช้างไปหาปลาได้ก่อนหिन พ่อไอ้แรงช้างเผื่อพ่อจึงเอาก่อนหिनที่ใหญ่มากหีบ แม่ใจว่าตายแล้ว จึงกลับบ้าน พ่อตกเย็นไอ้แรงช้างแบกก่อนหिनที่พ่อเอาหีบกลับบ้าน แล้วถามพ่อว่า พ่อให้ฉันแบกก่อนหिनกลับบ้านใช่ไหม พ่อเงียบไม่ตอบ อีกวันหนึ่งพ่อชวนไอ้แรงช้างไปตัดไม้ พ่อให้ไอ้แรงช้างไปรอรับต้นไม้ใหญ่ที่ตัด พ่อตัดต้นไม้ใหญ่หีบไอ้แรงช้าง จนแม่ใจว่าไอ้แรงช้างตาย จึงกลับบ้าน ตกเป็นไอ้แรงช้างจึงแบกต้นไม้ใหญ่กลับบ้าน พ่อของเขาไม่รู้จะกำจัดอย่างไร จึงไล่ให้ออกจากบ้าน

หลังจากไอ้แรงช้างถูกละออกจากบ้าน เขาจึงคบกับเพื่อนที่ถูกไล่ออกจากบ้านเหมือนกัน 4-5 คน ทั้งหมดก็อยู่รวมกัน วันหนึ่ง พวกเขาได้ไปหาอาหารแล้วไปเจอจึงหรีดตัวใหญ่มาก ไอ้แรงช้างให้เพื่อนของเขาไปจับ แต่เพื่อนของเขาหายไปทีละคนสองคน เขาจึงรู้ว่าเพื่อนของเขาถูกแม่คนจับตัวไป ไอ้แรงช้างจึงขึ้นไปเอาไฟกับแม่คน และพูดว่า ข้าขอไฟหน่อย แม่คนตอบว่า เอาเถอะ พ่อไอ้แรงช้างเผื่อแม่คนก็เข้ามาทำร้ายไอ้แรงช้าง แต่เขารู้ตัวทันจึงจัดการกับแม่คนด้วยตัวของเขาเอง แม่คนจึงยอมแพ้ และบอกกับไอ้แรงช้างว่า เพื่อนของเจ้าที่หายหไปอยู่กับข้า ข้าได้ฉีกเนื้อ ฉีกขา ฉีกแขน ของพวกเจ้าหมดแล้ว ไอ้แรงช้างจึงให้แม่คนรักษาเพื่อนของเขา และแม่คนได้ให้ของวิเศษแก่เขา 3 อย่างคือ เชือกวิเศษ ไม้วิเศษ และรองเท้าวิเศษใส่แล้วเหาะได้ ไอ้แรงช้างสวมรองเท้าและพาเพื่อนของเขาหนีจากแม่คนไป

นิทานเรื่องเทพบุตรหมาน้อย

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีเมืองๆหนึ่ง มีพระราชองค์หนึ่งยังไม่มีราชินีจึงให้อำมาตย์ไปประกาศหาหญิงใดก็ตามที่สามารถกินปูได้ทั้งหมด 101 ตัว จะได้เป็นราชินีของพระองค์

มีแม่ลูกคู่หนึ่งที่ยากจน หญิงที่เป็นลูกซื้อหมวยเงินได้ขอแม่เข้าวังเพื่ออาสากินปูและนางก็กินได้นางจึงได้เป็นราชินีของพระราช อยู่นานไม่นานราชินีก็ตั้งครรภ์ พระราชาได้ให้นางสนมทั้ง 6 เข้าวัง นางสนมทั้ง 6 มีความอิจฉาริษยาราชินี คิดที่จะทำร้ายหวังเงินทองและตำแหน่งราชินี จึงสมรู้ร่วมคิดกับหมอยุให้ร้ายราชินีว่าถ้าราชินีคลอดลูกออกมาจะเป็นกาลีณี ทำให้พระราชาทรงเกลียดชังนางมาก จึงไล่ให้ไปอยู่ในกระท่อมท้ายวังและให้อุดูแลม้าทุกวัน พอถึงวันที่นางหมวยเงินจะคลอด นางสนมทั้ง 6 ได้ข่าวก็เดินทางไปกระท่อม พอนางหมวยเงินคลอดลูกออกมา ทั้งหมด 101 คน เป็นพระกุมาร 100 คน คนสุดท้าย 1 คน นางสนมทั้ง 6 คิดว่าถ้าพระราชาทรงรู้จะต้องรับนางเข้าวัง จึงเอาลูกของนางหมวยเงินทิ้งลงกระท่อมซึ่งมีหมอยุอยู่ตัวหนึ่งเห็นเหตุการณ์ จึงกลืนเอาลูกของนางหมวยเงิน เพื่อที่จะรักษาชีวิตไว้ นางสนมทั้ง 6 ได้ไปเอาหมาน้อยมาคลุกกับเลือด แล้วมาวางไว้ข้างๆ นางหมวยเงิน ทำให้นางหมวยเงินคิดว่า หมาน้อยคือลูกของนาง นางสนมทั้ง 6 ได้เข้าเฝ้ากราบทูลพระราช ทำให้พระราชทรงเกลียดนางหมวยเงินมากขึ้น ไม่นานนางสนมทั้ง 6 ได้ทราบดีว่าลูกของนางหมวยเงินยังไม่ตายแต่หมอยุกลืนไว้ นางทั้งจึงสั่งให้ทหารไปฆ่าหมอยุ หมอยุซึ่งรู้แต่ก่อนแล้ว จึงคายให้วัว วัวจึงนำไปคายให้ช้างค่อ แล้วช้างจึงนำไปคายให้พระฤาษีรับเลี้ยงไว้จนโต วันหนึ่งมีพรานเข้ามาในป่า พบกับพระกุมาร และพระกุมารีทั้ง 101 คน จึงนำกลับไปทูลนางสนมทั้ง 6 นางสนมทั้ง 6 จึงนำขนมมาให้พระกุมารและพระกุมารีกิน ทำให้ขาดใจตายหมด เพราะในขนมมียาพิษ พอพระฤาษีกลับมา ก็พบแต่ร่างพระกุมารและพระกุมารีเท่านั้น พระฤาษีจึงเอาศพทั้งหมดไปฝังไว้รอบๆ กระท่อม และเอาศพของพระธิดา มาฝังไว้ที่หัวบันได ไม่นานพระโอรสและพระธิดาก็ได้แควมาเป็นดอก พระโอรสได้เกิดมาเป็นดอกจำปาเงิน พระธิดาเกิดมาเป็นดอกจำปาทอง ไม่นานนางสนมทั้ง 6 รู้เข้าจึงมาถอนและโยนทิ้งที่แม่น้ำ ท้ายแม่น้ำมี 2 ดาซาย กำลังซักผ้าอยู่ที่เห็นท่อนไม้ลอยมา ดาก็ลงไปเก็บกลับบ้าน ตกคึก ขยายได้ยี่สิบสองเหมือนเด็กก็ลงไปดูก็เห็นท่อนไม้เหล่านี้นกลายเป็นเด็กทั้งหมด 101 คน ดากับยายสงสารเด็ก จึงรับเลี้ยงไว้จนโต วันหนึ่งพระอินทร์บนสวรรค์ลงมาบอกให้เด็กทั้งหมดถึงความเป็นมาของเด็กทรงประทานโกให้แก่พระกุมารให้ไปชนโกกับพระราช ไม่นานพระกุมารเอาโกไปชนชนะโกพระราช พระราชาจึงถามพระกุมารและกุมารีว่าอยากได้สิ่งใดเป็นของตอบแทน ผู้เป็นพี่ชายจึงตอบว่าอยากได้แม่ที่อยู่ท้ายวังที่กำลังดูแลม้าอยู่ เป็นสิ่งตอบแทน พระราชาทรงถามว่า ทำไมจึงอยากได้นางหมวยเงินเป็นแม่ พระกุมารบอกว่า เพราะนางหมวยเงินเป็นแม่ของเขา พระราชารู้ทันทีว่าเป็นลูกของตน จึงนำทางไปพบนางหมวยเงินที่คอกม้า พระกุมารเรียกนางหมวยเงินว่าแม่ และกราบทำนางหมวยเงิน นางหมวยเงินบอกไปว่า ข้าไม่เคยมีลูกเป็นคน ข้ามีแต่ลูกหมาที่เป็น

ลูกข้า และพระกุมารจึงบอกให้นางหมวยเงินรู้ความจริง ถ้าไม่เชื่อก็ลองบิบน้ำนมขึ้นฟ้า นางก็ทำตาม น้ำนมก็ตกลงในปากของพระกุมารและพระกุมารีทั้ง 101 คน นางหมวยเงินจึงถูกว่าเป็นลูกของตน นางดีใจจนน้ำตาไหล พระราชานำนางหมวยเงินเป็นราชินีอีกครั้ง และจัดเลี้ยงต้อนรับลูกทั้งหมด และให้ทหารไปจับตัวนางสนมทั้งหมดและหมอบูไปขังไว้ และไล่ออกไปจากเมือง พระราชา พระราชินี พระโอรส และพระธิดาก็อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ตำนานหมอลงกาฬ

ตำนานเรื่องนี้กล่าวถึงการสิ้นสมัยของปัจจุพัทธ 5 องค์ มนุษย์และสัตว์โลกต่างๆ ก็เห็นภายในวัฏสังขาร จึงละกิเลส ทำจิตใจให้พ้นจากสถานะที่ยึดติดในกามสุข สรรพสัตว์ทุกชนิดจึงหนีภัยไปอยู่ชั้นพรหม ซึ่งถือว่าบรรลุนิพาน 3

ต่อมาร่างเหล่านี้ (หมายถึงพรหม) ใช้มันต์จนหมด สภาพของเทพจึงกลายเป็นมนุษย์พวกแรก และเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ทั้งหลาย นับแต่นั้นมา

นิทานเรื่อง อุบายภรรยาพ่อค้า

นานมาแล้วมีภรรยาพ่อค้าคนหนึ่ง ภรรยาของเขาสวยงามมาก พวกเขาแต่งงานกันได้ประมาณ 3 เดือน ยังไม่มีลูก ฝ่ายสามีออกไปค้าขายที่หมู่บ้านอื่นอยู่เสมอ ไม่ค่อยได้อยู่บ้านเท่าใดนัก ผู้เป็นภรรยาก็คิดว่าสามีเป็นคนไม่ชอบดูแลเอาใจใส่ตนเอง ถ้าสามีกลับมาจะทำให้ไม่กลับไปค้าขายอีก

เมื่อสามีกลับมาถึงบ้าน ภรรยาทำเป็นว่าไม่สบาย เมื่อแก้มถึงทำเป็นไม่สบาย 2-3 ครั้งสามีก็ไม่สนใจ แค่อายามาให้กินแค่นั้น และบอกว่าโรคนี้ไม่ค่อยจะเป็นภัยเท่าไรหรอก กินยาแล้วก็หาย ถ้าเราอยากรวบเราต้องค้าขายอีก

ไม่นานนักเมื่อสามีกลับมาบ้านอีกได้เห็นภรรยาไม่สบาย จึงชวนไปหาหมอในเมือง พอไปถึงโรงพยาบาล หมอคนหนึ่งก็ตรวจอาการของภรรยาก็ไม่เห็นเป็นโรคอะไร หมอจึงบอกกับสามีว่าภรรยาของคุณไม่เป็นอะไร ทำไมจึงไม่สบาย พุดเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่บ้านให้ฟังซิ ผู้เป็นสามีก็บอกว่าที่บ้านเราไม่มีอะไรผิดปกติ หลังเราแต่งงานกันได้ 1 เดือนผมก็ไปค้าขายอยู่เสมอ ไม่ชอบอยู่บ้านเรื่องก็มีเท่านั้นแหละ หมอก็รู้เรื่องและเข้าใจถึงปัญหา และบอกให้รักษาค้นเดียว และบอกว่า คุณไม่ต้องไปค้าขายบ่อยนัก ให้อยู่บ้านนานๆ ให้ดูแลเอาใจใส่ภรรยาให้ดีๆ เมื่อกลับมาบ้านสามีก็ทำตามทีหมอบุคทุกอย่าง หลังจากนั้นภรรยาของเขาก็สบายขึ้นทันที